

HASAN
ALİ
YÜCEL
KLASİKLER
DİZİSİ

CCCXCVIII

STENDHAL

FÉDER YA DA
PARAGÖZ KOCA

STENDHAL

STENDHAL

FÉDER YA DA PARAGÖZ KOCA

HASAN ÂLİ YÜCEL KLASİKLER DİZİSİ

FRANSIZCA ASLINDAN ÇEVİREN: FEVZİ AKKOÇ

Genel Yayın: 5078

Hümanizma ruhunun ilk anlayış ve duyuş merhalesi, insan varlığının en müşahhas şekilde ifadesi olan sanat eserlerinin benimsenmesiyle başlar. Sanat şubeleri içinde edebiyat, bu ifadenin zihin unsurları en zengin olanıdır. Bunun içindir ki bir milletin, diğer milletler edebiyatını kendi dilinde, daha doğrusu kendi idrakinde tekrar etmesi; zekâ ve anlama kudretini o eserler nispetinde artırması, canlandırması ve yeniden yaratmasıdır. İşte tercüme faaliyetini, biz, bu bakımdan ehemmiyetli ve medeniyet dâvamız için müessir bellemekteyiz. Zekâsının her cephesini bu türlü eserlerin her türlüsüne tevcih edebilmiş milletlerde düşüncenin en silinmez vasıtası olan yazı ve onun mimarisi demek olan edebiyat, bütün kütlenin ruhuna kadar işliyen ve sinen bir tesire sahiptir. Bu tesirdeki fert ve cemiyet ittisali, zamanda ve mekânda bütün hudutları delip aşacak bir sağlamlık ve yaygınlığı gösterir. Hangi milletin kütüphanesi bu yönden zenginse o millet, medeniyet âleminde daha yüksek bir idrak seviyesinde demektir. Bu itibarla tercüme hareketini sistemli ve dikkatli bir surette idare etmek, Türk irfanının en önemli bir cephesini kuvvetlendirmek, onun genişlemesine, ilerlemesine hizmet etmektir. Bu yolda bilgi ve emeklerini esirgemiyen Türk münevverlerine şükranla duyuluyum. Onların himmetleri ile beş sene içinde, hiç değilse, devlet eli ile yüz ciltlik, hususi teşebbüslerin gayreti ve gene devletin yardımı ile, onun dört beş misli fazla olmak üzere zengin bir tercüme kütüphanemiz olacaktır. Bilhassa Türk dilinin, bu emeklerden elde edeceği büyük faydayı düşünüp de şimdiden tercüme faaliyetine yakın ilgi ve sevgi duymamak, hiçbir Türk okuru için mümkün olamayacaktır.

23 Haziran 1941

Maarif Vekili

Hasan Âli Yücel

HASAN ÂLİ YÜCEL KLASİKLER DİZİSİ

STENDHAL
FÉDER YA DA PARAGÖZ KOCA

ÖZGÜN ADI
FÉDER OU LE MARI D'ARGENT

FRANSIZCA ASLINDAN ÇEVİREN
FEVZİ AKKOÇ

© TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI, 2014
Sertifika No: 40077

EDİTÖR
DENİZ RESUL

GÖRSEL YÖNETMEN
BİROL BAYRAM

GRAFİK TASARIM VE UYGULAMA
TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI

1. BASIM, ŞUBAT 2021, İSTANBUL

ISBN 978-625-405-294-1 (CİLTLİ)
ISBN 978-625-405-293-4 (KARTON KAPAKLI)

BASKI
UMUT KAĞITÇILIK SANAYİ VE TİCARET LTD. ŞTİ.
KERESTECİLER SİTESİ FATİH CADDESİ YÜKSEK SOKAK NO: 11/1 MERTER
GÜNGÖREN İSTANBUL
Tel. (0212) 637 04 11 Faks: (0212) 637 37 03
Sertifika No: 45162

Bu kitabın tüm yayın hakları saklıdır.
Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak kısa alıntılar dışında
gerek metin, gerek görsel malzeme yayınevinden izin alınmadan hiçbir yolla
çoğaltılamaz, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI
İSTİKLAL CADDESİ, MEŞELİK SOKAK NO: 2/4 BEYOĞLU 34433 İSTANBUL
Tel. (0212) 252 39 91
Faks (0212) 252 39 95
www.iskulttur.com.tr

STENDHAL

FÉDER YA DA PARAGÖZ KOCA

FRANSIZCA ASLINDAN ÇEVİREN:
FEVZİ AKKOÇ

TÜRKİYE BANKASI
Kültür Yayınları

I. Bölüm

Marsilya'nın en iyi yetişmiş gençlerinden biri olan Féder on yedi yaşında affedilmez bir kabahat işleyerek baba evinden kovulmuştu; Féder, Büyük Tiyatro'dan oyuncu bir kızla evlenmişti. Çok önceleri Marsilya'ya yerleşmiş, koyu ahlakçı, bir o kadar da zengin Alman bir tüccar olan babası, günde yirmi kez Voltaire'e ve Fransız alaycılığına lanet okurdu; muhtemeldir ki oğlunun bu garip evliliğiyle ilgili onu en çok çileden çıkaran şey, kendini açıklamak için giriştiği o Fransız usulü sohbetlerdi.

Paris'ten iki yüz fersah uzakta doğmuş olmasına rağmen Féder Paris'te moda olduğu üzere, babasının mesleği olması hariç görünürde hiçbir neden olmaksızın ticareti küçümsemekle övünüyordu. Öte taraftan da Marsilya müzesindeki eski güzel tabloları bakmaktan zevk almasından ve de idarenin taşra müzelerine iteleyip elden çıkardığı kötü, çağdaş resimleri iğrenç bulmasından ötürü kendini sanatçı sanmıştı. Gerçek bir sanatçıdan beklendiği gibi Féder'in paraya karşı tek hissettiği küçümseme idi, bu küçümseme masa başı işlerinden ve babasının uğraşlarından tiksinsmesinden kaynaklanıyordu: Sadece paranın dayattığı sıkıntıları görüyordu. Michel Féder Fransızların kibrine ve ciddiyetsizliklerine dur durak bilmeden verip veriyordu. Bu yaşlı Alman, kendi aklının meyvesi büyük borsa vurgunlarının kârını ortakla-

rıyla paylaşıırken aldığı övgülerden kaynaklanan kibrin eşsiz zevklerini oğlunun karşısında sergilemekten de özellikle kaçınıyordu. Onu çileden çıkaran, tüm ahlaki nutuklarına rağmen ortaklarının kazançlarını çarçabuk gezip tozmaya, zevküsefa peşinde koşmaya ve diğer bedensel hazlara harcamalarıydı. Kendisine gelince, tezgâh arkasında saklı bir cilt Steding¹ ve büyük bir pipo onun tüm zevkini oluşturuyor ve yemeden içmeden milyonlar biriktiriyordu.

Féder, konservatuvardan yeni mezun olmuş ve Küçük Bahriyeli rolüyle de büyük alkış toplamış on yedi yaşındaki genç oyuncu Amélie'ye âşık olduğunda sadece iki şey yapmayı biliyordu: ata binmeyi ve minyatür portreler yapmayı. Bu minyatür portrelerin hepsi şaşırtıcı bir biçimde modellerine benziyordu, bu yeteneği inkâr edilemezdi. İşte bu yeteneğin inkâr edilemez oluşu sanatçımızın iddialarını haklı çıkaran tek kanıttı. Bu portrelerin benzerlikleri sadece modellerin kusurlarının abartılmasıyla başarılmıştı ve hepsi tahammül edilemez ölçüde çirkindi.

Michel Féder ve Ortakları şirketinin patronu olarak bilinen Michel Féder, sabahtan akşama kadar doğal eşitlik üzerine tumturaklı laflar ediyor ama biricik oğlunun küçük bir aktrisle evlenmiş olmasını hiç affedemiyordu. Evine noter kanalıyla gelen karşılıksız çek ihtarları da ona oğlunun evliliğinin sadece bir *İspanyol kapusen*² tarafından kutsandığını fark ettirmişti (Güney Fransa'da resmî nikâha hâlâ pek anlam verilmez). Nürnberg'de doğan ve Bavyera'da olduğu gibi koyu bir Katolik olan Michel Féder, kuruluşunda bir kutsallık elçisinin rol oynadığı hiçbir evliliğin ömür boyu bozulamayacağına inanırdı. Bu bilgiç Alman'ın aşırı kendini beğenmişliği Marsilya'da kısa sürede ortalığa yayılan bir taşra mânisiyle iyiden iyiye sarsılmıştı:

1 Stendhal'in başka eserlerinde de bu yazımla geçmekle beraber kim olduğu bilinmemekte, Schelling olabileceği düşünülmektedir. (e.n.)

2 Küçük bir mezhebin din adamı. (e.n.)

“Bavyeralı zengin Mösyö Féder
Küçük Bahriyeli’ye oldu kayınpeder.”

Fransız alaycılığının bu yeni hakareti karşısında küplere binmiş, etrafına da oğlunu bir daha görmemek üzere hayatından söküp attığını duyurmuştu. Oğluna da bin beş yüz frank gönderip bir daha asla karşısına çıkmamasını emretmişti.

Féder bin beş yüz frangı görünce sevinçten havalara uçtu. Bu para onun güçlkle biriktirdiği miktara hemen hemen denk düşüyordu. Başkenti ve konservatuvardan arkadaşlarını görmeye can atan Küçük Bahriyeli ile birlikte *ruhun ve uygarlığın merkezi* Paris’e gitmek üzere ertesi gün yola koyuldu.

Birkaç ay sonra Féder karısını kendisine bir kız çocuğu verirken kaybetti. Féder bu iki ciddi olayı babasına bildirmek zorunda olduğunu düşündü fakat birkaç gün sonra öğrendi ki Michel Féder iflas etmiş ve kayıplara karışmıştı. Muazzam serveti Michel Féder’in başını döndürmüştü, kibirden Fransa’da üretilen bir tür yünlü kumaşı tekeline alma hayaline kapılmıştı. Kumaş toplarının kenarına *Féder von Deutschland (Almanyalı Féder)* sözcüklerini yazdırmak istemişti. Kumaşın halihazırdaki değeri böylece ikiye katlanacak, sonrasında tabii ki onu ölümsüzleştirecek *Féder kumaşı* adını alacaktı. Azımsanamayacak kadar Fransız olan bu fikri tam bir iflas izledi ve bizim kahramanımız da bin frank borç ve küçük kızı ile kimseyi tanımadığı ve her bir gerçeğin yüzüne bir hülyayı, hayal dünyasının kızını yerleştirmeye çalışıp durduğu Paris’in ortasında öylece kalakaldı.

O zamana kadar Féder babasının servetine fazlasıyla güvenen bir budaladan başka bir şey değildi. Neyse ki Féder’in bir gün ünlü bir sanatçı olma iddiası onu, İtalya’nın büyük ressamlarının biyografilerini yazan Malvasia, Condivi ve diğer tarihçileri tutkuyla okumaya itmişti ki bu ressamların da neredeyse hepsi yoksul insanlardı, hiç entrikacı değillerdi ve

baht hiçbirinin yüzüne gülmemişti. O yüzden Féder de ateşli tutkularla dolu bir hayatın yeteri kadar mutluluk getireceğine kendini inandırmıştı ve paranın ve şıklığın eksikliğinin getireceği mutsuzluk onu pek az kaygılandırıyordu.

Karısı öldüğünde Féder, Mösyö Martineau'nun dördüncü kattaki mobilyalı dairesinde oturuyordu. Taitbout Sokağı'nın kunduracısı Mösyö Martineau iyi bir yaşam sürmenin tadını çıkarmakta, dahası ulusal muhafız alayında onbaşı olmanın onurunu taşımaktaydı. Şu acımasız tabiat ana ona vere vere askerliğe pek de elverişli olmayan dört ayak on parmak³ bir boy vermişti. Ancak bu ayakkabı sanatçısı bu acı kusurun telafisini bulmuştu. Kendisine XIV. Louis misali, topukları iki parmak botlar yapmıştı ve çoğunlukla iki buçuk ayak boyunda fevkalade bir kürk şapka giyiyordu. Böylesi gülünç kılığıyla bu adam Paris ayaklanmalarının birinden kalma bir kurşunu kolunda taşıma hazzını yaşıyordu. Martineau'nun derin düşüncelerinin daimî nesnesi bu kurşun, mizacını değiştirmiş, onu asil fikirlerin adamı haline getirmişti.

Féder karısını kaybettiğinde Mösyö Martineau'ya dört aylık kira, yani üç yüz yirmi frank borcu vardı. Kunduracı ona, "Perişan bir haldesiniz, bunu daha da artırmak istemiyorum, üniformalı ve başımda onbaşı kepiyle bir portre yapın, ödeşelim," dedi.

Yine modeline dehşet verici derecede benzeyen bu gudubet portre çevredeki dükkânlarda büyük bir hayranlık yarattı. Onbaşı tabloyu İngiliz modasına göre dükkânın önüne koyulan aynalı camın hemen yanına yerleştirmişti. Mösyö Martineau'nun ait olduğu bütün bölük bu *resme* hemencecik hayran olmuş, bazı ulusal muhafızların kafasında ilçe belediyesinde bir müze kurmak gibi dâhiyane bir fikir belirmişti. Bu müze savaşlarda ölme ya da yaralanma onuruna

3 Bir ayak yaklaşık 30 cm, bir parmak ise 2,5 cm'ye denktir. Yaklaşık 1,42 metre. (e.n.)

erişmiş bütün ulusal muhafızların portrelerinden oluşacaktı. Bölüğün yaralanmış iki üyesi daha vardı, Féder onların da portrelerini yaptı, yine modellerine felaket bir benzerliği vardı bu portrelerin. Kendisine bunların ücreti sorulduğundaysa Féder'in cevabı, bu *iki büyük yurttaşın* yüzlerini resmetmekten sadece mutluluk duymuş olduğuydu. Bu *iki büyük yurttaş* sözü talihini açtı.

İyi yetişmiş kimselere özgü ayrıcalığını elden bırakmayan Féder, sarf ettiği sözlerle bu kendi halinde yurttaşlarla ince ince alay ediyordu. Ne var ki bu kahramanların doymak bilmez kibirleri kendilerine yöneltilen bütün iltifatları harfi harfine mideye indiriyordu. Bölüğün, daha sonra da alayın bütün muhafızları, şu argümanı öne sürüyordu: “Ben de yaralanabilirim, bir de açılan ateşlerin gürültüsü üzerimde sarsıcı bir etki yaptığından ve beni büyük çarpışmalara girmek için yüreklendirdiğinden pekâlâ bir gün kendimi öldürtebilirim. Dolayısıyla şanım sürsün diye İkinci Lejyon onur müzesine koyulabilmesi için şimdiden bir portremin yapılması gerekiyor.”

Babasının iflasından önce Féder hiç para kazanmak için portre yapmamıştı. Artık yoksul olduğundan, bu portrelerin halk için yüz ama yiğit ulusal muhafızlar için sadece elli frank olacağını herkese ilan etti. Bu ilan, babasının iflasının, sanatçı kendini beğenmişliğinin yapmacık tavırlarını bırakmasına yol açmasından sonra Féder'in birkaç beceri edindiğini gösteriyor. Oldukça nazik hal ve tavırlara sahip olmasından ötürü genç ressamı, aile reisinin, sayesinde ölümsüzleşeceğini ümit ettiği portresinin açılış gününde akşam yemeğine çağırarak lejyonda moda oldu.

Féder'in, insanların kaba saba yüz hatlarının yüzlerce yıl sonra bile şehri kuran Fenikelileri anımsattığı günümüz Provence'nin ortasında, Marsilya'da sıklıkla karşılaştığımız hoş, düzgün bir yüzü vardı. İkinci Lejyon'un hanımları Féder'in, güzelliğinden başka hiçbir varlığı olmayan bir kızla evlendiğini, bu evlilik uğruna o zamanlar pek zengin bir ba-

banın gazabına uğramayı göze aldığını çabucak öğrenmişlerdi. Bu dokunaklı hikâyenin gittikçe çılgınlığa varan romanesk ayrıntılarla allanıp pullanması fazla gecikmedi; Mösyö Martineau'nun birliğinden kendilerini Marsilyalı sayan iki ya da üç yiğit, kahramanımızın benzeri görülmemiş bir aşkla içine atıldığı olağandışı çılgınlıkları anlatma görevini üstlendi. Féder de kendisini bölüğün hanımları etrafında parlamaya mecbur hissetti. Sonunda taburdan ve hatta lejyondan pek çok hanım onu oldukça tatlı bulmaya başlamıştı. Henüz on dokuz yaşındaydı ve yaptığı kötü portreler sayesinde Mösyö Martineau'ya borcunu ödemeyi başarmıştı.

Féder iki küçük kızına çizim dersi verme bahanesiyle sık sık bu hanımlardan birinin evine akşam yemeğine gidiyordu. Evin reisi Opéra'nın oldukça zengin destekçilerinden biriydi ve Féder'i Opéra'ya takdim etti.

Féder artık hayatına yön vermek için hayal dünyasının çılgınlıklarını dinlememeye başlamıştı ve bütün bu aşağı tabakanın kendini beğenmişliği, bu kaba saba ve anlaşılmaz derecede korkunç insanlarla teması sayesinde bir iki fikir edinmişti. Onu müzik çevrelerine takdim etme iyiliğini gösteren hanıma minnettar olduğunu ifade etti ancak müziğe çılgınca bir tutkusu olmasına rağmen bundan yararlanamayacağını bildirdi, *talihatsızlıkları* başlayalı beri –bu *talihatsızlıklar* sözünü hep büyük bir zevkle telaffuz ediyordu– yani büyük bir aşkla evlendiği karısı vefat edeli beri durmak bilmeden dökülen gözyaşları görme duyusunu zayıflatmıştı ve bu yüzden gösteriyi salonun alelade bir yerinden izleyebilmesi imkânsızdı. Parıldayan ışıklar fazlaydı onun için. Sebebi dolayısıyla oldukça saygın olan bu itiraz Féder'e tam da beklediği gibi kulis kapılarını açtı. İkinci bir avantaj da elde etmişti, İkinci Lejyon'un kahramanlarını eşleriyle arasındaki bu yakınlığın hiçbir tehlike arz etmediğine ikna etmişti.

O sıralarda, genç Marsilyalıımızın elinin altında dükkânlarda dendiği gibi *birkaç yüz franklık banknot* du-

ruyordu ama o, esnaf hanımlarının gözüne girmekteki başarılarını sıkıcı buluyordu. Hâlâ ayakları yere basmayan hayalgücü onu mutluluğu soylu kadınların yanında bulacağına ikna etmişti; yani bembeyaz güzel ellere sahip, birinci kattaki şatafatlı dairelerde oturan ve kendilerine ait atları olan kadınlar. Onu gece gündüz hayallere daldıran bu düşünce coşup akşamlarını Bouffe ya da Tortoni'nin salonlarında geçiriyor, geceleri Saint-Honoré Mahallesi'nin en güzel yerinde kiraladığı evde kalıyordu.

Féder, XV. Louis sarayının âdetleriyle ilgili tarihi iyi bildiğinden, Opéra ile krallığın seçkin insanları arasında doğal bir bağ olduğuna inanıyordu. Diğer taraftan esnafla yüksek sosyete arasında tunçtan bir duvar yükseldiğini de görüyordu. Opéra'ya gelir gelmez, dans ya da şan alanında şöhrete ulaşmış iki üç büyük yetenek arasında, yüksek sosyeteyle tanışmasını ve aralarına katılmasını sağlayabilecek birini aradı. Bu isimlerden şöhretli dansçı Rosalinde Avrupalıydı ve otuz iki yaşındaydı belki fakat hâlâ göзалıcıydı. Özellikle boyu bosu, endamı artık daha da az rastlanan soyluluğu ve zarafetiyle diğerlerinden ayrılıyordu ve ayda üç kez dört ya da beş büyük gazetede yapıp ettiklerinden övgüyle söz ediliyordu. Şu yeni zenginlerin zevklerinin hayal kırıklığına uğrattığı Féder kararını, oldukça iyi hazırlanmış ama ona beş yüz franga mal olan bir magazin gazetesine bakarak verdi.

Bir aydır Opéra çevresinde işlerin nasıl yürüdüğüne dair bilgi topluyor ve her daim ulusal muhafızlar vasıtasıyla talihsizliklerinin kulislerde öğrenilmesi için çabalıyordu. Sonunda *hücum planında* karar kıldı. Bir akşam Rosalinde'in oynadığı, o günlerin gözdesi balenin temsilinde Féder sahneye doğru ilerleyen bir koruluğun arkasına konuşlandı, perde indiğinde de hayranlıktan bayıldı. Alkışlara boğulmuş Rosalinde kulise döndüğünde herkesi genç ressamın etrafına üşüşmüş buldu. Talihsizlikleri vesilesiyle tanınan bu genç ressamın durumu herkesi endişelendirmişti. Pantomimde gerçekten harikula-

de olan Rosalinde yeteneğini, tiyatroyla uğraşanlar arasında en duyarlı ruhlardan birine sahip olmasına borçluydu. Soylu tavırlarını da tiyatrodaki ilk edindiği arkadaşları olan beş altı soylu beyefendiden almıştı. Böylesine büyük talihsizlikler yaşamış bu genç adamın kaderi karşısında Rosalinde'in yüreği burkuldu. Féder'in yüzü ona fevkalade soylu göründü, hikâyesi de hayallere kapılmasına neden oldu.

"Verin elinizi öpsün," dedi yaşlı bir figüran kadın Féder'in yüzüne doğru ayıltıcı tuz şişeleri tutarak, "eğer bu haldeyse bu size olan aşkındandır. Zavallı genç adam beş parasız ve delicesine âşık, bahtsız adam diye buna derim."

Rosalinde ortadan kayboldu ve ellerinde kollarında o sıralar çok tutulan bir parfümün kokusuyla çıkageldi. Genç Marsilyalıımızın derin baygınlığından pek dokunaklı bir yüz ifadesi takınarak uyandığını söylememize gerek yok sanırım. O süre zarfında Féder, gözleri kapalı, konuşmadan, bağırış çağırışın ortasında kırk beş dakika kalmaktan öyle çok sıkılmıştı ki daima parlak olan gözleri alev saçıyordu. Bu olay Rosalinde'in yüreğine derinden işlemişti. Onu kendi arabasıyla götürmek istedi.

Féder artık yarattığı şartlar ile istediğini almıştı ve bu iyi düzenlenmiş ilk karşılaşmadan bir aydan az bir süre sonra Rosalinde'in tutkusu öyle bir çılgınlığa dönüşmüştü ki yerel gazeteler bundan söz eder olmuştu. Çok zengin olmasına rağmen sanat hayatı kadınlarda para konusunda ihtiyatı ortadan kaldırdığından, Féder'le evlenmek istedi.

"Otuz bin, kırk bin, kaç bin frank geliriniz olduğunu bilmiyorum," dedi Féder dostuna. "Aşkım zaten ebediyen sizindir fakat bana öyle geliyor ki kendi payıma en azından bu miktarın yarısını denkleştirmeden sizinle onurlu bir biçimde evlenemem."

"Birkaç can sıkıcı küçük külfete katlanmak zorunda kalacaksın; fakat çok da önemli değil, sen tavsiyelerime uy tatlı meleşim, sabırlı ol, iki yıl içinde gözde bir adam yapar-

rın seni; sonra da portrelerinin fiyatını elli Louis altınına⁴ çıkarırsın. Akabinde birkaç seneye kalmaz seni Institut'ye⁵ üye yaparım. Bu şöhretin doruğuna bir kez çıktın mı, sen de fırçalarını kaldırıp pencereden atmama müsaade edersin. O zaman herkes altı yüz Louis altını gelirin olduğunu bilir ve bu aşk evliliği de mantık evliliğine dönüşür. Doğal olarak kendini yıllık yirmi bin écu⁶ servetin başında bulursun çünkü ben de kemerimi sıkacağım.”

Féder sevgilisinin bütün tavsiyelerine boyun eğeceğine yemin etti.

“Fakat senin gözünde can sıkıcı bir bilgiç olacağım ve benden iğrenmeye başlayacaksın!”

Féder itaatkârlığının aşkıyla boy ölçüştüğüne, yani sonsuz olduğuna dair yemin etti. Kendisine çizilmekte olan bu zorlu yolun onu hayalinde ilahi bir güzellik ve zarafete sahip olan yüksek sosyete kadınlarına götürecek tek yol olduğuna inanıyordu.

“Peki o zaman,” dedi Rosalinde iç çekerek. “Benim için hayatımda oynadığım bütün rollerden daha tehlikeli olan bu bilgiç rolüne başlıyoruz; fakat canını sıktığımda beni uyara-
cağına yemin et.”

Féder inandırıcı olacak şekilde yemin etti.

“Pekâlâ, ilk olarak,” diye devam etti Rosalinde, “kıyafetlerin fazla şaşaalı, şen şakrak bir modayı takip ediyorsun, yahu *talihatsızlıklarını* unutuyor musun? Daima karının, güzel Amélie'nin avutulamaz kocası olmalısın. Hâlâ yaşama katlanma cesaretin varsa da bu sadece onun sana bıraktığı imaja şükranlarını sunmak için olmalı. Sana öyle seçkin kıyafetler tasarlayacağım ki olur da şu bizim Jokey Kulübü⁷ müdavimlerinden biri taklit etmeye niyetlenirse büyük bir

4 20 frank değerinde altın para. (e.n.)

5 Institut de France, bünyesinde çeşitli akademilerin bulunduğu Fransa'nın en prestijli kurumlarından. (ç.n.)

6 5 frank değerinde gümüş para. (e.n.)

7 Paris'te o sıralar çok seçkin ve ayrıcalıklıların gittiği bir kulüp. (ç.n.)

umutsuzluğa kapılacak. Sen çıkmadan her gün bir generallin askerlerine yaptığı gibi dış görünüşünü gözden geçireceğim. Diğer taraftan seni *La Quotidienne*'e ve kilise babalarının toplu eserleri kitaplığına abone yapacağım. Baban Nürnberg'den çıktığında soyluydu: Mösyö von Féder'di. Sonuç olarak sen de soylusun, bu yüzden dindar olacaksın. Her ne kadar perişan bir hayat sürüyorsan da koyu dindarlık hislerine sahip olacaksın ve bu da sonrasında bize evliliğimizi getirecek ve kutsayacak. Portrelerine elli Louis altını ödenmesini istiyorsan hiçbir zaman, hiçbir bahaneyle dinî ödevlerini aksatmamalısın, böyle yaparsan geleceğin parlak olur. Seni peşinden sürükleyeceğim, üstlendiğim şu bıktırıcı kılavuzluğun kesin başarısını beklerken, genç hanımları kabul edeceğin daireyi kendi ellerimle düzenleyeceğim. Çok geçmeden orada bu hanımlar oldukça sıradışı ve yakışıklı bir genç adama portrelerini yaptırtmanın eşsiz zevklerini tatmak için birbirleriyle kavga edecekler. Emin ol bu dairede en hazin mahrumiyetin soluduğunu göreceksin, görüyorsun ya eğer insanların diline düşmek istemiyorsan her şeyden kesin olarak vazgeçmeli ve kendini benimle şu talihsiz evliliğe bugünden razı etmelisin. Kır evimi terk edeceğim, yerine Paris'e yirmi beş fersah uzaklıkta, gözlerden ırak bir ev bakacağız. Posta ve yolculuk masrafları bakımından bize biraz pahalıya mal olacak ama haysiyetin korunmuş olacak. Orada yörenin taşra insanları arasında Güneyli tabiatının buyurduğu bütün çılgınlıkları yapabileceksin. Fakat Paris'te ve banliyösünde her şeyden önce, her zaman için, bir balerinle yaşıyorken bile avutulamamış bir koca, soylu bir adam ve dinî vecibelerine sadık biri olmalısın. Çok güzel olan Amélie'nin aksine ben cazibemi yitirmiş olsam da, teveccühünü bir nebze kazandıysam bunun onu anımsatmamdan ileri geldiğini insanlara belleteceksin. Bir de o gün Opéra'da," –Rosalinde kendisini Féder'in kollarına attı– "oynadığım balede bayılmanın sebebinin yaptığım

bir hareketin tam da Amélie'nin Küçük Bahriyeli rolünde yaptığının aynısı olması olduğunu söylemelisin.”

Aslında o gün Opéra kulisinde bir saat boyunca o bıktırıcı baygınlık numarasına yatmasının amacı tam da bu türden bir konuşmayı koparmaktı. Fakat bu kadar da amansız bir entrikanın içine girmeyi de hiç beklemiyordu. Ne! Doğası gereği bu kadar hayat dolu ve neşeli olan Féder melankolik rolünü mü oynayacakmış!

“Biricik sevgilim,” dedi Rosalinde’e, “cevabımı vermeden önce düşünmem için bana birkaç gün izin ver. Beni bulvarlarda mahzun mahzun dolaşırken görmeye razıysan,” dedi, “dönüştür öyleyse beni bir talihsiz.”

“Kariyerimin başında ben ne yaptıysam sen de onu yapacaksın,” dedi Rosalinde. “O zamanlar seyirci aptaldı, so-kağa çıkmak gerekiyordu ve attığım her adımda ayaklarıma büyük bir özen göstermeye mecburdum. Dikkat etmeden on dakika gezinsem bir hafta boyunca evden çıkamıyordum. Gerisi sana kalmış, işte deve işte hendek, ya güdersin ya gidersin, başını öne eğip melankolik bir havaya bürünmezsen, gerektiğinde karıştığın ciddi sohbetlerde görüşlerini ezbere söyleyeceğin biçimde her gün *La Quotidienne* okumazsan, hiçbir zaman Institut’ye alınmayacaksın, on beş bin frank gelirin olmayacak ve beni ıstıraptan öldüreceksin,” dedi Rosalinde gülerek, “çünkü asla Madam Féder olamayacağım.”

Bu konuşmayı takip eden iki üç ay oldukça zorlu geçti, kahramanımız melankolik bir tavır takınmakta çok güçlük çekiyordu. Daha da kötüsü, bu yaşam dolu, aşırı duyarlı Güneyli kahramanımızın acılı bir adamı oynarken acılı bir adam olup çıkmasıydı ve bu olduğunda işe yarayan hiçbir panzehir de yoktu.

Rosalinde ona tapıyordu ve cin fikirli bir kadındı. Bir çare buldu; moda-ya uygun ama tümüyle havı dökülmüş iki pantolon, bir de ceket satın aldı. Hepsini yıkattırdı ve tekrar boyattı. Bu tasarımına altın gibi parlatılmış pirinç

bir saat, gülünç bir şapka, sahte elmastan yapılmış bir broş ekledi. Bu kostümü bir araya getirdiğinde, bir gün Féder iki uzun saat boyunca bulvarda melankoliyi oynamaktan ruhu kasvet bağlamışken, “Bak bakalım bilge sevgilin nasıl bir karar almış,” dedi ciddi bir tonda Rosalinde, “akşam yemeğini erkenden yiyeceğiz; seni noter kâtibi gibi giydireceğim ve Chaumière’e⁸ götüreceğim, orada, bir zamanlar Marsilya’nın komşu köylerindeki düğünlerde danslarda yaptığın o saçmalıkları tekrar etmene müsaade edeceğim. Önce bana bu Chaumière’in danslarından sıkıldığını söyleyeceksin, ben de sana diyeceğim ki, ‘Şurada birazcık komik Deschalumeaux’ rolünü sahneye koysana’; o zaman Güney’de yaptığın gibi hopyaya zıplaya dans etmeye başlarsın, böylece artık sıkılmazsın. Ben de seni Chaumière’de bıraktıktan sonra koşa koşa Saint-Ange’a giderim (eskilerden, emekli, soylu bir dansçıdır), beni kucaklayacaktır. Sonra senin şu farsının keyfini çıkarmak için geri gelirim; fakat sana bir şey söylemem: Bu çok tehlikeli olur. Konuşmam; aksi halde pek itibarın kalmaz, ben de kendi kendimi birazcık eğlendirmek için Saint-Ange’ı bozduğumuza inandırırım ve bayım, hakkınızda söyleyeceği hoş şeyleri dinlerim.”

Düzenlenen bu oyun oldukça eğlenceliydi, Rosalinde bu oyuna komik bölümler ekledi, Chaumière’in gençlerinden iki üç tanesinin kendisine kur yapmasını sağladı, onu tanımışlardı ve Rosalinde onlara tutku dolu bakışlar atıyordu.

Birçok defa yinelenen bu oyun bayağı bir başarı kaydetti. Féder’in canlandırdığı rolü gören Rosalinde, ona rolünü gerçekten sahnedeymişçesine oynamazsa eğlenemeyeceğini tekrar tekrar söyleyerek öğütler veriyordu. Böylelikle onu gülünç, sahte mesleğiyle fazlasıyla meşgul fakat meslektaşlarına nazaran oldukça eğlenceli bir noter kâtibine dönüştürmeyi başardı.

8 Dönemin meşhur bir dans salonu. (ç.n.)

9 Bir komedi operası kahramanı. (ç.n.)

“Komik,” dedi Féder Rosalinde’e, “kendimi daha dün bana hoş gelen çılgınca maskaralıklara bütün bir gece boyunca bıraktıktan sonra, bugün bulvarda şu biçare adamın cansız hareketlerini ve *mezardan hatıralar* yüzünden yaşamın zevklerinden mahrum kalmış görüntüsünü tekrar sahnelemek bana çok daha kolay geldi.”

“Seni bu işleri bir başına yapıyorken görmek bana mutluluk veriyor, sana daha önce birçok defa söylemek istediğim şeyi başarmış durumdasın; oyunculuk mesleğimin en temel ilkesi bu. Fakat bunu hissederek başarmış olmanı tercih ederdim. Her neyse benim küçük Féder’im, siz Paris’te yaşamayı arzulayan Güneyliler için oynanması gereken sadece melankoli rolü değil, sürekli rol yapmanız gerekiyor; bundan daha azı olmaz benim yakışıklı arkadaşım. Neşeli ve canlı havanız, çarçabuk verdiğiniz yanıtlar, doğası gereği aheste bir hayvan olan, ruhu sislere gömülü Parisliyi şoke eder. Şen şakrak görünümüz onu öfkelenendirir; bu capcanlı haliniz onu yaşlı göstermek istiyormuş gibi durur, bu ise onun en nefret ettiği şeydir. Ondan sonra da intikam almak için sizi kaba saba ve Parislinin mutluluğunun kâbusu olan büyülü sözlerden keyif almaktan âciz gibi göstermek ister. Bundan dolayı benim küçük Féder’im, Paris’te başarıya ulaşmak istiyorsan hiçbir şey söylemediğin zamanlarda hafiften mutsuz görün ve karnı ağrımaya başlayan birinin görüntüsüne bürün. Şu senin için tamamen doğal olan ve beni mutlu eden canlı ve mutlu bakışlardan sakın. Buralarda çok tehlikeli olan bu bakışlara yalnızca sevgilinle baş başayken izin ver, başka her yerde şu başlamakta olan karın ağrısını aklından çıkarma. Şu sizin Rembrandt tablosuna baksana, ışığı nasıl da esirgemiş, siz diğer ressamlar diyorsunuz ki Rembrandt büyük etkisini tam da buna borçlu. Sadece Paris’te başarıya ulaşmaktan söz etmiyorum, aynı zamanda orada destek bulmanın ve insanların gözünden tamamen düşmemenin yolu bu: Güney’den getirdiğin şu neşeli havan ve çabukluğun konusunda biraz cimri olmalısın. Rembrandt’ı düşün.”

“Fakat meleğim, bana hüznü olmayı öğreterek mutluluk veren sevgilim vur deyince öldürüyorum galiba. Biliyor musun başıma neler geliyor? Aşırı başarılı oluyorum, resimlerini yaptığım talihsiz insanlar normalden daha da sıkkin görünüyorlar, melankolik muhabbetim onları bunaltıyor.”

“Aslında,” diye haykırdı Rosalinde mutlulukla, “sana söylemeyi unutmuştum, farklı yerlerden aldığım duyumlara göre hüznü olman dolayısıyla kınanıyormuşsun.”

“Artık beni istemeyecekler.”

“Yirmi iki yaşından genç bütün kadınları nasıl görüyor-
san öyle resmet; otuz beş yaşındaki tüm kadınları hiç çekin-
meden yirmi beş yaşında göster ve ak saçlarıyla resimlerini
yaptıran saygın büyükannelere hiç korkmadan otuz yaşında
gözler ve dudaklar ver. Bu konuda sende acemice bir çekin-
genlik görüyorum. Oysa bunlar senin mesleğinin abecesi.
Resmini yaptırmaya gelen saygın kimseleri sanki onlarla gır-
gır geçiyormuşsun gibi pohpohlayabildiğin kadar pohpohla.
Daha sekiz gün olmadı, hani şu çok tatlı bir tazısı olan yaşlı
hanımefendinin portresini yaparken onu kırk beş yaşınday-
mış gibi gösterdin, fakat o henüz altmışında. Rembrandt
tablosunun çerçevesine açtığım küçük gözetleme deliğimden
kadının ne kadar da hoşnutsuz kaldığını gayet iyi görebil-
dim. Sen onu kırk beş yaşındaymış gibi gösterdiğin için saç-
larını çizmeye iki defa baştan başlattı seni.”

Bir gün Féder, Rosalinde’in önünde arkadaşlarından bi-
rine, “Tiyatrodaki kapıcının bana sattığı yirmi dokuz sentlik
eldivenlere bir bakar mısın, bunlar için bize üç frank ödeti-
yorlar,” dedi.

Arkadaşı gülümsedi ve hiçbir cevap vermedi.

“Nasıl oluyor da hâlâ bunlardan söz edebiliyorusu-
nuz?” diye haykırdı Rosalinde arkadaşı uzaklaşınca. “Bu
Institut’ye kabulünüzü üç yıl erteleyecek. Doğmak üzere
olan saygınlığınızı sanki alay eder gibi öldürüyorsunuz.

Yoksul olduğunuzdan şüphelenecekler. Tasarruf alışkanlıkları olan bir adam görüntüsü veren şeylerden bir daha asla söz etmeyin. İçinde bulunduğumuz bu dönemde, menfaatinize olabilecek hiçbir şeyden söz etmeyin. Bu türden bir zayıflığın acıklı sonuçları olabilir. Şu rolü sürekli oynamak o kadar zor mu? Şu sevimli adam rolünüzü oynayın ve her zaman kendinize, ‘Bu karşımdaki garip insanı acaba ne memnun eder?’ diye sorun. Bu vecizeyi vasiyetinde bana yüz bin frank bırakan Mora-Florez prensi sıklıkla tekrar ederdi. Şu lejyonunuzun kahraman ulusal muhafızlarıyla yaşarken, Sibiry’a’dan dönen Parislinin oraların sanıldığı kadar soğuk, Saint-Domingue’den gelenlerin de oranın aslında o kadar sıcak olmadığını söylemek zorunda kaldığını gayet iyi anlamıştınız. Kısacası bu ülkede nezaket sahibi bir adam olmak için, konuştuğunuz kişinin beklediğinin tam tersini söylemek gerektiğini söylüyordunuz. Fakat şimdi gelmişsiniz, bir çift eldivenin fiyatı gibi acınası bir şeyden bahsediyorsunuz! Geçen yıl atölyeniz neredeyse on bin franga mal oldu; işlerimi yapmakla görevli *sekizinci* borsa simsarı arkadaşımız Valdor’u tüm harcamalarınız çıkarıldıktan sonra yıl sonunda size on iki tane bin franklık banknot kalacağına ikna ettim, bunları özel hesaba yatırdım. Mylord Kinsester (Valdor’un lakabı *qui ne sait taire*’di)¹⁰ atölyenizin size yirmi beş bin franktan fazla bir paraya mal olduğunu bütün çevremize yaydı. Siz de kalkmışsınız bir çift eldiveni yirmi dokuz sente aldım diye hayret içinde konuşuyorsunuz!”

Féder kendini sevgilisinin kollarına attı; işte bu bir dosttan beklediği şeydi.

Féder havı dökülmüş frakı ve altın taklidi takılarıyla büyük bir başarı kaydettiğinden beri Chaumière’den ve bu tür balo salonlarından hiç ayrılmıyordu. Rosalinde bunu biliyordu ve bu onu umutsuzluğa sürüklüyordu. Féder’i me-

---

10 “Ki nö se ter” şeklinde okunur ve “susmak nedir bilmez” anlamına gelir. (ç.n.)

lankolik kişiliğiyle tanıyan arkadaşların sayısı yıldan yıla artıyordu; bu arkadaşlardan bazıları onu Chaumière balolarında görmüş, Féder onlara zıvanadan çıkmış bir çapkın olduğunu, bu hissin ona talihsizliklerini unutturan tek şey olduğunu itiraf etmişti bile. Gösterişin aksine çapkınlık bir adamı alçaltmazdı. İnsanlar bunu önemsemeden atlamış gibi görünüyordu, o karamsar Féder'in hafta boyunca Delille'de veya Victorine'de¹¹ şapka veya elbise diktiren Amanda'lara ve Athénaïs'lere kendini beğendirmek için pazar günleri nasıl çıldırdığından hayranlıkla söz ediyorlardı.

Bir gün Rosalinde ile Féder arasında bir anlaşmazlık baş gösterdi. Féder'in Rosalinde'e karşı davranışları nezaketliydi, Rosalinde bundan şikâyet edemezdi, buna rağmen sürekli ağlıyordu. Féder ona üç yüz on frank yetmiş beş sent öderken yetmiş beş senti de yeleğinin cebinde arıyordu. Bilmemiz gerekiyor ki Féder Opéra'nın hemen yanında, bulvardaki muhteşem dairesinde Rosalinde'le kalmaya başladığında bu güzel dairenin ederi olan sekiz bin frangın yarısını değil, Rosalinde için ayrıldığı beşinci kattaki öğrenci dairesine ödediği yıllık miktar olan altı yüz yirmi bir frank elli sent ödemesinde mutabık kalmışlardı. Bu öğrenci dairesinin altı aylık kirasına denk gelen parayı öderken kuruşu kuruşuna sayması Rosalinde'i hayli üzmüştü.

“Gerçekte,” dedi Rosalinde yaşlı gözlerle, “benimle olan küçük hesabınızı tutuyorsunuz, sanki yarın beni bırakacakmışsınız gibi. Sanırım dostlarınıza şunu söyleyebilmek istiyorsunuz: ‘Rosalinde’i sevdim.’ Muhtemelen bir de: ‘Onunla üç yıl boyunca yaşadım, her şeyi ona borçluyum, minyatürlerimi serginin en iyi yerlerine koydu. Ama nihayetinde para meselelerine gelince her daim kardeş gibiydik.’”

11 Paris'in meşhur terzilerinden. (e.n.)

II. Bölüm

Tamamen gerçeklere dayanan bu suçlamanın her bir sözcüğü araya giren hıçkırıklarla kesiliyordu.

Şunu belirtmemiz gerekiyor, minyatür ressamı ve ilk karısının avutulamaz âşığı olarak namı alıp yürüyen Féder'in eline birkaç tane bin franklık banknot geçince içinde uyuyan dâhi tüccar uykusundan uyanmıştı. Çocukluğunda babasının yanında spekülasyon sanatını ve tamamlanmış işleri aklında tutmayı öğrenmişti. Féder Borsa'da oynamış ve kumaş, şeker ve brendi vs. üzerine spekülasyon yapmıştı. Çok para kazanmıştı fakat kazandığı tüm parayı Amerika'daki kumaş krizi yüzünden kaybetmişti. Sonuçta üç yıllık çalışmadan ona kalan tek getiri, bu kazanç ve kayıpların yarattığı derin duyguların hatırasıydı. Hayatındaki bu iniş çıkışlar ruhunu olgunlaştırmış ve ona kendisiyle ilgili gerçekleri öğretmişti. Bir gün Louvre'daki bir sergide, ciddi tabiatına uygun siyah giysiler içinde hayranlarının oluşturduğu kalabalığa karışıp kendisine ait bir minyatürün önünde durmuştu. Rosalinde'in becerileri sayesinde, sergi üzerine yazılan on yedi makalede yapıtlarından hayranlıkla söz ediliyorken, minyatürleri önünde toplanmış uzmanlar da köşe yazılarındaki cümleleri, kendi buluşlarıymış gibi yaparak kelimesi kelimesine tekrar ediyorlardı. Féder çağına o denli uzaktı ki bu durum ona tiksinti verdi. Birkaç adım atıp Madam de

Mirbel imzasını taşıyan bir tablonun önüne geldi; tiksintinin acı veren hissi yerini gerçek bir hayranlığa bıraktı, en sonunda bir erkek portresi önünde yıldırım çarpmış gibi kalakaldı.

“Aslında,” dedi içinden haykırarak, “hiçbir yeteneğim yok, portrelerim modellerimin yüzlerinde bulunan kusurların çirkin karikatürlerinden başka bir şey değil; renklerim hep yanlış. Eğer resimlerime bakanların sadece duygularına teslim olacak kadar akli olsaydı, resmettiğim kadınların *por-selenden ibaret* olduğunu söylerlerdi.”

Sergi sonunda Föder’e birinci dereceden ressam liyakatiyle onur nişanı verdiler. Ama yine de kendine yönelik keşfi büyümüş, serpilmişti, yani kendini bunun doğruluğuna iyiden iyiye inandırmıştı ve günbegün daha da ikna oluyordu.

“Eğer bir yeteneğim varsa,” diyordu kendi kendine, “bu daha çok ticarettir. Zira yaptıklarımı hiçbir zaman rasgele ya da boş hevesle yapmıyorum ama işler sonunda ters gitmiş olsa bile yürüttüğüm mantığın doğru olduğunu görüyorum. Ayrıca kendimi verdiğim her on işlemin yedi ya da sekizi başarılı oluyor.”

Kahramanımız artık resim hakkındaki tüm düşüncelerine eşlik eden üzüntüye neden olan kırgınlığı bu türden düşüncelerle azaltıyordu.

Keyfini sürdüğü rağbetin onur nişanını alalı beri ikiye katlandığını ilginç bir duyguyla fark etti. Doğanın renklerini taklit etmek için sonsuz çabalarını bu dönemde bıraktı. Bütün kadınların tenine üzerine bir gül yaprağı fırlatılabilecek güzel bir porselen tabağın rengini vermeye başlayalı beri resimlerini çok hızlı yapıyordu. Talihsiz bir işin tasfiyesinde saygısını ve dostluğunu kazandığı Bordeaux’nun başlıca tüccarlarından Mösyö Delangle, Föder’in Fontaine-Saint-Georges Sokağı’ndaki muhteşem atölyesinin kapılarını sarsarak çaldığında, resim hakkındaki üzüntüsünün yerini neredeyse, ait olduğu gerçek meslek konusunda on sene boyunca yanılmış olabilmenin verdiği utanç almıştı. Uzaktan gür sesiyle

kendini haber veren Delangle, en sonunda simsiyah saçlarının kalın bukleleri üzerine alışılmadık biçimde yana doğru taktığı gri şapkasıyla atölyede görüldü.

“Güzel Tanrım!” diye bağırdı avazı çıktığı kadar. “Mucizevi bir güzelliğe sahip bir kız kardeşim var; sadece yirmi iki yaşında ve diğer kadınlardan o kadar farklı ki kocası Mösyö Boissaux onu, *** fabrikasının ürün sergisini denetlemek için geldiği Paris’e zorla getirmek durumunda kaldı. Bende onun bir minyatürü olsun istiyorum. Böylesine büyüleyici bir portreyi yapmaya sadece siz layıksınız dostum. Fakat bir şartla, bunun ödemesini yapmama izin vereceksiniz, Tanrı şahidim! Romantik zarafetinizi biliyorum fakat ben de gururuma pek düşkünüm, o yüzden para yoksa portre de yok.”

“Size şerefimle söylüyorum ki dostum,” diye yanıtladı Féder hafif bir ses tonu ve naif bir yüz ifadesiyle, “eğer günümüz ressamlık sanatının kadir olduklarını bütünüyle sergileyen bir yapıta sahip olmak istiyorsanız Madam de Mirbel’e başvurmanız daha makul olur.”

Mösyö Delangle karşı çıktı ve kahramanımıza biraz fazla heyecanlı fakat nadir bulunur samimiyette iltifatlar düzdü.

“Açıktır görülüyor ki inadınızı kırmak zorunda kalacağım sevgili Delangle. Eğer bahsettiğiniz kişi dediğiniz kadar güzelse, onu gerçekten temsil edecek bir portreye sahip olmanız gerektiği konusunda ısrar ediyorum. Sıkıcı bir şehvet edasından başka bir ifadesi olmayan, zambak ve güllerle bezemiş basmakalıp bir portreye sahip olmanızı istemem.”

Mösyö Delangle hâlâ karşı çıkıyordu.

“Pekâlâ sevgili dostum, sizi ikna etmek için sandığımdan en çok hoşunuza gidecek portreyi alacağız, sonra da birlikte Madam de Mirbel’in bu yıl sergilenmiş portrelerinin en güzelini görmeye gideceğiz. Portrenin sanatsever sahibi zaman zaman gidip galerisinde inceleme yapmama gönülden razı olur. Orada iki eseri karşılaştırarak, adını verdiğim büyük

sanatçıya gitmeniz gerektiğini asıl mesleğiniz resim olmamasına rağmen size apaçık göstereceğim.”

“Vay Tanrım! Bu şarlatanlarla dolu ülkenin ortasında hiç alışılmadık ölçüde dürüstsünüz,” diye haykırdı Delangle Bordeauxlulara özgü canlılıkla. “Kız kardeşim Madam Boissaux’nun bu eğlenceli tabiatınızın keyfini çıkarmasını isterim. Evet. Hey Tanrım! Resim sanatındaki tek rakibinizin eserini göreceğimiz bu tuhaf ziyareti kabul ediyorum; yarın için bir saatte anlaşılm o zaman.”

Ertesi gün Féder Rosalinde’e şöyle dedi:

“Bu sabah taşralı bir kadının karşısına çıkacağım, şüphesiz ki gülünç bir kadın, beni öyle bir giydir ki bir katafalkı andırayım. Öyle ki, olur da şu hüznü rolümü oynarken ve kadının aptal gözlemlerini saygıyla dinlerken eğlenemezsem en azından bahtsız Werther rolüne bürüneyim, iyice abartıp biraz olsun kendimi eğleyebileyim. Böylece gün olur da Bordeaux’ya gidersem derin melankolim dokunaklı fikri benden önce oralarda olur.”

Ertesi gün anlaştıkları gibi saat ikide Féder Mösyö ve Madam Boissaux’nun kaldığı Rivoli Sokağı’nın en güzel otellerinden birinde kendini takdim etti. Féder’in kimi sorduğunu anlamayan uşak onu uzun boylu ama oldukça şişman bir adama götürdü. Adamın kanlı canlı yüz hatları onu en fazla otuz altı otuz sekiz yaşında gösteriyordu. Çok güzel büyük gözleri vardı ama ifadesizdi bu gözler, bu gözlerin sahibi ve onlarla iftihar eden adam Mösyö Boissaux’ydu. Gülünç gözükmekten o kadar korkuyordu ki Boissaux Paris’e gelişinin ilk gecesi uyumamıştı. Bu insanların arasında iyi bir başlangıç yapmak için, gelişinden otuz saat sonra iri cüssesi, otel sahibinin dediğine göre en moda olan terzi tarafından, o günlerde ancak Jokey Kulübü’nün incecik gençlerinin giyebileceği fazlasıyla abartılı kıyafetlere sarılıp sarmalanmıştı.

Mösyö Boissaux’nun öngörülemeyen bir işten dolayı bir mânisi olduğundan Féder, Madam Boissaux’ya arkadaşı

Delangle tarafından takdim edildi. Delangle o gün Féder'in gözünde zeki görünmek istediğinden kız kardeşinin önünde hiç çekinmeden mizacına kırk yaşında, milyoner ve tutkulu bir Gaskonyalı rolünü katmıştı. Başka bir deyişle yaşın ve işadamlığı tecrübesinin getirdiği cüretkârlık, büyük bir servetin kazandırdığı gözüpeklik ve bir taşra şehrinin önde gelenlerinden biri olmanın alışkanlığı birleşince öyle cümleler kurdu ki Féder gülmek için kendini zor tuttu. Onun yerine bahtsız Werther rolünü daha da büyük bir şevkle oynadı.

“Rosalinde'in bizi böyle görememesi ne kadar da yazık!” dedi kendi kendine. “Mutsuzluğumu sergilediğim insanlara karşı ne kadar çekingen olduğumdan yakınıp duruyor, şimdi beni görse Institut üyesi olmayı ne kadar hak ettiğimi anlardı.”

Ağabeyi gelecek Sainte-Valentine'de (14 Şubat) yirmi iki yaşına basacağını defalarca tekrar etmiş olsa da küçük Madam Boissaux'nun çocuksu bir havası vardı, dünyaya bu günde geldiği için ona bu ad verilmişti. Uzun boylu ve endamlıydı, neredeyse bir İngiliz'i andıran yüzü, eğer dudakları, özellikle de altdudağı aşırı büyük olmasaydı mükemmel güzelliğin timsalini sunacaktı. Bu kusuru iyi biri gibi görünmesini sağlıyordu; ve burada genç ressamın fikirlerini söylemeye cesaret edersek, kıza, genç Werther'e göre hiç de öyle burun kıvrılamayacak bir tutku ihtimali havası veriyordu. Böylesine güzel bir kadında tek şey dikkatini çekti: alın çizgisi ve burun kemeri. Bunlar koyu bir dindarlığa işaret ediyordu. Ve aslında Féder Madam de Mirbel imzalı güzel portrenin sahibi olan koleksiyoncunun muhteşem otelinin önünde arabadan inerken bunu Delangle'a söyleme fırsatı bulmuştu.

“Kardeşiniz sofü, değil mi?”

“Aman Tanrım, dostum siz resimde olduğu gibi tahminde de çok iyisiniz. Kardeşim! Kardeşim!” diye seslendi Delangle. “İşte bak, Féder sofü olduğunu tahmin etti, ben ona tek bir sözcük fısıldadıysam şeytan alsın götürsün beni.

Bordeaux'da böylesine koyu dindarlık oldukça değerlidir, hele Boissaux'nun milyonlarıyla bir araya gelirse. Bu ona özel toplantılarda yardım paraları toplama avantajını sağlar. Sizi temin ederim ki dostum kendisi altın püsküllü kadife kesesiyle çok tatlıdır, herkese açıktır bu kese. İki sene önce Paris'e üçüncü seyahatimden dönüşte bunu ona ben vermiştim. Kavalyesi şehrin aşırı kralcılarındandır, bugün bile ham kadifeden Fransız tarzı ceket giyer ve kılıç kuşanır. Müthıştır! İngilizler inşa etmiş olsa da Fransa'nın en güzel katedrali olan Saint-André katedralimizdeki bu manzarayı görmelisiniz."

Bu coşkulu sözler üzerine Madam Boissaux kıpkırmızı oldu. İçinden geçtikleri muhteşem salonlarda yürüyüşünde ve hareketlerinde bir naiflik vardı! Féder tamamen apışıp kalmıştı, bu çeyrek saatten uzun süre boyunca kendi hesaplarına kafa yormaktan genç Werther rolünü oynamayı düşünmez olmuştu. Mösyö Boissaux taşra zenginlerinin görgüsüzlüğüyle bağıra çağıra, "Karım sofuyrsa ben ne oluyorum?" deyince Féder adamla alay edip eğlenecek hali kendinde bulamayarak basitçe yanıtladı:

"Talihli borsa spekülasyonlarıyla tanınmış çok zengin bir tüccar."

"İşte burada yanıldınız Mösyö Féder. Bendeniz mülk sahibi zengin bir babanın, muhteşem üzüm bağlarının sahibi oğluyum ve siz de babamın yaptığı şarabın tadına bakacaksınız. Sadece bu kadar da değil, edebiyatı da yakından izlediğimi, kütüphanemde de harika Victor Hugo ciltlerimin olduğunu da söyleyeyim."

Aslında Féder kendi payına bu sözleri hiçbir koşulda yanıtsız bırakmazdı ama o utangaç bir biçimde Madam Boissaux'ya bakmakla meşguldü. Madam Boissaux da aynı şekilde yüzü kızarmış bir halde, zarif bir çekingenlikle Féder'e bakmaktaydı. Aslında bu çekici kadının çekingenliği inandırıcı olmayan bir aşırılıktaydı, ağabeyi ve kocası tanımadığı bir ressamın eşliğinde birkaç tabloyu görmeye gel-

mesi için bayağı bir gürültü koparmak zorunda kalmışlardı. İzin verilirse şunu da belirtmemiz gerekiyor, Valentine bu birinci dereceden liyakat sahibi Légion d'honneur şövalyesi ressamı gözünde büyütmüştü. Hayalgücü onu altın zincirlerle sarmalanmış, uzun siyah sakallı, insanı şöyle tepeden tırnağa süzen bir tür kabadayı gibi resmetmişti; daima yüksek sesle konuşan ve onu mahcup edecek şeyler söyleyecek bir adam olarak...

Güzel görünümlü, siyahlar giymiş, saati aynı renkteki kurdelesine iliştirilmiş, ceketindeki neredeyse fark edilmeyen kırmızı kuşak ve sıradan sakalıyla ince narin genç bir adamın geldiğini görünce öyle şaşırdı ki kocasının kolunu sıktı.

“Ünlü ressam bu mu?” dedi kocasına.

Ve kendine güveni geri geliyordu ki ağabeyi birdenbire dindarlığını nahoş gösteren sofu sıfatı hakkında hoyratça konuşmaya başladı. Genç ressama biraz olsun bakmaya cesaret etse oldukça alaycı bir bakışla karşılaşmaktan korkuyordu. Bununla birlikte Féder'in mütevazı ve hüzünlü görünümünü kendine güvenini getirdi, en sonunda gözlerini genç ressama çevirmeye cesaret edebildi. Genç ressamın bakışlarının ciddi ve neredeyse duygulu olduğunu görünce yaşadığı o mutluluk ve şaşkınlık neydi öyle! Aşırı çekingenlik akılla bir araya gelince insanı en küçük ayrıntılar üzerinde tutkunun öngörüsüyle düşünmeye sevk eder, aklı büyütür. İşte bu gelmişti Valentine'in başına. Kolera salgınını izleyen dönemde genç yaşta öksüz kalmıştı ve bir manastıra yerleştirilmişti. Oradan ancak Mösyö Boissaux'yla evlenmek üzere ayrılmıştı. Ağabeyinin, biraz dizginlediğinde ve kendini sevdirmek için abartmadığında onunla olmayı güzel kılan neşesi ve ince zekâsından yoksun olmasına rağmen bu adam ona ağabeyi kadar özel görünmüştü.

Valentine'in zihni birden, hayal ettiğinden daha farklı görünen bu büyük ressam hakkında düşüncelerle dolup taşıtı. Féder'in onun portresini yapmaya pek istekli olmadığı

ğını anımsayıp üzüldü. Bu portre için poz vermenin, uzun süre boyunca yabancı birinin inceleyici bakışlarına maruz kalmanın onun için tüyler ürpertici bir külfet olduğunu da söylemek gerekiyor. Hatta olay öyle ciddi bir noktaya varmıştı ki Valentine bu portreyi yaptırmaya razı olmak için bütün önemli eylemlerinde kocasını mutlak efendisi olarak göreceğine kilise mihrabı önünde yemin ettiğini hatırlamak zorunda kalmıştı. Ağabeyi zaten seçmiş olduğu Féder'in, büyük sanatçıyı tercih etmeleri için öne sürdüğü gerekçeleri iki üç kez, her seferinde de fazlasıyla abartarak tekrarlamıştı.

İki portreyi karşılaştırmak üzere geldikleri yerde Valentine, Féder'in portreyi yapmaktan kaçınmak için öne sürdüğü gerekçelerin yumuşadığını görünce hem memnun oldu hem de şaşkına döndü. Féder önceki gün bunları öne sürmüştü, bu yüzden şimdi aynılarını tekrarlamaktan daha azını yapamadı. Valentine, kader ona henüz fazlaca tecrübe bahsetmemiş de olsa zeki bir kadına özgü doğal bir kurnazlıkla Féder'in, eseri, görmeye geldikleri başyapıtla karşılaştırırken bambaşka bir adama dönüştüğünü fark etmişti. Bu fazla gelişmiş altdudak kuşkusuz güzelliğe karşıtlık oluşturan bir kusurdu ve Féder de bunu derinden hissediyordu, fakat bu altdudak tutkulu bir aşk ihtimalinin habercisiydi. Neden bilmem, Féder o anda buna aşırı derecede hassastı. Valentine'in portresini yapmak için ölçüsüz bir arzu Féder'i ele geçirmişti fakat bunu başarmak için Delangle'la konuşurken önceki günün tam tersi bir dil tutturmak gerekiyordu. Delangle şakalarında ölçülü bir adam değildi. Féder'in düşüncelerindeki değişimi fark etse, "Aman Tanrım! Kardeşim, şükürler olsun gözlerinin güzelliğine, o gözler ki büyük ressanımızın kararını değiştirdi," diye bas bas bağırırdı kesin. Gür bir tonda ve çeşitli değişikliklerle yirmi kez tekrar edilecek bu cümle Féder için bir işkence olacaktı. Önceki günkü fikirlerinden cayması gerekiyordu ve eğer cayacaksa en azından yüzyılımızda pek de nadir görülmeyen bu manevrayı hayata

geçirmek için hitabeti kuvvetli bir milletvekilinin marifetiyle kendisini Delangle'ın öne sürdüğü gerekçelerle ikna edilmeye bırakması gerekiyordu. Öncelikle yapılacak portreye ne kadar yüksek bir değer biçtiğinin tahmin edilmesine müsaade etmemeliydi.

Féder'in, fikrini hızla ve gülünç olmadan değiştirebilmek için kafasını tamamen çalıştırması gerekti. Ama bu kıvrımayla birlikte Genç Werther rolünü de unuttu. Valentine o anda gerçekleşen bu değişimi gördü ve şaşkınlıktan kalakaldı. Delangle'ın dikkatli bakışları tehlikeli olmaya başlamıştı. En sonunda kahramanımızın bulduğu en yaratıcı laf şöyleydi: Portresi yapılacak insanın yüzünde gördüğü dindarlık ve meleksi saflık ifadesi üşengeçliğini yenmişti... Ve itiraf etmeliydi ki dünkü karşı koyuşlarının tek nedeni üşengeçliği idi. Şu an kendisini çok yorgun hissediyordu, sergiden sonra çok fazla portre yapması gerekmişti, şimdiyse manevi borcu olan bir *Visitation* manastırına hediye olarak Meryem Ana'yı temsil eden bir tablo yapmak gibi bir projesi vardı.

"Aa, hangi manastır bu mösyö?" diye sordu Valentine.

Bunlar Valentine'in biraz özgüvenle söylediği ilk sözlerdi. Bu mezhebin manastırlarının hepsinin ismini biliyordu. Yetiştği manastırın yemekhanesindeki harika bir biçimde resimlenmiş coğrafi haritada hepsi vardı.

Çekingen genç kızdan gelen bu beklenmedik soruya ressamımız tamamen hazırlıksız yakalanmıştı. Féder, elbette bu manastırın ismini birkaç gün içinde söyleyebileceğini fakat bu sırrı açıklamanın şu an için ne yazık ki kendisine düşmediğini söyledi. Bu cevabı duyduğunda Madam Boissaux portresinin yapılacağını sezdi, bu cevapta alamayacağından korktuğu rızayı gördü. Çünkü bir portreye sahip olmak uğruna tanımadığı bir adamın bakışlarına maruz kalmak ona ne kadar tatsız gelse de, bunu bir süredir sohbet etmekte olduğu bu çok mütevazı, çok sıradan büyük ressama yaptırmak gözüne basit görünmeye başlamıştı. Doğal karakterlerin

avantajı budur; insanlara zaman zaman korkunç potlar kır-
dırıyor, yüksek sosyete de bu karaktere sahip olan insanların
neredeyse istisnasız yıkımına neden oluyorlarsa da kendileri-
ne benzeyen kişilikler üzerindeki etkileri kesin ve çabuktur.
Yine de karşı konulamaz bir utangaçlık bir şey söylemesine
her engel olduğunda genç Valentine'in karakterinden daha
naif, daha doğal hiçbir şeyin olamayacağı görülüyordu.

Modern minyatürün başyapıtına yapılan bu ziyaret çok
soğuk bir biçimde sonlandı. En azından Féder ve Valentine
için görünürde böyleydi. Féder hissettikleri karşısında şaş-
kalmıştı, dahası önceki gün içtenlikle ve şiddetle reddettiği
bir işi Delangle'ın yüzüne karşı bir anda kabul ederek üst-
lendiği zor rolü düşünüp duruyordu. Valentine'e gelince, o
da açıklanması çok zor bir şaşkınlığın içine düşmüştü. Doğ-
rusu, Paris'te nasıl bu kadar sade insanların olabildiğini, gö-
rünürde sevimli olmaya, bir süredir tamamen çelinmiş olan
dikkatini kazanmaya bu kadar az çabalayan birinin var ola-
bileceğini aklı almıyordu.

Okuyucu Parisliye taşrada sevimli olmak denince ne
kastedildiğini muhtemelen bilmiyordur. Bunlar sohbete tek
başına hükmeden, yüksek sesle konuşan, abartılı duygular-
la, pek de inandırıcı olmayan olaylarla dolu küçük öyküler
anlatan, işi daha da gülünçleştirmek istercesine bu öykülerde
hep kendileri kahraman olan kişilerdir. Valentine manastıra
özgü tüm naifliğiyle kendi kendine, "Fakat bu Mösyö Féder
sevimli mi?" diye soruyordu. Sevimliliği, örneğin yüksek
perdeden ve nutuk atar gibi konuşan insanlardan ayrı düşü-
nemiyordu. Bu, Paris'ten yüz fersah uzakta sevimli olmanın
koşuluydu ve kocası Mösyö Boissaux ve ağabeyi Delangle
bunu şu an mükemmelen yerine getiriyorlardı. Her ikisi de
bağıra çağıra ve her seferinde aynı anda konuşuyordu. Re-
sim üzerine tartışıyorlardı ama ikisi de bu sanata dair tek bir
net fikre sahip değildi, fikirlerinde eksik olan netliği ciğerle-
rinin enerjisiyle telafi ediyorlardı.

Féder ve Valentine bu bilgece tartışmaya en ufak bir ilgi göstermeden birbirlerine bakıyorlardı. Fakat aralarında şöyle bir fark vardı: Valentine hâlâ manastırda kendisine söylenen her şeye ve taşra sosyetesinde defalarca duyduklarına inanıyor, bu tartışmanın yüce olduğunu sanıyordu. Bu sırada Féder de kendi kendine, “Eğer bu kadına bağlanmak budalalığını gösterirsem işte sabah akşam kulaklarımda çınlayacak bağışmaların bir örneği,” diyordu. Boissaux ve Delangle’a gelince, onlar da Féder gibi madalya sahibi birinin resim üzerine tartışmalarına gösterdiği sözde derin ilgiden büyülenmişlerdi, ikisi de aynı anda konuşuyor, feryat figan ricalarda bulunarak Féder’i akşam yemeğine davet ediyorlardı.

Féder kendisini kulaklarındaki korkunç ağrının yönlendirmesine bırakıp duygularını düşünmeksizin ifade ederek, kendi değerlerinden bu kadar emin olan iki Gaskonyalı dışındaki herkesin bir hakaret sayacağı bir şiddetle akşam yemeğini reddetti. Bu kadar şiddetli konuştuğu için Féder’in kendisi de hayrete kapılmıştı ve çok daha zarif olduğunu düşündüğü Madam Boissaux’yu incitmiş olmaktan korkup Valentine’in tam bir soğuklukla karşıladığı haklı gerekçelerini alelacele sıraladı. Valentine’in ruhuysa sadece şu soruyu düşünmekle meşguldü: “Bu Mösyö Féder sevimli bir adam mı?” Gözalcı bir enerji ve gür bir sesle küçük öyküler anlatmadığı için sevimli olmadığı sonucuna vardı ve sebebini açıklayamasa da bu sonuç onu mutlu etti. Nedenini pek bilmemekle birlikte genç kızın sezgileri, beti benzi solmuş, mütevazı sesli ve tüm mütevazılığına rağmen bu kadar imalı gözlere sahip bu genç adamdan korkuyordu. Akşam yemeğini reddettiğini gördüğünde göğsünden büyük bir yük kalktı. Sadece bu şiddetli redde şaşırmıştı, ama bu ayrıntıyı sorgulamaya ayıracak zamanı yoktu. Ruhu tamamen şu fazlasıyla kafasını karıştıran soruyu çözmekle meşguldü: “Féder sevimli bir adam değilse, peki

ne o zaman? Onu sıkıcı kimseler sınıfına mı koymak gerekiyor?” Gelgelelim bu ikinci soruya olumlu yanıt vermek için fazlasıyla akıllıydı.

Günün geri kalan tamamını bu incelemelere ayırdı Valentine. Akşam gösteride –çünkü ticaret mahkemesinin başkanı- vekili Mösyö Boissaux’nun karısının her gün bir gösteriye maruz kalması icap ediyordu– keyifli bir an yaşadı. Mösyö Scribe’in piyesinde âşık rolündeki sevimli bir aktör gözüne bir an için bütünüyle Féder’in tarzına sahip gibi görünmüştü. Valentine’in daha on dokuz yaşında çıktığı manastırda çok fazla sıkıcı şeyden bahsedilirdi. Etrafında söylenenlere kayıtsız kalmak gibi muazzam bir yeteneği orada edinmişti. Bununla birlikte tiyatro dönüşünde âdet olduğu üzere Tortoni’den dondurma almaya gidilirken arabada Féder’in adının telaffuz edildiğini duydu ve irkildi. Kocasıydı sözünü eden.

“Başkentin bu meşhur adamının yapacağı portre bana almış çil Napoléon altınına mal olacak. Elbette ki Bordeaux’da beni onurlandıracaktır. Benim için bir iyilik yapmanız gerekecek, arkadaşısınız, yapacağı portreye görünür harflerle kendi adını yazmasını sağlayın, aşırı pahalı bu lanet ismi çerçevenin kapatmaması gerekiyor. Acaba Légion d’honneur üyesi olalı beri *Almanach Royal*’de gördüğümüz gibi adının ardına küçük bir haç resmetmiyor mu? Yapıyorsa tablomuza da bu küçük haç koysun. Bu baş belası ressamların kendi usulleri vardır. Bu küçük haç portrenin değerini ikiye katlayabilir ve ayrıca resmin kendisine ait olduğunu kanıtlayacaktır.

Bu tavsiye bu birkaç sözle sınırlı değildi, Delangle’a şiddetli bir zevk veren iki üç cümle daha içeriyordu. Delangle kendi kendine, “Vay bu taşralılar! İşte güzel bir servetin tadını çıkaran bir taşralı, orada ihtimam gösterilen önemli biri, burada saçma sapan konuşuyor. Ressamın adının ardına küçük bir haç ha! Tanrım! Ne derdi *Charivari*¹² buna?” diyordu.

12 Paris’te 1832 ile 1937 tarihleri arasında Charles Philipon tarafından çıkarılan mizah dergisi. (e.n.)

Delangle yıllardan beri zamanının yarısını Paris'te geçirirdi, bir anda haykırdı:

“Féder'in isteksizliğinin üstesinden gelmek ve portremizi yapmasını sağlamak için lafa dalıp en önemli noktayı unuttuk: Muhafazakâr düşünceleriyle Valentine'in Féder'in Fontaine-Saint-Georges Sokağı'ndaki atölyesine gitmek isteyeceğini hiç sanmıyorum.”

“Ne! Mösyö Féder'in evine gitmek mi gerekiyor?” diye bağırды şimdiden huzursuzlanan Valentine.

“Öncelikle orası Féder'in evi değil, kocanın seni götüreceği yer oturduğu daireden çeyrek fersah uzakta, çok müthiş bir atölye, hayatında bir benzerini daha göremezsin, fakat Boissaux ve benim işlerimiz var, kocana Paris seyahatimizin masraflarını geri kazandırmak istiyorum, ressamın atölyesindeki bu uzun seanslar zaman kaybı olacaktır.”

“Yok artık!” diye haykırdı Boissaux. “Ben, ticaret mahkemesi başkanvekili Jean-Thomas Boissaux, hem altmış çil Napoléon altını ödeyeceğim hem de zamanımı bu küçük ressamda harcamak zorunda kalacağım!”

Valentine Mösyö Féder'den bu şekilde söz edilmesinden dolayı derinden şoke olmuştu. Delangle sertçe cevapladı kayınbiraderini:

“Söylediğinizi kulağınız duyuyor mu sizin? Kendisi Prenses N...'nin sarayında çalışmayı reddetti. Zor bir portre söz konusuydu ve kendisine dört bin frank ödenecekti. Yüksek mevki sahibi tüm kadınlar onun atölyesine gider, avlusunda bekleyen ödüllü atların barınacağı kapalı bir ahır bile vardır. Her neyse, bütün dâhiler gibi biraz tuhaftır ve kendisiyle bir dostluğumuz var. Bu benim sormayı göze alabileceğim bir soru, fakat siz dikkat edin sevgili kayınbiraderim, kendisine o düşüncesizce sarf ettiğiniz ve sert olarak yorumlanabilecek sözleri söylemekten kaçının, şaka da yapmayın, yoksa bizden kaçır ve hiçbir şey elde edemeyiz.”

“Ne? Aman Tanrım! Benim gibi bir adam, Jean-Thomas Boissaux, bir resim talebesiyle konuşurken söylediklerine dikkat etmek zorunda kalacak ha!”

“Eh, işte bakın, ağır ve küçümseyici sözleriniz! Belki üç milyonunuzu sokaktaki en son çocuğa kadar herkesin bildiği Bordeaux’da bunu yapabilirsiniz ama kimsenin kimseyi tanımadığı bu Paris’te bilesiniz ki insanlar sadece giysilerine göre yargılanır ve kusuruma bakmayın ama onun giysilerinde sizinkilerde henüz olmayan bir süs var, sayın ticaret mahkemesi başkanvekili.”

“Hadi konuşun, bana tatsız şeyler söyleyin sevgili kayınbiraderciğim. Ben, kendi adıma, *baldır çıplaklara* onur nişanı verilmesine anlam veremiyorum. Eğer hükümet bu şekilde bir aristokrasi yaratmak istiyorsa tamamıyla yanılıyor, öncelikle toprak sahiplerinin doğuştan gelen bir saygınlığının olduğunu halka aşılacak gerekiyor. Ve bunun ötesinde siz de epey döneksiniz, çok değil daha dün tıpkı benim gibi Parisli işçilerin küstahlığı karşısında şoke oldunuz.”

III. Bölüm

Bu sıkıcı tartışma Paris'in en seçkin salonlarında her gün cereyan edenlerin kötü ve bayağı bir tekrarından başka bir şey değildi. Oralarda zavallı kendini beğenmişliklerini kanun hükmünde bilgeliklerinin maskesiyle kapatan oldukça itibarlı insanlar görülürdü. Bu ikiyüzlülük gösterisi daha da uzun sürerdi ama neyse ki araba Tortoni'nin önünde durdu. Kafası düşüncelerle dolup taşan Madam Boissaux inmek istemiyordu.

"Bu da nereden çıktı?" dedi ticaret mahkemesi başkanvekili öfkeyle.

Valentine bir bahane aradı:

"Şapkamın çiçekleri soldu."

"Hey Tanrım, atın pencereden şapkanızı ve yenisinden iki tane alın, kaç mal oluyor bu seyahat bana, ha yirmi bin iki yüz frank ha yirmi bin dört yüz frank, ne önemi var ki? Güzel bir karım var ve beni onurlandırmasını istiyorum. Bu benim gibi bir adamın layık olduğu bir lüks değil mi?"

Valentine arabadan indi ve ağabeyinin koluna girdi.

Féder, karısını ve ürünlerini sergilemek için Paris'e gelmiş, üç milyon frankla süslenmiş bu taşralının ne menem bir adam olduğunu anlamıştı. Akşam olduğu gibi gün ortasında da Tortoni'nin girişini tıkayan paralı arkadaşlarının arasına karışmışlığı vardı. Onlar Valentine'in yanından ayrılır ayrıl-

maz genç kadının çocuksu bakışlarının ve keyiflendiğinde sergilediği candan ilgili havanın, kocasının bağrıış çağrıışlarını ve Delangle'la girdiği iğrenç tartışmaları telafi ettiğini gördü. Akşam yemeğini kararlı bir biçimde reddeden Féder iki saat sonra şöyle demişti kendi kendine: “Bu kadını çözmek gerek, üç günlük bir iş olacak bu. Sonra da şu çirkin kocasından da ağabeyinden de vebadan kaçır gibi kaçırım. Merakımı giderdiğim zaman da atölyemin yapmacık nezaketlerinden ve şu, pazarları savcı kâtibi kıyafetimle dans ettiğim, hiç yaşlanmayan sözde soylu küçük kızlardan biraz olsun uzaklaşmış olurum.”

Féder bunu henüz kendine itiraf etmiyorduydu da iki saat sonra Valentine onda bir korku uyandırmaya başlamıştı. “Elbette,” diyordu kendi kendine, “manastırdan daha yeni kaçmış bu küçük yatılı öğrenciye bağlanmayacağım. Birbirimize karşı sarf edeceğimiz nezaket dolu sözlerden hemen sonra, rahibelerin öğrencilerinin kafasına tıktığı o çoğunlukla kötücül bönlüklerle beni bunaltacaktır. Elbette tarlayı temizlemekle, onun bütün budalalıklarının kökünü kazımakla gönlümü eğlendirmeyeceğim. Bu benden sonra gelecek adamın ekmeğine yağ sürmek olurdu, Bordeauxlu parlak bir şarap simsarının mesela. Zaten kocası var, o korkunç kalın sesiyle kulak zarımı patlatan ve sinirlerime dokunan kocası... Sohbet sırasında elimde olmadan o tiksindirici sesin cevabını bekliyorum. Pazar günleri eğlendiğim küçük kızlarla kocaların sesine tahammül etmem gerekmiyor. Evet, doğru, duyguları çok bayağı. Bu zavallı ufaklıklar sabah akşam şapka fiyatları ya da öğlen yemeği tertibi üzerine düşünüyor. Can sıkıcı bunlar, evet, ama tepemi de attırmıyorlar. Fakat şu iki taşralı yeni zenginin görgüsüz gururunu ve buyurgan kendini beğenmişliğini görünce kızasım geliyor. Aca ba kocası ilk görüşmemizde şu sözü vurgulayarak kaç kez tekrarlayacak, saymak gerek: ‘Ben, Jean-Thomas Boissaux, ticaret mahkemesi başkanvekili.’ Bu yaratığı çalışanlarının

yanında su  st   yakalamak ilginç olurdu doğrusu. Parisli yeni zenginler en azından boş gururlarını sergilemekten az da olsa sakınır, seslerinin y  kseklili  ni de kontrol altında tutmaya   alır... Evet, güzel Valentine böyle bir kocası varken ne kadar çekici olursa olsun, benim el uzatabilece  im biri değil. Kocasının sevimliliği, Türklerin haremelerini emanet ettiği o çocukluktan hadım edilmiş muhafızların yerini gayet güzel almış. Evet, en sonunda at  lyeme geldiğinde köşk kadının üst üste söyleyeceği budalaca sözler, yüzüne bakıp da kapıldığım hayalleri bir anda yıkıp geçecektir. Aslında onda dikkate değer sadece iki şey var ve bunlardan ilkinin resimle anlatmak zaten mümkün değil: basit bir   arkının i  ine Mozart'a özgü bir armoni gizlenmiş gibi, bazen bir derinliği olan ve sözlerine ilk bakı  takinden çok daha farklı bir anlam veren gözlerinin hareketi. Bu çekici yüzün diğer özellikli yüz hatlarının, özellikle de alın çizgilerinin sakın ve neredeyse sert letafeti, tabii bir de ağız hatlarının, özellikle de altduda  ın şehvet dolu güzelliği... Bu portrenin sadece kendim için bir kopyasını yapmakla kalmayacağım, aynı zamanda at  lyemin bir köşesinde bir paravanın arkasına geçip benim için bu ba  ın bir eskizini yapması için Eug  ne Delacroix'nın¹³ ayaklarına kapanaca  ım. Son sergideki *Kleopatra*'sını başka bir biçimde anlatması için i  ine yarardı bu ba  . Tanrım, korkmakla ne büyük bir aptallık etmişim, kocasının sevimlili  iyle oldukça iyi korunan bu köşk kadına ba  lanıyor falan değilim, ben sadece kaderin at  lyeme yolladığı sıradışı bir modele hakkını veriyorum."

Kafası bu güzel d    ncelerle meşgul olan F  der kiraladığı arabanın Torton  'nin önünde durduğunu fark etmemişti. Ressam gözüne, kafenin basamaklarını usul usul çıkan genç bir kadının büyüleyici beli çarptı. Bakışlarını şapkasına çevirdi, kalbi k  t k  t atmaya başladı ve yüzü değişti. Hevesli gözleri kadının koluna girdiği adama yöneldi. Bu adam beş

13 Zamanın   nl   Fransız ressamı. (  .n.)

ayak altı parmak boyundaki, orantısız şişmanlığıyla ticaret mahkemesi başkanvekili olma onuruna sahip o devasa yaratığın ta kendisiydi. Ardından bakışlarını keyifle, kafede ilerleyen ve birinci kattaki salonlara çıkan merdivenleri tırmanan genç kadına çevirdi. Yürüyüşünde ve belinde, kim olduğunu anlamadan evvel fark etmediği bir cazibe gördü. Müthiş bir keyif almaya başlamıştı.

“Bu taşralı kız beni gençleştiriyor.” Bu sözcüğün ressamımız için anlamı büyüktü. Henüz yirmi altı yaşında bile değildi belki, ama sanatta ve edebiyatta satın alınan baş döndürücü başarının da bir bedeli vardı. Bilge Rosalinde’in rehberliğinde büyük bir beceriyle oynadığı her türlü oyun kişiliğini yaşlandırmış, yüz hatlarını bir ölçüde soldurmuştu. Zavallı adam hiçbir zaman en küçük bir el kol hareketini serbestçe yapamamış, bulvarda, ani olsa da alışkanlık haline gelmiş bir hesaplama kendi kendine “Bu uygun olur mu?” diye sormadan, geçen bir arkadaşın koluna girmek için sandalyesinden kalkmamıştı. Şöyle bir gördüğü büyüleyici belin peşinden koşmak için Tortoni’nin merdiven basamaklarını ikişer ikişer çıkarken, Rosalinde kişiliğini yeniden yarattığından beri belki de ilk defa kendine bu soruyu sormadı. Valentine salonun köşesinde gözden uzak bir masaya oturmuştu. “Adamın sesine katlanmak gerekirse gereksin,” diyordu Féder taşralı genç kızı gayet iyi görecektir şekilde bir masaya otururken. Kendiyse yanında oturan iki kadının şapkalarının arkasına güzelce saklanmıştı. Derin düşlere dalmıştı, melankolik haliyle aklından geçenlere gülümsüyor, kendi kendine, “Tıpkı sekiz yıl önce zavallı Küçük Bahriyeli’nin peşinden gittiğim zamanlardaki gibi,” diyordu ki kulağının dibinde çınlayan güçlü bir sesle uyanıverdi.

“Vay, kimleri görüyorum arkadaşım!”

Aynı anda tombul bir el omzuna bastırdı.

Yüksek sesle söylenen bu sözler salondaki bütün kadın şapkalarının kıpırdanmasına neden oldu. Bu, arkadaşım de-

diği Féder'e incelikte bulunmak isteyen Mösyö Boissaux'ydu. Féder gülererek Valentine'in oturduğu masaya yaklaştı ve bir anda kendisi bile fark etmeden gülümser havasının yerini ciddi ve derin bir ilgi aldı. Yanından daha birkaç saat önce ayrıldığı Valentine'in yüzünü dikkatle inceliyordu. Bu yüzü oluşturan hatların her biri hakkında öyle cüretkâr çıkarsamalar yapmıştı ki onu artık tanıyamıyor gibiydi. Delangle, Féder'e belli ki fevkalade bir teklife girizgâh mahiyetindeki bitmek bilmeyen dostane sözlerini yöneltirken o, bu çıkarsamaları elekten geçirmekle meşguldü. "Ne demek istediğini açık bir şekilde söylediğinde ilgilenirim," diye düşünüyordu Féder. Bunu beklediği sırada, bir portre ressamının usta bakışlarıyla Valentine'in yüzünü incelerken korkuya kapıldı. Özellikle alnında, bazen antik heykellerde görülen ve neredeyse her zaman, bir şeyi bir kez aklına koyunca hiç taviz vermeyen bir inada işaret eden bir kontur vardı.

"Ağabeyi onun dindar olduğunu söyledi, eğer onu güzel bulduğumu anlamasına izin verirsem yanında olmayı bana yasaklayabilir ve bu kararında diretebilir." Kendisinde bir korku uyandırır da içine daldığı bu düş tatlı ve her şeyin ötesinde, yepyenydi. Féder'i bu düşten çekip çıkaran, Valentine'in portresini yapmak için, kaldığı Terrasse Otel'i'ne gelmesinin açık ve net bir şekilde teklif edilmesi oldu (Delangle'ın sözleriydi bunlar). Bu samimi konuşma tarzı Féder için öyle cezbediciydi ki ilkin razı oldu. Ama hemen sonra ihtiyatlı davranarak bin dereden su getirdi. Niyeti Valentine'i konuşturmaktı ama genç kadın oldukça dikkatli bir biçimde Féder'i süzmekteydi. Ondan tek heceli sözcüklerden başka bir şey koparamadı. Féder'in kafası bahsini açamadığı bazı ayrıntılarla öylesine meşguldü ki portrenin atölyesi dışında bir yerde yapılmasını reddederken ağzından iki üç saçma söz çıktı. Bunlar Delangle'ın gözünden kaçmadı. Kız kardeşine eğilerek, "Belli ki kafası meşgul, bu salon-da sevgililerinden biri var," dedi.

Bunun hemen akabinde taşralı genç kadının meraklı gözleri salondaki her bir kadının görünümünü tahlil etmeye koyuldu. İçlerinden biri, çok güzel yüzlü ve epey uzun boylu bir kadın, olağandışı bakışlarla kahramanımızın her hareketini izliyordu. Bu, Féder'in portresini yaptığı bir Alman prensesinden başkası değildi. Féder'in modellerine, hatta kendisiyle en özel konuları dahi konuşmaya tenezzül etmiş olanlara bile asla selam vermeme alışkanlığı kendisini şaşkına çevirmişti.

İki taşralının cırtlak seslerini Tortoni'deki herkese duyurarak Féder için bir tür reklama çevirdiği kırk beş dakikalık bir savunma söyleviden sonra, Mösyö Boissaux ve Delangle'ın, hakkında konuşan herkese bu portrenin bir iddianın sonucu olduğunu söylemeleri kararlaştırıldı; bu, Féder'in portreyi atölyesi dışında bir yerde yapmak gibi istisnai bir karar almasını yeterince açıklardı.

"Neredeyse unutuyordum," dedi Féder, birden nazik Eugène Delacroix'nın teveccühüne dair tasarılarını anımsamıştı. "Tam bir dâhi diyebileceğimiz genç bir ressam tanıyorum, fakat dehasının bedeli olarak kader onu annesine ve dört kız kardeşine bakmakla yükümlü kılmış. Haftanın önceden belirlenmiş günlerinde ona ücretsiz ders vereceğime kendi kendime söz verdim. Bugünlerde gelir, atölyenin bir köşesinde tevazu içinde çalışır, ben de on beş dakikada bir ne yaptığına bir göz atarım. Çok sessizdir ve ağzı çok sıkıdır. Sizlerden kendisinin hanımefendinin resmini yapma onuruna sahip olacağım salonun bir köşesinde yer almasını rica ediyorum."

İlk seans ertesi gündü, ne ressam ne de model konuşmak istedi. Birbirlerine bakmak için bir bahaneleri vardı ve bunu sonuna kadar kullandılar. Féder zengin taşralının akşam yemeği davetini yine reddetti ama akşamleyin Opéra'da yeni bir piyes vardı ve Madam Boissaux'nun locasında kendisine teklif edilen yeri kabul etti.

İkinci perdede, insanların, özellikle de biraz zekâyâ ve hayalgücünün inceliklerine sahip insanların operada sıkıldıkları gibi, yani patlarcasına sıkıldıkları için yavaş yavaş konuşmaya başladılar. Ve sohbetleri çok geçmeden eski tanışıklığın rahat ve doğal havasına büründü. Birbirlerinin sözünü kesiyor, sohbet etmektense âdeta didişiyorlardı. Neyse ki kocası ve Delangle, sohbet eden bu iki kişinin birbirlerine bu kadar özensiz davranmalarının nedeninin, birbirlerinden emin olmaları olduğunu anlayacak insanlar değildi. Şüphesiz ki Valentine biraz olsun görmüş geçirmiş olsaydı, üç günlük bir tanışıklığın ardından bir konuşmanın böyle samimi bir tonda devam etmesine izin vermezdi, fakat onun bütün hayat tecrübesi, kocasının ailesine yapılan ziyaretler ve evlendiklerinden beri şereflendirdikleri bir düzine büyük akşam yemeği ile kocasının verdiği iki büyük balodan edinebildikleriyle sınırlıydı.

İkinci poz verme seansında sohbet oldukça canlı ve kursuz bir doğallıkla doluydu. Delangle ve Boissaux atölye olarak seçilen Valentine'in yatak odasına sürekli girip çıkıyorlardı. Dairenin, penceresi kuzeye bakan ve haliyle içeri giren ışığın hep aynı olduğu tek odası buydu.

“Sırası gelmişken,” dedi Valentine, “atölye konusunda fikrinizi değiştiren neydi? Portremi burada yapmaya neden razı oldunuz?”

“Çünkü birdenbire size âşık olduğumu fark ettim.”

Féder neleri tehlikeye attığını bu tuhaf cevabın ikinci kısmı ağzından çıkana kadar anlamamıştı. “Eh hadi olsun bakalım,” dedi kendi kendine, “kocasını çağırarak, o da bizi bir daha yalnız bırakmayacak, adamın tatlılığı da beni, Paris'i terk edecekleri yakın tarihte bana keder vadeden bu gülünç hayalden kurtaracak.”

Féder'in gerçekçi, sevgi dolu bir tonda ve sanki “Yarın kira gidiyor musunuz?” sorusunu cevaplıyormuş gibi güler, rahat bir sesle verdiği bu tuhaf cevabı duyunca Valentine'in

ilk tepkisi heyecan ve aşırı mutluluk oldu. Kocaman açılmış gözlerle ve yüzündeki ifadenin en küçük bir detayını dahi kaçırmayacak biçimde Féder'e bakıyordu. Sonra gözlerini apansız yere indirdi ve bu göz hareketi öfkelenildiğini açığa vurdu. “Bana karşı hissetmesi küstahlık olan bir duygudan bahsederken nasıl bir üslup kullanıyor böyle!” diye düşündü. “Böylesi bir itirafta bulunma planını yapabildiğine göre davranışlarım onun gözünde ne kadar hafif kimbilir! *Planımı yapmak!* Yok canım,” diye geçirdi içinden. Fakat verilmesi gereken cevabı düşünmek için bu mazeret bulma işini çabucak bir tarafa koydu.

“Bu söz bir daha tekrar edilmesin mösyö, yoksa aniden hastalanırım, küstahlığınız zaten beni hasta etmeye yeter, sizi bir daha görmem, portre de böyle olduğu gibi kalır. Bundan böyle elzem olmadıkça bana bir şey söylememe inceliğini gösterin.”

Bu son sözleri telaffuz ederken Valentine hizmetçisini çağırarak için kalkmış ve şömineye yaklaşmıştı. Kadına kocasını ya da ağabeyi Delangle'ı çağırtaçak, onlara Paris civarında küçük bir gezinti yapmaktan söz edecekti. Çingırağı çalmak için kurdelesini tutmuştu bile. “Olmaz,” diye düşündü, “bir şeyler olduğunu gözlerimden anlarlar.” Féder'le bağını tamamen koparma düşüncesi şimdiden ona rahatsızlık veriyordu.

Ötekine gelince, o tamamıyla önüne çıkan fırsatı yakalamanın peşindeydi. “Bu genç kadınla bağları koparmakta harika bir iş çıkardım doğrusu,” diye düşündü. “Ona böyle yanaşan ilk adam olabilirim, bu durumda hayatı boyunca bu yarım bırakılmış portreyi hatırlayacak.” Féder bütün ateşli ruhlar gibi hızlı düşünüyordu, içten içe, aşktan konuşmaya devam etmek ve oradan kovulmak istiyordu. Bu genç kadının kalbinde çarpıcı bir hatıra bırakacak ve orada sonsuz neticeler doğuracak bir cümle bulmaya çalışıyordu. Bu tutumraklı ve görkemli cümleyi ararken gözünü şömineden ayırmıyor, acaba çingırağı çalmaya cesaret edecek mi diye

bakıyordu. Genç kadın biraz yan tarafa döndü ve kadını profilden gördü, yüzünü böyle hiç görmemişti, hep önden ya da hafif yana çevrili görünüşüne alıştı.

“Ne hayran olunası ve zarif bir çizgisi var bu burnun!” dedi içinden ressam ruhu. Ve âşık kalbi hemencecik, “Görünüşü ne kadar şaşırtıcı ve sonsuz sevgiye kadir bir ruhu ele veriyor,” diye ekledi. “Elbette ki sarf edeceğim cümle kalıcı bir hatıra bırakacak ama onu görme imkânını kaybedeceğim, kim bilir, belki yarından sonraki gün buna üzülürüm. Bu durumda,” dedi kendi kendine, “gururunun önünde diz çökmeliyim, gururu, onu hafife aldığımı, bana kapısını kapatmasına yol açma riskiyle tek mi çift mi oynadığımı sanıyor olabilir.”

“Çok üzgünüm madam, ruhumun en derinlerinden, yerlere kapanarak bu hadsizliği affınızı rica ediyorum.”

Bu sözcüklerle birlikte Valentine tamamen Féder’e döndü ve yüzünde yavaş yavaş capcanlı bir neşe ifadesi belirdi. Féder’i kovmak zorunda kalmak ya da en azından onunla yalnızca Mösyö Boissaux veya bir hizmetçinin yanında konuşabilmek gibi kötü bir fikri düşünmekten kurtulmuştu. “Nasıl bir çabuklukla kalbinin tüm duygularının rengini alıyor yüzü,” diye düşündü Féder. “Kesinlikle taşradan beklediğim aptallık değil bu. Gururuna hitap ederek dilediğim özürler sonuç veriyor, dozunu artıralım şimdi bunun.”

“Madam,” diye haykırdı tam bir pişmanlık edasıyla, “hareketlerimin yanlış anlaşılmasından ve titreyen kalbimin çok uzağındaki bir cüretkârlığa yorulmasından korkmasaydım ağzımdan kaçan korkunç sözlerin affı için ayaklarınıza kapanırdım. Dikkatimi tamamen işime vermiştim, sizinle sohbet ederken sesli düşünüyordum ve ifade etmemin yasak olduğu bir duygunun dudaklarıma kadar ulaşmasına izin vermiş bulundum. Asla telaffuz edilmemiş olması gereken bu sözleri unutma lütfunda bulununuz. Haddim olmayarak tekrar affınızı rica ediyorum.”

Valentine'in en küçük bir hayat tecrübesi olmadığını söylemiştik. Bir de bir kadını fazlasıyla çekici kılan bir talihsizliği daha vardı: Ruhunda hissetmeye başladığı duygular gözlerinden ve ağız çizgilerinden hemen okunuyordu. Örneğin şimdi, yüz hatları barışmanın sevincini ifade ediyordu. Bu şaşılasi olgu Féder'in uzman gözünden kaçmamıştı; sevinci aşırıydı. "Sadece itirafım gerçekleşmiş olmadı," dedi kendi kendine, "aynı zamanda beni sevdiğini anladım, en azından bir arkadaş olarak. Mutluluğu için, kocasının görgüsüzlüğünün tesellisi olarak bana ihtiyacı var. Dolayısıyla bu bayağılığın farkında, bunu fark etmek bile muazzam. Yani," diye ekledi büyük bir sevinçle, "şu taşralı izbandutun beni dehşette düşüren iğrenç ve aptal görgüsüzlüğü yüzünden kadından tiksинmeme gerek yok. Zenginlik ve başkaları üzerinde iddia ettiği üstünlük düşüncesinin kocasında yarattığı gülünçlüklerle onun hiçbir ilgisi yok. Çok sevinçliyim, onun yanında bunun keyfini çıkarmalıyım."

"Madam, sesli düşünmeme yol açan büyük aptallığı unutmak istediğinizi bir an için umut edebilirsem mutluluktan kendimden geçeceğim."

Bu son sözü ilave ederek Féder modelinin taşralı basitliğine biraz fazla bel bağlamıştı. Ama yanıliyordu. Valentine yürekliydi. Kaşlarını çattı ve biraz sertçe, "Rica ederim mösyö, bir son verelim buna," dedi.

IV. Bölüm

Féder anında itaat etti.

“Biraz sağ tarafta durun madam, koltuğa yaslanan kol biraz daha bana doğru, başınız daha az öne eğik lütfen. Portreye başladığımızdaki pozisyonundan biraz uzaklaşmışsınız.”

Pozisyon düzeltilirken Valentine bir iki küçük soğukluk ifadesi takındı. Bundan sonra sevgililer yavaş yavaş tatlı bir sessizliğin içine daldılar. Bu sessizlik zaman zaman sadece Féder’in, “Lütfen madam, bana bakın” sözleriyle kesiliyordu.

Féder davet edildiği akşam yemeğini tereddütsüz kabul etti, aynı şekilde gösteride locada yer almayı da kabul etti. Delangle’a bir şeyler söyleme fırsatı da bulmuştu: “Institut’de yakında boşalacak bir yere bel bağlamak gibi bir zaafım vardı; bir arkadaşım, ikinci katında çok hasta bir Académie¹⁴ üyesinin yaşadığı bir binanın altıncı katına bir kiracı yerleştirmekle sorumluydu. Neyse, bu akşam bu Académie üyesiyle ilgili yakınıp durmayacağım, adam ölüm döşeginde. Fakat daha önceden benim lehime oy kullanma sözü veren iki üye öyle görünüyor ki dün atanan maliye bakanının uzaktan akrabası olan rakibimi daha çok benimsemişler.”

“Utanç verici bir şey bu!” dedi Delangle kaba sesiyle ve öfkeli bir tonda.

---

14 Institut de France’ın en önemli koludur. Koltuk sayısı sınırlıdır ve kabul edilenler ömür boyu üye kalır. (ç.n.)

“Neden utanç verici oluyormuş ki odun herif?” dedi F  der kendi kendine. “Artık istediğim kadar mahzun ve sessiz olabilirim, Institut’de kaçırdığım yer için üzüldüğümü sanacaklar.” Ve kendini tekrar güzel Valentine’i seyretmenin yüce mutluluğuna kaptırdı.

Biraz sonra F  der, Boissaux’nun kayınbiraderine dediklerini duydu. G  l  n   bir imrenmeyle konuşuyordu:

“Vay canına, aynı yıl içinde L  gion d’honneur   valyeliği ve Institut   yeliği! Mösyö elinden geleni ardına koymuyor.”

Ticaret mahkemesi başkanvekili alçak sesle konuştuğunu sanıyordu ama ta ıralı izbandutun yankısı yan localarda kaybolmamı tı. İki üç dakika sonra sözüne devam etti: “Institut   yesi olduğunda portreleri sahiplerine daha çok onur verecektir.”

Valentine de F  der’den daha fazla konuşmuyordu. Son derece duygulu bakışları ve sesi bir şeyin aklını kurcaladığını ele veriyordu. Valentine kabahatin hemen ardından gelen oldukça vurgulu ink  rlara rağmen vardığı tatlı kanıyı d  nden beri kendi kendine tekrarlıyordu: “Zavallı   ocuk, bana beni sevdiğini hadsizliğinden söylemedi, hele k  stahlıktan hiç değil, bana bunu söyledi, çünkü gerçek bu.” Ama sonra ressamın şiddetli ink  rı gözünün önüne geliyordu. Ve bu inkâr üzerine yapmaya ihtiyaç duyduğu değerlendirme genç kadının tüm dikkatini alıyordu.

Kalbinin hızlı atışları arasında hâlâ var olan köşk     heler Valentine’in, ta ıra ağzıyla *ilama  k* denen o korkunç şeye   fkelenmesini engelliyordu. O sırada Valentine’de yoğun bir merak başladı. F  der’in geçmişini öğrenmek istiyordu. Ağabeyinin, portresini yaptırmaktan ilk defa bahsettiğinde söylediklerini hatırlıyordu: “Büyük yetenekte genç bir ressam, Op  ra’da muhteşem başarılar yakaladı!” Fakat artık yeni detaylar öğrenmek için bu konuyu ağabeyine tekrar a ma cesaretini gösteremiyordu. Durmaksızın ağabeyinin yanında vakit geçirmeye çalışıyordu, genç ressamın talihiyle

ilgili hikâyesine dönmesini sağlamak için sürekli kurnazca yöntemler icat ederken kurnaz biri olup çıktı. Mösyö Boissaux Opéra’da iki aylık bir loca tutmak için yanıp tutuşuyordu. Böylece bir cuma günü Paris’teki hemşerilerine büyük bir akşam yemeği verecek, saat sekiz olunca da “Opéra’daki locamda bir iş görüşmem var” deyip kurum satarak ayrılabilirdi. Beklenmedik bir şekilde Opéra tutkusunun esir aldığı Valentine kocasına, “Şu belli bir servete sahip insanların aptal kendini beğenmişliği kadar hiçbir şey beni öfkelen-dirmiyor. Başkentten iki yüz fersah ötede doğduk diye tepeden bakıyorlar bize. Oysaki her konuda onların dengiyiz. Bence bu küstah aristokrasi içinde mevki edinmenin sadece iki yolu var. Ya vergi tahsildarlarının ve zengin bankerlerin güzel evlerinin bulunduğu bir beldede toprak satın almak ya da toprak olmazsa en azından Opéra’da bir loca sahibi olmak. Bence her temsilde locamızı değiştirme gerekliliği kadar saygınlığımızı azaltan bir şey yok,” dedi.

Valentine hayatında ilk defa bile bile kocasıyla alay ediyordu. En azından onu ikna etmek için komik bulduğu ifade biçimlerini kullanıyordu. Valentine bir locaya sahip olmayı tutkuyla istiyordu; dans sevdasının her gün Opéra’ya sürüklediği Bordeauxlu birçok arkadaşını oraya çekebileceğini varsayıyordu. Böylece, ağzı sıkılık bu Gaskonya doğumlu beyefendilerin temel bir erdemi olmadığı için, Féder’in başarılarının birçok ayrıntısını öğrenebilecekti.

“En sonunda,” dedi kocası onu dostlukla kucaklayarak, “benim gibi bir adamın nasıl bir yaşam sürmesi gerektiğini anlamaya başladınız. Servetimiz var, neden milletvekili değil de ticaret mahkemesi başkanvekili? Portal, Lainé, Ravez, Martignac, benzerleri başka türlü mü başladılar? Verdiğimiz akşam yemeklerinde söz alma alıştırmaları yaptığımız fark etmişsinizdir. Aslında ben mutlakiyet yanlısıyım, biz müspet insanların servet biriktirmeye zaman bulduğu güzel sükûnet dönemleri ancak bu hükümetler sırasında oluyor.

Fakat aday gösterilmek gerektiğinden ben de bazen yemekte basın özgürlüğü, seçim reformu ve diğer saçmalıklar üzerine nutuklar atıyorum. Yüksek Meclis Üyesi¹⁵ N... bana genç ve işsiz bir avukat verdi, haftada iki gün geliyor ve beraber, Benjamin Constant diye, birkaç sene evvel ölen zavallı şeytanın birinin söylevlerini okuyoruz. Bu Benjamin Constant hiçbir şey başaramamış, küçük ressamımız Féder'in muhtemelen yakında katılacağı Institut'ye bile girememiş."

Bu isim Madam Boissaux'nun yüreğini hoplattı.

"Bununla birlikte," diye devam etti başkanvekili, "Yüksek Meclis Üyesi N... bana, kendinizi alışkanlık olarak size ait olmayan görüşleri desteklerken bulmaya başlamadan devlet adamından sayılmazsınız dedi. Ben de ilk adım olarak, bana kendi tabiriyle *Fransa'nın Fransa tarafından yönetilmesinin* ilkelerini öğretmeye gelen genç avukatı alaya alıp duruyorum. Benjamin Constant'ın (tam da bir Yahudi ismi) fikirlerini savunuyormuş gibi yapıyorum ve böylece kendimi bu genç Parisliden üstün gösteriyorum. Yüksek Meclis Üyesi N...'nin dediği gibi, 'Karşısındakini aldatan her zaman üstündür,' vesaire, vesaire."

Opéra locası Féder tarafından bulundu ve hemen kiralandı, bir de Valentine pek istemese de, içinde yeterli sayıda zengin bankerin ve vergi tahsildarının yaşadığı bir beldede arazi aramaya koyulundu. Fakat Valentine'in henüz toprak hakkında bir fikri yoktu, Féder'e bundan söz etmeye kendi kendine söz verdi. Mösyö Boissaux'nun yemeklerde misafirlerine savurduğu ateşli belagat tiratlarına gelince, Valentine bunları fark etmiyordu. Féder'in bulunduğu yerlerde söylenen şeyleri dinlememek gibi bir alışkanlık edinmişti istemsizce, Féder de yemeklere her zaman katılıyordu. Burada, yakalandığı takdirde oldukça tehlikeli olabilecek bir durumdan

15 Pair de France unvanı, 1814 sonrası parlamentonun üst kanadına üye milletvekilleri için kullanılıyordu. Bu parlamento İkinci İmparatorluk döneminin sonuna doğru Senato'ya evrilmiştir. (ç.n.)

söz etmek gerekiyor: Birbirlerine yönelttikleri bakışlar söyledikleri sözlerden çok daha samimiydi. Eğer bir stenograf onların konuşmalarını yakalayıp yazıya dökseydi göreceğimiz şey nezaketten başka bir şey olmazdı, ama bakışları başka şeyler anlatıyordu, olan bitenden çok daha başka şeyler.

Tam da Mösyö Boissaux'nun cuma akşamı verdiği, "Kusuruma bakmayın beyler, Opéra'daki locamda yapacağım iş görüşmesi dolayısıyla sizlerden ayrılmak zorundayım," deyip harika bir şekilde çıkması için ayarlanan yemekte, iki üç misafir Madam Boissaux'nun, konuşulan her şey üzerine Féder'in görüşlerini soran bakışlarını fark etti. Féder sevdiği kadına Paris'teki her şey üzerine neler düşünmesi gerektiğini öğretme zahmetine girmenin, ettiği kayıtsızlık yeminini bozduğunu düşünmüyordu. Ne olursa olsun onun, Mösyö Boissaux'nun her yerde sözünü ettiği abartılı ya da en azından bayağı fikirleri tekrarladığını duymak istemiyordu.

Madam Boissaux'nun bakışlarını fark eden ve verdiği harika akşam yemeklerine sonsuz saygı duyan taşralılar onun zaafına saldırmaktan çekinecek insanlar değildi. Boissaux sahte randevusuna gitmek için çıkarken Féder de, "Beni bir yere bırakmanızı rica edeceğim," diye haykırınca, misafirler Madam Boissaux'ya dönüp bir anda Féder'i şevkle övmeye başladılar. Hassas zekâsı sosyetenin en küçük yapmacık davranışını bile yakalayan bu kadın, misafirlerin Féder'e övgüler düzmesine şaşırmadı, bu insanları hiçbir şey birkaç güzel akşam yemeği koparmaya duydukları avam arzudan daha iyi harekete geçirmezdi. Bu parazitlerin arasında en utanmaz övgüleri düzen, aynı akşam Opéra'daki locaya davet edildi, dahası verilecek ilk akşam yemeği için davetliler listesine adının yazılması da unutulmadı.

Yaşadığı duyguyu büyütme şöyle dursun, Féder onun farkında bile değildi ve kendi kendine bu önemsiz bir şeymiş gibi yapmaya çalışıyordu. Paris civarındaki köylerde pazar balolarına geri dönmenin hemen arifesinde olduğundan hiç

şüphe duymuyordu. Valentine'le konuşurken büyük bir cüretle telaffuz ettiği ve bizim de anlattığımız aşk sözcüğünden beri ağzından ikinci bir aşk sözcüğü henüz çıkmamıştı.

Başlarda Föder kendi kendine, "Bu aşk sözcüğünü ben- den o talep etmeli!" diyordu ama davranışlarını yönlendiren şeyler bambaşkaydı. Valentine'le arasında her şeye rağmen kurulan koyu samimiyetten müthiş keyif alıyordu. Hayatını değiştirmek için hiç acelesi yoktu. "Çünkü," diyordu kendi kendine, "aslında o hâlâ bir manastırlı. Bir adım atmak istesem bu adım ancak nihai bir adım olabilir. Eğer din galip gelirse, ki bu çok muhtemel, hemen Bordeaux'ya kaçar ve peşinden gitmek için makul bir sebep bulamam. Ve akşamları geçireceğim tatlı bir saatten kendimi mahrum bırakmış olurum. Fakat bu öyle bir tatlı saat ki bütün diğer saatlerimi çekilir kılıyor, hatta hayatıma ruh katıyor. Yok eğer bana boyun eğerse, o da diğerleri gibi olacak ve bir ya da iki ayın sonunda, zevk aramaya geldiğim yerde sıkıntıdan başka bir şey bulamayacağım. O zaman da sitemler ve nihayet ayrılık gelecek ve her akşam aradığım, beklentisi bütün günüme hayat veren bu tatlı saati yine kaybedeceğim."

Kalbinden geçenleri bu netlikte göremeyen (yalnızca yirmi iki yaşındaydı ve tüm yaşamını manastırda geçirmişti) Valentine ise kendine çok ağır sitemler etmeye başlıyordu. Uzun süredir kendi kendine, "Föder'le aramızda ayıplanacak bir şey yok ki," demişti. Sonra aklının durmaksızın onunla meşgul olduğunu görmüş ve tarifsiz bir utangaçlıkla, yokluğunda ona karşı olan tutkulu aşkını fark etmişti. Figürlerden birinin Föder'in portresi olduğunu düşündüğü için adi bir taşbaskı resim almış, çerçeveletip piyanosunun yanına, dört ayak yüksekliğe asmıştı. Bunun varlığını meşrulaştırmak için yedi tane daha taşbaskı satın aldırılmıştı. Odasında yalnız ve düşünceli olduğu zamanlar sık sık, Föder'e benzeyen genç askerin yüzünü kaplayan cama öpücükler konduruyordu. Söylediğimiz gibi, aralarındaki konuşmaların en saygın ve

ciddi insanlar tarafından duyulmasında bir sakınca yoktu, iş ki bu insanlar onların bakışlarına fazla ilgi göstermesin.

Valentine'in pişmanlıkları ve kendi yönteminin bir sonucu olarak, Féder en tutkulu hareketlerini aşk duymadan yapıyordu. Valentine'in minyatür portrenin tamamlanmasından çok sonra ressamın atölyesini görmek istemesini fırsat bilerek, Delangle ve Madam Boissaux'ya eşlik eden iki üç kişi güzel bir Rembrandt'a bakarken, atölyeyi hoş bir galeriye çeviren tablolardan birini çevirdi ve Valentine'e bir rahibeyi temsil eden muhteşem bir yağlıboya tablo gösterdi. Bu, Valentine'in çok güzel yapılmış bir portresiydi. Genç kadın kıpkırmızı kesildi, Féder aceleyle Delangle'ın yanına dönmek istedi. Ama Madam Boissaux odadan çıkmadan ona, görünürde büyük bir kayıtsızlıkla, "Bu portreyi hiç çekinmeden size göstermemin bir nedeni var. Bu benim gözümde paha biçilemez bir parça ama eğer 'Onu size veriyorum' sözünü telaffuz etmezseniz size söz veriyorum yarın onu Montmorcency koruluğuna götürüp yakacağım," dedi.

Valentine gözlerini çevirdi ve yüzü kızararak, "Pekâlâ, onu size veriyorum" sözlerini telaffuz etti.

Féder'in sonlanmasını istemediği, yalnızca bakışlarla ifade edilen tatlı samimiyet başlarına iş açacak şüphelerin doğmasına yol açabilirdi ama Mösyö Boissaux'nun aklına şüphe falan gelmiyordu. O tamamen gerçek olguların adamıydı, onun için hayalî ya da muhtemel şeyler yoktu. Aristokrat iktidarın Saint-Germain Mahallesi'nin büyük isimlerini terk edip bakanların yanında küstahlaşabilmeyi bilen para babalarının salonlarına girdiğini daha yeni, büyük bankerlerin ve paralı kimselerin hükümette oynadığı rolü gözleriyle görünce fark etmişti.

"Taşrada bizim işin getirdiği fırsatlardan hiç haberi-miz yok," diyordu karısına Boissaux. "Ve ben gerçekten kendimde basit bir ticaret mahkemesi başkanvekilinden çok daha farklı bir şey görebiliyorum. Genç karıma Paris'i

göstermek uğruna bin Louis altınını feda etmenin Bordeaux'daki yaşantıma uymayacağını düşünseydim işlerin gerçekte nasıl yürüdüğüyle ilgili asla bir fikrim olmayacaktı. Bordeaux'da basın özgürlüğü ve seçim reformu taraftarı olacağım. Paris'te yine bu türden lakırdılar edeceğim fakat bütün önemli konularda en çok sözü geçen bakanın tamamen emrinde olacağım. İnsan işte böyle vergi tahsildarı, yüksek meclis üyesi ya da milletvekili oluyor. Eğer milletvekili olsaydım küçük avukatım bana dünyanın en güzel söylevlerini hazırlardı. Siz çok güzelsiniz ve karakterinizin saflığı yüzünüze yansıyor, size, insanın Paris'te, özellikle de *bankeriye* hanımlarda karşılaşmaya alışık olmadığı çocuksu bir zarafet veriyor. Bu küstah *bankeriye* sözünü bizim Föder öğretti bana. Velhasıl büyük bir başarı yakalamanın arifesinde bulunuyorsunuz, isterseniz yeter. Diz çöküp size yalvarıyorum işte, bu isteği lütfedin. Ben, kocanız, sizden bir parça cilveli olmanızı rica ediyorum. Mesela önümüzdeki cuma iki vergi tahsildarını akşam yemeğine davet ettim. Muhtemelen kendi evlerinde sizde yiyeceklerinden daha iyi bir akşam yemeği yiyorlar, fakat onların söylediklerine sohbeti uzatacak şekilde karşılık verin. Eğer hikâyeler anlatmaya başlarlarsa onları ilgili bir havayla dinleyin ve ola ki o sırada aklınıza gelirse onlara Bordeaux'dan on fersah uzakta, Dordogne'un büyüleyici kıyılarında, sırf içinde yirmi büyük ağaç olduğu için satın aldığım tarlada yaptığım harikulade İngiliz bahçesinden bahsedin. Eğer söylediklerinize uyarsa bu bahçenin Pope'un bir zamanlar Twickenham'da düzenlediği bahçenin bire bir kopyası olduğunu da ekleyebilirsiniz. Sonra eğer beni tamamen hoşnut etmek isterseniz, bu baş döndürücü bölgenin güzelliğine tutulup benden burada bir ev yaptırmamı istediğinizi, ama etkileyici olmasına uğraşmış şeylerden nefret ettiğinizi için bu evin şato görünümünde olmamasında ısrar ettiğinizi söyleyin. Bu iki vergi tahsildarıyla yakınlaşmak benim için çok önemli. Bu bey-

ler büyük servetlerle maliye bakanı arasında doğal bir bağ oluşturuyor. Bu bakandan da diğerlerine ulaşacağız. Bir de, –bu fikri Féder’e borçluyum– benim isteklerim, alacağım önemli kararlar üzerinde bunu istemeye tenezzül ettiğiniz anda nüfuz sahibi olabilirmiş gibi görünmeniz çok önemli. Kendimi görünürde bu yeni arkadaşlarıma her şeyimle adıyorum, hepsi büyük servetlerin tadını çıkaran insanlar, gözlerine sadece sözcüklerle giremeyiz. Onların bu geveze ülkede bu türden bir başarıdan bunalmış ve yorgun düşmüş olduklarını gayet iyi seziyorsunuz. Ben onlara harika borsa spekülasyonlarında gerçek birer rol vererek gözlerine girmeye çalışıyorum. Fakat elimde bir *joker* var. Olası bir durumda, ki ihtimal çok yüksek, bu beyler ağzımdan biraz fazla laf almaya çalıştıklarında karşılına cuma akşamları parladığını gördükleri tatlı kadının istek ve kaprislerini koyacağım. Bu sayede paramı koruyacağım ve onlar da çıkarlarına olan sadakatimden şüphe etmeyecekler.”

Bu konuşmadan da anladığımız üzere, Féder başkanvekilinin korkunç sesine tahammül etmeye kulaklarını alıştırmıştı. Onunla açgözlü gururunu yatıştırabilecek, serveti için gerekli birkaç fikri anlamasını sağlayacak kadar sohbet etmeye çalışıyordu. Féder zengin olmasa bile en azından servet sahibi mutlu kimselere sonsuz bir saygı gösteriyormuş gibi yapıyordu. Boissaux da Féder’in kedisine büyük saygı beslediğinden oldukça emindi çünkü ona, vergi tahsildarları gibi paralı insanlar arasından seçilmiş yeni arkadaşlarından biri gibi davranmıştı. Kendisine babasından en az üç milyon değerinde ipoteksiz mülkün miras kaldığını ve karısının dokuz yüz elli bin franklık çeyizinin Bordeaux’da çeşitli sanayi işletmelerine yatırılmış olduğunu belgeleyen bazı kâğıtları Féder’e güya boş bulunup (hantal ve paragöz Mösyö Boissaux’nun boş bulunma rolünü ne kadar başardığı tartışılır) *göstermişti* diyelim. Ayrıca Madam Boissaux’nun gayet zengin ve çocuksuz iki amcası vardı.

Féder, bir âşıktan başka herkesin sıkıcı bulacağı bu aile içi detaylar üzerine kibar bir biçimde konuşmuştu, nezaketi ve başka şeyler sayesinde Valentine'le arasındaki durum Mösyö Boissaux'da şüphe uyandırmamıştı. Fakat arkadaşı Delangle'a gelince Féder o kadar başarılı değildi. Şüphesiz gülünç bir adamdı bu taşralı. Örneğin işlerini çabucak halletmeye, keskin gözlü bir dâhi gibi davranmaya bayılıyor, arkadaşlarına kibarca herhangi bir yardımcısı olmadığını söylüyor, ayrıca tüm notlarını iskambil kartlarına alıyordu. Bu yapmacık tavrına ve başka şeylere rağmen Delangle şeyleri olduğu gibi görüyordu. Altı sene boyunca neredeyse sürekli Paris'te ikamet etmek gözlerini açmıştı. Mesela kocasının topladığı insanların Valentine'de uyandırdığı rahatsızlığın Féder salona girdiği anda kaybolması; samimi ve sevinç dolu bir bakışın her an, bulunduğu her yerde onu araması; her konuda genç ressam hangi görüşü savunması gerektiğini danışır gibi bakması... Delangle bunların aşağı yukarı hepsini görüyordu. Bunun doğal sonucu olarak Féder arkadaşında belli bir soğukluk buldu.

Bir gün Saint-Gratien'de, Catinat'nın kemiklerinin gömülü olduğu küçük kilisenin hemen yanındaki güzel bir evi görmeye gitmişlerdi. Bahçede dolaşırken Féder bir anlığına Madam Boissaux'yla baş başa kaldı.

"Delangle," dedi Féder yaşadığı tüm tutkuyu resmeden bir gülümsemeyle, "Delangle şüpheleniyor, elbette ki temelsiz bir biçimde, bizim birbirimize âşık olduğumuzu sanıyor. Biz bu sokağa girerken diğerleri göle doğru gitmek istediklerinde Delangle onlara yaklaşmadı. Bahse girerim bizim konuştuklarımızı dinlemeye çalışacak, ama benim gözlerim keskindir. Arkadaşımızın baş başayken birbirimize söyleyebileceğimiz şeyleri yakalamak için yeşilliklerin arkasına sokulduğunu gördüğüm anda hiçbir şey söylemeden saatimi cebimden çıkaracağım. İşte o zaman güzel Valentine," diye devam etti Féder, "aramızda, size âşık olmadığımı kanıtlayan bir konuşma geçmeli."

Bu sözcüğün nasıl bir üslupla telaffuz edildiğini tahmin etmişsinizdir. Daha önce sözünü ettiğimiz, portrenin ikinci seansında gerçekleşen samimi itiraftan beri aşk sözcüğü Féder’le Valentine arasındaki konuşmalarda hiç baş göstermemişti. Yine de Féder onu az ya da çok her gün görüyor, günün geri kalanında bu anı umut ediyor ve düşünüyordu. Féder’in Saint-Gratien’in bahçesinde kendisine yönelttiği ilk sözcükle birlikte yüzü erguvan rengine bürünmüştü. Biraz sonra Féder’in bir ağaçtan kopardığı akasya dalı Valentine’in elinden düştü. Féder dalı alacakmış gibi eğildi ve doğrulurken saatini çıkardı: Bir akasya öbeğinin arkasına saklanmış olan Delangle’ı apaçık görmüştü.

“Neden Bordeaux’daki evinizin bahçeye bakan salonlarından birini şu gördüğümüz evin muhteşem salonu gibi düzenlemiyorsunuz? Bence bu tarzın şahikası ve eminim ki bu salonun bir planını çıkarmamıza hayır demeyeceklerdir. Mösyö Boissaux Dordogne kıyılarında, o meşhur bahçenin yanına inşa edilecek evin çizimini yapan mimarı tutabilir,” vs.

Bu ihtiyatlı sohbet boyunca Valentine’in yüzünün aldığı ifadelerin resmi yapılsa yeri yidi; neşeli numarası yapıyor, sonra ağabeyini kandırdığı için kendine kızıyordu; bu dünyada sadece Valentine’i seven bu ağabeyi aldatmak! Bu bir günah değil miydi? Féder’le yan yanaykenki halini, canını, hatta tüm servetini ona yararlı olabilmek uğruna gözden çıkarabilecek bir ağabeyden saklamak için böyle, bir tiyatro sahnelemek gibi gülünç bir tedbir almak gerektiğine göre bu ayıplanacak bir şey olmalıydı. Diğer taraftan bu tedbirin tuhaflığı Valentine’e Féder’le her gün görüşme döneminin bitmek üzere olabileceğini düşündürdü. “Belki,” dedi kendi kendine, “Féder’in bana yaptırmak istediği şey görüldüğü kadar basit değildir. Duygularıma bakılırsa öyle. Belki de ona itaat etmekle yanlış yaptım. Vicdanıma yön veren kutsal adama bu sorunla ilgili nasıl danışabilirim ki?”

Görüldüğü gibi Parisli bir ruh için hoş bir sohbetten ibaret olan konuşmaları boyunca iki üç trajik korku taşralı genç kadının aklını karıştırmıştı. Valentine kendini tehlikeye düşürecek şeyler söylemeyecek kadar akıllıydı fakat sesindeki duygu öyle çarpıcıydı ki bu sınav Féder'in umduğu kadar avantajlı bir şekilde gelişmedi. Söylenen sözler kesinlikle ihtiyatlıydı fakat nasıl da titrek ve tutku dolu bir sesle telaffuz edilmişti! İşler öyle bir noktaya geldi ki daha beş dakika olmadan Féder mendilini aldı ve alır almaz yere düşürdü. Valentine, "Herkes sandalla göle açılıyor," diye haykırdı, "hadi biz de sandala binelim!"

İskeleyle vardıklarında Valentine'le Féder sandal bulamadılar. Sandallar iyice açılmıştı, ayrıca bir evin duvarının arkasında kalmış, parktakiler tarafından artık görülüyorlardı. Féder Valentine'e baktı, onu azarlamak istiyordu, rolünü iyi oynamamıştı. O ise Féder'e yaşlı gözlerle bakıyordu. Féder ona asla ağzından çıkmaması gereken bir şeyi, bir sözcüğü söylemek üzereydi. Sessizce Valentine'e bakıyordu, fakat tam hiçbir şey demeyerek kendine karşı çok zor bir zaferi kazandığı anda kendini, hiç düşünmeden ve neredeyse bilinçsizce Valentine'in boynuna bir öpücük kondururken buldu.

Valentine bayılacak gibi oldu. Kolları hızlıca öne uzandı, ellerini açtı, öbür yana çevirdiği yüzünde neredeyse dehşete varan yoğun bir hoşnutsuzluk ifadesi vardı.

"Delangle çıkagelirse göle düşmek üzere olduğunuzu söylerim."

Féder iki adım attı, göle girdi ve beyaz pantolonu dizlerine kadar ıslandı. Bu sıradışı davranışı görünce Valentine'in dikkati dağılmış, az önceki tuhaf hareket aklından çıkmıştı ve neyse ki yüzü Delangle soluk soluğa ve koşarak geldiğinden sıradan bir terslikten fazlasını ele vermiyordu.

"Ben de sandala binmek istiyorum," diyordu Delangle haykırarak.

V. Bölüm

Bu macera kahramanımızın derin bir endişeye kapılmasına neden oldu. Delangle'ın şüpheleri giderilmemişti, bir kez aklına giren bir fikrin sonuçlarını unutacak veya görmezden gelecek bir adam da değildi. Genç ressamımız bu şüphenin yarattığı kaygıyla olaylar üzerine düşünmeye başladı. Valentine'den koparılırsa onu, gelip geçici bir tanış gibi tamamen unutmasının üç günlük bir iş olmayacağını kendine itiraf etmek zorunda kaldı. Delangle Boissauxlar'ın evinin kapılarını ona sonsuza kadar kapatabilirdi. Bu fikir onu irkiltti, sonra da bu raddede duygusal olduğu için kızdı kendine. Delangle'dan gerçekten korkmaya başlamıştı, bu korku utanç duymasına neden oluyordu ve içgüdüsel olarak Boissaux'nun dostluğundan medet ummak istedi. Servetinin hakkını vermeyi en iyi bilen vergi tahsildarlarından biri Viroflay'de kiraladığı çok hoş bir kır evinden taşınmıştı, Féder bunu öğrenince Boissaux'ya, "Alın bu evi," dedi, "tereddüt edilecek hiçbir şey yok, buralarda varlık göstermek için ilişki kurmak zorunda olduğunuz insanların atları Viroflay'ye gitmeye alışkındır. Orada akşam yemekleri verirsiniz, o zaman insanlar da hayvanlar da, yerine geçeceğiniz vergi tahsildarı Bourdois'ya gider gibi size gelecektir."

Kabul ettiğini fark ettirmek istemediği için hiçbir şey söylememişti Boissaux, yoksa minnettarlık göstermesi gere-

kebilirdi. Bu tavsiyeyi değerlendirdi. Epey kalabalık akşam yemekleri veriyordu. Bir gün, masaya otururken iştahla hesap etmeye başladı: Viroflay'deki yemeğe gelecek davetliler sadece on bir kişi olmasına rağmen toplamda yirmi altı milyonluk bir servete sahiplerdi, bu misafirler arasında bir Yüce Meclis üyesi, bir vergi tahsildarı ve iki milletvekili görüyordu. Tavsiyeleri veren Féder'in işine gelen şey ise bu servet hesabının dışında bırakılmış olmasıydı, üstelik kendisi bu konumdaki tek kişiydi. Yukarıdaki hesaba bir buçuk milyonla dâhil olan bir davetli, daha o sabah sayfa kenarları yaldızlı kitaplarla dolu bir kütüphane satın almıştı. Edindiklerinden söz etmeyecek bir adam değildi Bidaire, Diderot ve d'Holbach diye telaffuz ettiği Baron d'Holbach'tan başlayarak yeni sahip olduğu büyük yazarların isimlerini neredeyse ezbere saymakla meşguldü sabahtan beri.

"D'Holbach deyiniz!" diye haykırdı Yüce Meclis üyesi, daha yeni öğrenilmiş bir bilginin tüm cakasıyla.

Bu barbar isimli *edebiyat adamından* epey tiksintiyle bahsediyorlardı ki Delangle bu d'Holbach'ın bir tedarikçinin oğlu olduğunu ve servetinin milyonlarla ölçüldüğünü çıtlattı. Bu söz bu zenginler meclisini biraz düşündürdü ve Diderot ve d'Holbach hakkında bir süre daha konuştular. Bu konudaki sohbet kapanmak üzereyken Valentine sesini yükseltmeye cesaret edip çekine çekine, Diderot ve d'Holbach, Cartouche ve Mandrin'le¹⁶ birlikte asılmamış mıydı diye sordu. Anında hep bir ağızdan bir kahkaha koptu. O andan sonra nezaketle durumu yumuşatmak istemek boşunaydı. Çariçe II. Katerina'nın korumasındaki Diderot'nun Cartouche'un suç ortağı olarak asılmış olması fikri öyle komikti ki herkes tekrar çılgınca gülmeye başladı.

"Bir dakika beyler," deyip tekrar söz aldı Madam Boissaux, o da nedenini bilmeden çılgınca gülüyordu, "bir dakika beyler, yettiğim manastırda Mandrin, Cartouche, Diderot

16 Meşhur Fransız haydutlar. (e.n.)

ve diğer korkunç suçluların ne olduklarını tam olarak öğretmemişlerdi, onları aynı kumaştan sanıyordum.”

Bu cesur çabadan sonra Madam Boissaux Féder’e baktı: O ise ilk anda bu ihtiyatsız bakışa sinirlendi, sonra da tatlı rüyalara daldı. Ardında kalan on yıl boyunca gerçek kabiliyeti konusunda yanılmış olmanın verdiği acıyı günlerce unutturan türden rüyalar idi bunlar.

Valentine’in çocuksu cevabı kahkahalardaki canlılığı söndürdü, incitciliklerini azalttı ve dudaklardaki kahkahaların yerini hafif gülümsemeler aldı. Sonra bu aile felaketi sebebiyle derinden sarsılmış olan Delangle kız kardeşinin yardımına koştu, müstehcen fıkralar yardımıyla meclisin avam mizah anlayışına hitap etti. Fakat çok iyi fiyata kenarları yaldızlı kitaplarla dolu koca bir kütüphane satın alan davetli tekrar edebiyat üzerine konuşmaya koyuldu, özellikle Dalibon’dan çıkan harika bir J.-J. Rousseau’yu övüyordu.

“Kitabın harfleri yeteri kadar büyük mü?” diye sordu dört milyon frank sahibi milletvekili. “Yaşamım boyunca o kadar çok okudum ki gözlerim benden merhamet dilemeye başladı. Eğer J.-J. Rousseau’nun harfleri yeteri kadar büyükse *Essai sur les Moeurs*’ünü¹⁷ bir kez daha okumak için sipariş ederim. Bildiğim en güzel tarih kitabı.”

Gördüğünüz üzere saygıdeğer milletvekili 1793 suçlarının iki büyük faili Voltaire’le Rousseau’yu biraz karıştırıyordu. Delangle gülmeye başladı, diğer misafirler de onu örnek aldı. Kız kardeşinin cehaleti karşısında atılan kahkahayı unutturmak için gür Güneyli sesini zorluyordu. *Essai sur les Moeurs*’ün Rousseau’ya değil de Voltaire’e ait olduğundan emin olduklarını düşünen davetlilerin hiçbiri, okumaktan gözleri bozulmuş gibi yapan zavallı zengin yün tüccarı milletvekilinin gözünün yaşına bakmadı.

---

17 Tam adı *Essai sur les Moeurs et l’Esprit des Nations*, Ulusların Gelenekleri ve Ruhu Üzerine Deneme. (e.n.)

Féder yemek biter bitmez ortadan kaybolmanın daha güvenli olacağını düşündü, ona yeniden bir bakış yönelir diye korkuyordu. Küçük bir bahçe kapısından geçilerek girilen kraliyet korusundaki gezinti sırasında kahkahaların kuyruk acısı hâlâ dinmemiş olan Delangle kız kardeşine bir çift laf etme imkânı buldu: “Kocan şüphesiz seni gönülden seviyor ve sana karşı hep iyi ama sonuçta o bir erkek, onu ticaret mahkemesi başkanvekili yapan, getirdiğin bir milyon sekiz yüz bin franklık drahomaya pek de minnettar olmamak için bir sebep bulursa buna pek üzülmez. Şüphesiz ki birkaç manalı omuz silkmesiyle senin bir ahmak olduğunu bu beyefendilere gösterecektir. Bu beyler en fazla altı ay önce Diderot ve Baron d’Holbach isimlerini öğrendikleri için şimdi senin cahilliğinden uzun uzun konuşacaklardır. Dolayısıyla iyi yürekli rahibelerin zekânı boğmak için aklına soktukları sofuca sahtekârlıklardan çabucak kurtul. Zekân korkutuyordu onları. Ama cesaretini yitirme, kaldığın manastıra iki gelişimde de başrahibe Madam Aché bana senin aklının kelimenin tam anlamıyla ödlerini kopardığını söylemişti.”

Delangle bu son cümleyi sözlerine ilave etmişti çünkü kız kardeşinin gözyaşlarına boğulmak üzere olduğunu görmüştü.

“Haftada iki gün Mösyö Boissaux hariç hiç kimseye bir şey söylemeden,” diye devam etti Delangle, “tarih dersleri almak için Paris’e gideceksin. Sana son yüzyılda olup biten her şeyi öğretecek bir öğretmen bulmaya çalışacağım; bu, yüksek sosyete de bilinmesi gereken çok temel bir konu. Sosyete de son olaylara hiç durmadan gönderme yaparlar. Kendini şu manastır zırvalıklarından kurtarmak için de yatmadan önce daima şu Mandrin ve Cartouche gibi asılmamış olan Voltaire’den ya da Diderot’dan bir iki satır oku.”

Bununla birlikte Delangle, kız kardeşinden ayrılırken gülüyordu.

Valentine bütün akşamı dalgın geçirdi. Ünlü ... Manastırı’nda, Napoléon’un adının Mösyö de Buonapar-

te olarak anıldığı ve *La Quotidienne* gazetesinin övdüğü eğitsel kitapları okuyarak akılı itinaıyla yoksullaştırılmıştı. Valentine'ın *Mösyö Marki Buonaparte*'ın, hayatının bir döneminde XVIII. Louis'nin generallerinden biri olduğunu sandığını eklediğimizde ise okurun buna inanması biraz zor olacaktır.

Neyse ki, oldukça yoksul, isimsiz bir aileden gelen ve bu talihsizliğini ikiyüzlülükle telafi etmediği için diğerlerinin hiç sevmediği bir rahibe genç Valentine'e acımış ve onu kanatlarının altına almıştı.

Bu rahibe bütün manastırın Valentine'ın, rahibelere göre altı milyonu bulan drahomasının büyüklüğüyle   ınladık  a kaygıdan serseme döndüğünü anlamıştı. Böylesine zengin bir kız dünyadan el etek çekse ve milyonlarını manastırlar yaptırmaya vakfetse din için ne büyük bir zafer olurdu! Yoksul ve üstelik bir değirmencinin kızı olduğu manastırda herkesçe bilinen rahibe Madam Gerlat her pazartesi Valentine'e, Aziz François de Sales'in *Philoth  e*'sinden bir bölümü kopyalatıyordu ve genç kız ertesı gün yoksul rahibe sanki o kitabın neden bahsettiğini bilmezmiş gibi bu bölümü ona a  klamak zorundaydı. Perşembeleriye Valentine *Imitation de J  sus-Christ*'in bir bölümünün kopyasını çıkartıyor ve bu da ertesı gün anlatılıyordu. Mutsuz bir hayatın sözcüklerin gerçek anlamını öğrettiği yoksul rahibe, genç kızın a  klamalarında belirsiz ifadelere, öğrencinin düşüncesini ya da duygusunu net bir biçimde a  klamayan hiçbir s  zc  ge müsaade etmiyordu. Başrahibe bu gizli girişimi fark etseydi rahibe ve   ğrenci ağır bir biçimde cezalandırılabilirdi. Kurulu düzene ait düşüncelerden şaşmayan böyle manastırlarda özel dostluklar her şeyden daha yasaktır. Haşa, bu dostluklar ruhlara *enerji* verebilir.

Mösyö Delangle'ın verdiği önemle ağırlaşan bu zalim kakhahalardan önce bile Valentine, manastırdakilerin t  yle-rini diken diken edecek olaylar ya da fikirlerden sanki kabul

edilmiş şeyler gibi bahsedildiğini duyduğunda, bu dünyanın içinde inancını koruyabilmek için burada söylenen bazı şeyleri asla düşünmemeyi düstur edinmek gerektiğini söylemişti kendi kendine.

Belki günümüzün gülünçlükleri üzerinde biraz fazla durduğumuz düşünülebilir, muhtemelen birkaç yıl içinde de bütün bunların varlığına şüpheyile bakılacaktır fakat şu bir gerçektir ki Delangle tarih bilimini *La Quotidienne* gazetesinde övülenler dışındaki kitaplara göre öğretmek isteyen bir öğretmen bulamadı.

“Sacré-Coeur manastırlarının onayladıkları haricinde kitaplar kullandığımız öğrenilirse,” dedi bu öğretmenler ona, “tek bir öğrencimiz bile kalmaz, hatta bizim kendi ahlakımızı bile eleştirirler.”

En sonunda Delangle İrlandalı yaşlı bir rahip buldu. Saygıdeğer Peder Yéky 1700 yılından beri Avrupa’da olup biten her şeyi Madam Boissaux’ya öğretme işini üstlendi.

Akşamleyin Mösyö Boissaux kötü niyeti olmaksızın, sadece kişiliği kaba olduğundan Diderot ve d'Holbach'ın Car-touche ve Mandrin'le aynı kaderi paylaşmış olmaları fikri karşısındaki kahkahaya iki üç kez imada bulundu. Mösyö Boissaux bu hatadan dolayı dehşete kapılmıştı çünkü aynı hatayı kendi yapmaktan her zaman çok korkardı. Aslında kendisi de bu karmaşık isimleri, Diderot ve d'Holbach'ı öğreneli iki yıl bile olmamıştı. Karısının tarih bilgisinin yemekte o hazin engelle karşılaştığı anda kendisinin *Essai sur les Moeurs*'ü Rollin'in yazdığını sanıyor olmasıysa dehşetini daha da artırıyordu. Akşam yemeğinin ertesi günü altı yüz altın yıldızlı cilt sipariş etmek için Paris'e gittiğini ve ara-basında ille de muhteşem bir Voltaire baskısını Viroflay'ye getirmek istediğini söylememize gerek yoktur sanırım. Cilt-leme işi kitap başına yirmi franga mal olmuştu. Hemen bir sürü iş mektubunun olduğu çalışma masasına yerleşmiş ve *Essai sur les Moeurs*'ün yüz ellinci sayfasını açmıştı.

Kocasının kınamaları Valentine'in aklında bir devrim yarattı. Her akşam mumları söndürmeden önce Voltaire'den bir iki satır değil, iki ya da üç yüz sayfa okuyordu. Gerçekte birçok şey ona anlaşılmaz geliyordu. Bu durumdan Féder'e yakındı, o da ona Madam de Genlis'in düzenlediği *Görgü Kuralları Sözlüğü* ve *Dangeau'nun Hatıraları*'nı getirdi. Tatlı Valentine yavan Madam de Genlis'in eserlerine tutuldu. Kitapların kusurlarını seviyordu. İhtiyacı olan şey duygular değil, doğru talimatlardı.

Boissaux'nun avam neşesi, aşçısının mükemmelliği, her daim turfanda yiyecekler bulundurmaya özen göstermesi, karısının çarpıcı güzelliği sayesinde insanlar Borsa'dan çıktıklarında Viroflay'de akşam yemeğine gelmeyi alışkanlık haline getirmişti. Bu eve akın eden bu paralı insanlar için bu evin gizli ve güçlü cazibesi ise özsaygılarına hiçbir tehdit teşkil etmemesiydi. Boissaux da Delangle da, özellikle bu ikinci, bir şeyi en ucuz olduğu yerden alıp onu en pahalı olduğu yere çabucak taşıma sanatında en becerikli insanlar arasında sayılabilirdi. Fakat para kazanma sanatı hariç Boissaux'nun cahilliği öyle büyüktü ki kimsenin özsaygısı ondan zarar görmezdi.

Valentine'e gelince, her gün kitaplarda bulduğu büyüleyici şeylerden insanlar içinde söz etmekten imtina ediyordu. Bunların, bayağılıklarını görmeye başladığı bu insanların gözünde gülünç bir şeye dönüşmesinden korkuyordu. Bir zamanlar *Philothée* ve *Imitation* üzerine yaptığı yoğun çalışma, *Princesse de Clèves*'in, Marivaux'nun *Marianne*'inin ve *Nouvelle Héloïse*'in bazı bölümlerini anlamasında ve keyifle okumasında etkili oldu. Bütün bu kitaplar Paris'ten Viroflay'ye her gün getirilen altın yaldızlı ciltler arasında kendilerini gururla gösteriyordu.

Paralı insanlar arasında yaşarken Valentine hakkaniyetiyle dikkat çeken şöyle bir fikir edinmişti: "Tiyatroda bir iki saatlik, o da çoğunlukla can sıkıntısıyla karışık bir zevk

uğruna bir locaya her gün seksen ya da yüz frank ödüyoruz. Oysa kocamın güzel kitaplarını okurken bazen bu kadar çok keyif alıyorsam bunu, beni sistematik olarak aptallaştırmak yerine manastırda bana o yüce *Imitation de Jésus-Christ*'i ve Aziz François de Sales'in büyüleyici *Philothée*'sini okutan iyi yürekli rahibe Madam Gerlat'ya değilse kime borçluyum?" Ertesi gün, kocası yardımcılarından birini kurye olarak Bordeaux'ya göndereceği zaman Valentine ağabeyinden yüz Napoléon altını istedi. Ve yardımcı, manastıra gidip iyi yürekli rahibe Madam Gerlat'yı ziyaretçi salonuna çağırarak bu hediyeyi vermekle görevlendirildi. Böylece Madam Gerlat manastırda biraz saygınlık elde edebilirdi.

Zihnini geliştirdiği o ay Valentine için enfesti ve hayatında iz bıraktı. *Princesse de Clèves*'in, *Nouvelle Héloïse*'in, *Sadık*'ın onun yaşında bir kadın için son derece keyifli olan ilk okumalarının zihninde doğurduğu fikirler hakkında Féder'le, üstelik hiç korkmadan sohbet ediyordu. Alaycı olan her şeyden tiksiniyordu. Aşk gibi tüm duyguların ifadesiylese kendinden geçerek özdeşleşiyordu. Bu türden şeyleri böylesine saf bir ruha açıklamakla yükümlü Féder'in moralinin ne durumda olduğu tahmin edilebilir. Sürekli olarak kendini ele vermenin eşliğindeydi. Valentine'e onu sevdiğini söylememeyi ancak en büyük gayretler sayesinde başarıyordu. Her gün Valentine'in şaşırtıcı aklına hayran kalma mutluluğunu yaşıyordu.

Belki okuyucu *Nouvelle Héloïse*'in sonlarına doğru Saint-Preux'nün Paris'e gelip arkadaşına bu büyük şehrin onda yarattığı izlenimi anlattığını hatırlayacaktır. Paris şehrinin Valentine'in kafasında şekillendirdiği fikir çok farklıydı. Féder, Valentine'in gözlemlemeye fırsat bulduğu az sayıda olgudan çıkardığı sonuçları gördüğünde aklının keskinliğine hayran kalıyordu. Yanlışlarının bile özel bir çekiciliği vardı. Örneğin Boulogne Korusu'nun gölgeliklerinde gezinen o güzelim üstü açık arabalarda yalnızca sıkılmış kadınların ol-

duğunu kavrayamıyordu. Valentine arabasının birkaç adım gerisinden atıyla gelen Féder olmadan neredeyse hiç Boulogne Korusu'na gitmemişti.

Paris'te ahırlarında atlarıyla doğmuş bu insanlar için siktirinin biricik dürtü olduğunu anlamıyordu.

“Halkın çok mutlu sandığı bu varlıklar,” diye ekliyordu Féder, “diğer insanlar gibi kendilerinin de aşk, nefret ya da dostluk gibi tutkuları olduğunu sanır ama kalpleri kendini beğenmişliğin getirdiği zevkler dışında hiçbir şey için heyecan duymaz. Paris'te tutkular evlerin üst katlarına sığınmıştır. Bahse girerim,” diye devam ediyordu, “Saint-Honoré Mahallesi'nde oturduğunuz bu güzel sokakta tatlı, candan ve cömert bir duygu asla üçüncü kattan aşağıya inmemiştir.”

“Ama hakaret ediyorsunuz bize!” diye bağıriyordu bu türden üzücü şeyleri asla kabul etmek istemeyen Valentine.

Féder bazen birdenbire duruyor, böylesi genç bir kadına gerçeği söylediği için kendini suçlu hissediyordu. Acaba bu şekilde mutluluğunu tehlikeye atmış olmuyor muydu? Öte yandan ona olan aşkını mümkün kılabilircek tasarılarını kolaylaştırma amacı taşıyan hiçbir şey söylemediğini teslim etmeliydi. Aslında Féder'in hiçbir tasarısı da yoktu. Hayatını, onu belki de seven genç, çekici bir kadınla bu kadar yakın bir samimiyet içinde geçirme zevkine nasıl direneceğini bilmiyordu. Fakat kendini bir tutkuya kaptırmaktan çok korkuyordu, şüphe yok ki eğer sonunda Valentine'i tutkuyla sevmeye başlayacağından emin olsa oracıkta Paris'i terk ederdi. Ruh halini resmetmek için dürüst bir biçimde denebilir ki bu davranışlarının olası sonuçlarını ciddiyetle düşünmesini engelleyen ve onu Paris'te tutan, gittiği durumda ertesi gün olacakları düşünerek korkunç kaygılara kapılmasıydı. “Onu bir daha göremeyeceğim günü yaklaştırmış olmakla kalacağım. Delangle, Valentine'e ilgim üzerine kaba bir laf edecek ve evin kapılarını bana kapattırarak. Bu küçük manastırlı beni görmeyecek olursa artık beni düşünme-

yecek ve ayrıldıktan altı hafta sonra Féder'i Paris'te tanıdığı diğerleri gibi hatırlayacak."

Fakat kahramanımız durumu üzerine böylesi derin biçimde nadiren düşünürdü, şu kuralın doğru olduğunu düşünüyor ve tamamen buna uygun yaşıyordu: İnsan hafif bir kadına âşık olmamalı ve bütün mutluluğunu onun gelip geçici heveslerine bağlamamalı. Ama bu kuralın doğal sonucunu asla görmek istemiyordu; Kalbi olan bir erkek için çok tehlikeli olan bu duruma düşmekten korkuyorsanız çekip gitmeniz gerekirdi.

Féder bu korkunç sonuca varmamak için hayal edilebilecek tüm çareleri tüketmişti. Biraz uzun süre yalnız kaldılar mı Féder şu sorunun cevabını aramayı iş ediniyordu: "Acaba onu manastırdan kalma bütün bu yanlış düşüncelerinden kurtarmam gerçekten Valentine'in mutluluğu için mi? Ona vaktinden erken bir yaşlanmanın faydalarını sunmuş olmuyor muyum?" Féder ilkgençlik çağında o kadar çok aptallık yapmıştı ki karakteri artık yaşına göre daha ihtiyatlıydı ve Valentine'i sadece, Féder'in gözleri önünde kabul edilemez hatalara sürükleyecek yanlışlardan kurtarmaya karar vermesi kolay oldu. Fakat Féder bunu yapması gerektiğinde, uygun bir biçimde davranabilmek için Valentine'in öğrenmesi gerekenleri açıklayabilecek zamanı veya fırsatı çoğunlukla bulamıyordu. Delangle ve Boissaux gibi has taşralıların önünde gerekli açıklamaları açık ve samimi bir biçimde yapamıyordu. Samimi sözcükler onları dehşete düşürürdü. Bu türden insanların yanında alışageldikleri resmî sözcüklerden şaşmamak gerekirdi.

Valentine'e daima gerçeği söylemenin gerekli olup olmadığını bilememek Féder'i güç bir duruma sokmuştu ve bu güç durum içinde Féder bunu kendisine danışarak öğrenmek gibi ilginç bir karara vardı. Bu çözüm yolu kahramanımız gibi şiddetle seven bir adamın en çok işine gelendi ama itiraf etmek gerekir ki çocukçaydı. Valentine manastırdan, doğ-

rudan ziyade yanlış beş altı genel kuralı kuşanıp ayrılmıştı ve bu kuralları korkusuz bir çabayla her şeye uyguluyordu, bu çaba Féder'e sevimli ve çekici görünüyordu. Çünkü bu yırtıcı manastır korkusuzluğu Valentine'in adil ve sevecen kişiliğiyle mükemmel bir karşıtlık oluşturunuyordu.

"Eğer hep emrettiğiniz gibi can sıkıcı gerçekleri size söylemeye devam edersem tatlılığınızın en olağanüstü tarafını ortadan kaldırmış olacağım," demişti Valentine'e bir gün Féder. "Eğer acımasız bir kuralı cüretkâr bir şekilde söylerken buna eşlik eden büyüleyici gülümsemenizi ve bu kuralın tam olarak ne olduğu size gösterilir gösterilmez onu yadsırmadaki ivediliğinizi kaybederseniz kendi yaşınızdaki bütün kadınlar karşısındaki çarpıcı ve özgün üstünlüğünüzden yoksun kalacaksınız."

"Tamam o zaman, eğer gözünüzde daha az tatlı olacaksam gerçekleri söylemeyin bana, cemiyet içinde insanların benimle alay etmelerine yol açacak aptalca şeyler söylemeyi tercih ederim."

Féder Valentine'in elini tutup öpücüklere boğmamak için kendini zor tuttu. Bu çok tehlikeli dürtüden kurtulmak için çabucak konuştu: "Uzun süredir Paris'te yaşayan insanlarla her konuştuğunuzda," diye haykırdı Féder ukala bir biçimde, "onlarda kibir ve diğerlerine dönük bir dikkat görüyorum. Sizinse, kendinizi savunacak iyi niyet ve samimi olduğu kadar sınırsız bir teveccühten başka bir şeyiniz yok. Her şeyden önce ihtiyatlı olan, demirle kuşandıklarından ve kibirlerinin yara almayacağından emin olmadan arena-ya inmeyen insanların karşısına savunmasız ve göğsünüzü açarak çıkıyorsunuz. Eğer bu kadar güzel olmasaydınız ve eğer sayemde Mösyö Boissaux kusursuz akşam yemekleri vermeseydi sizi gülünç duruma sokarlardı."

Bu hayat görünürde keyifliydi ve aslında, Valentine'e karşı duyguları zaman zaman kendini inandırmaya çalıştığı gibi sadece çapkınlıktan alınan basit bir haz olsaydı, Féder

için de keyifli bir hayat olurdu. Fakat Féder Delangle'dan ölesiye korkuyordu. Ve aynı şekilde, kalbi yumuşadıkça ve bu, en küçük bir sarsıntıdan azade ve en sevecen dostluğun hoşluğuyla dolu tatlı hayatın tadını çıkardıkça, her şeyi en kuvvetli kelimelerle söylemekle övünen kaba bir yaratığın ağzından çıkacak tek bir sözcüğün tüm bu mutluluk yapısını yerle yeksan edebileceğini düşündüğünde kapıldığı dehşet derinleşiyordu. “Boissaux’yu fethetmeliyim,” dedi kendi kendine. “Bunun için de ona faydalı olmam gerek. Eminim ki sözlerimin sadeliği, terbiyem hayatında paradan başka bir şeye tapmamış bu bayağı adamı rahatsız ediyor. Kaba enerjisine ters gelen Parisli üslubumu hoş görmesini ancak elle tutulur bir sonuç sağlar. Daha dün şu Lille milletvekili gezintide bize katılmak için geldiğinde gördüm, etrafta ona doğru bağırarak yaklaşan ya da bir dostluk belirtisi olarak elini omzuna atan bir adam olmadığını görür görmez kendi kendine, ‘Eminim bu *züppe* beni küçümsüyor,’ diyor.”

Féder, Boissaux’yu etraflıca incelediğinde son zamanlarda beş altı ticaret erbabının Yüce Meclis’e aday gösterilmesinin uykularını kaçırdığını ve sikkeye dönüştürülmüş gümüşe doymak bilmez düşkünlüğünün yerini hırsın almasına yol açtığını düşündü. Şapka tüccarı yeni Yüce Meclis üyesinin evinden döndüğü akşam boyunca tek kelime konuşmadı. Ertesi gün adamlarına öğleden sonra saat dörtten itibaren muhakkak ipek çorap giymelerini emretti ve Féder’den kendisi için üç yeni uşak bulmasını istedi.

VI. Bölüm

Paris'e gelişinin üzerinden bir ay geçmiş olsa Boissaux'ya aptalca görünecek bu harcamalar, on beş gündür onu gözlemleyip tereddütte kalan Féder'e tamamen *gerekli* göründü. Taşralı bir milyonere öğüt vermek öyle tehlikeli bir şeydir ki! Fakat diğer taraftan, Delangle'da gördüğü uğursuz düşünce oldukça yakın bir tehlikeydi.

Tavsiyelerini daha çekici hale getirmek için onları kaba bir tonda vermeye karar verdi.

Yeni zenginler kibrin en küçük zevklerinden bile vazgeçemez ya, Boissaux da bir gün Féder'e, Paris'ten yeni getirilen kenarları altın yaldızlı seksen yeni kitabı beğendirmeye çalışıyordu.

"Hata," dedi Féder korkunç bir bakışla, "hata, acınacak bir hata! Bu kitapları almak için paranızı çöpe atarak sizi getirmek için uğraştığım mevkiyi mahvediyorsunuz."

"Ne demek istiyorsunuz?" diyerek sözünü kesti Boissaux kızgınlıkla.

"Demek istiyorum ki size vermek istediğim kişiliği yıkmaya çalışıyorsunuz. Sizin gibi bir servete sahip insanlar dünyada adını duyurabilmişken siz bunu istemiyorsunuz. Sizi toplumsal yapının zirvesine ulaştıracak merdiveni yere atıyorsunuz. Tanrım! Hiçbir şeyden haberiniz yok!"

“O kadar da cahil olduğumu sannıyorum,” diye cevapladı Boissaux bastırılmış bir öfkeyle.

Ve bir terslik olduğunda kendini rahatlatmak için hep yaptığı gibi sağ elini yeleğinin Napoléon altınlarıyla dolu cebine soktu; bir avuç altın aldı, elinde sertçe salladı ve yeniden cebine bıraktı; sonra onları yine şiddetle sıktı: Sözcüğün tam anlamıyla altınla oynuyordu.

“Öncelikle, satın aldığınız şey kitap! Kitabın sakınmanız gereken ölümcül bir alet, iki kenarı keskin bir kılıç olduğunu biliyor musunuz?”

“Kötü kitapların da var olduğunu bilmeyen mi var?” diye haykırdı Boissaux, ses tonunda acı bir küçümseme vardı.

Bu kadar doğrudan bir öğüdün kibrinde yarattığı korkuları böyle ifade ederdi.

“Hayır, bu lanet kitaplardaki her şeyi bilmiyorsunuz,” dedi Féder, dozu sürekli yükselen bir terbiyesizlikle. “Deveye hendek atlatmak gibi bir şey bu. Okuma zevkine on yaşından beri sahip olmayan hiç kimse kitaplardaki her şeyi bilemez. Bunların içeriğine dair en ufak bir hata sizinle uzun zaman acı bir şekilde dalga geçilmesine yol açar. Bir tarihi unutmak gibi basit bir şey bile koca bir masanın kahkahalar atması için yeterlidir.”

Bu sırada dikkat kesilmiş olan Boissaux Napoléon altınlarıyla dolu elini yelek cebinden çıkardı ve cebine tekrar sokmadı; onda bu, huzursuzluğa varacak kadar kuvvetli bir dikkatin göstergesiydi.

“Güçlü hayalgücünüzün gerçeküstü olanı sevdiğini biliyorum, içinde olduğunuz tehlikeyi size gerçeküstünün yardımıyla anlatayım. Farz edelim ki ortada bir sihirbaz var ve siz ona on bin frank ödeme yapacaksınız, o da buna karşılık Voltaire ve Rousseau’nun eserlerindeki ve savurganca satın aldığınız tüm diğer kitaplardaki bilgileri mükemmel bir şekilde size verecek, bu alışverişi yapmamalısınız diyorum, kandırılmış olursunuz. Paris dünyasında ilerlemek ve iyi işler

yapmak için kimin teveccühüne ihtiyacınız var? Paralı insanların, büyük sermayedarların, vergi tahsildarlarının teveccühüne. Eğer daha yükseğe çıkmak ve Yüce Meclis'e girmek istiyorsanız sizin için gerekli olan hükümetin teveccühüdür.”

İşte şimdi Boissaux'nun dikkati ikiye katlanmıştı; yüzünde, para kaybeden bir tüccarın kasvetli ifadesi belirmişti, ağzının iki köşesi aşağı sarkmış, turna balıklarınıninkine benzemişti. Hükümet sözcüğünü duyduğunda, yeni başlayan hırsını Féder'in tahmin etmiş olduğundan korktu.

“Bakın! Muhteşem akşam yemeklerinizin Viroflay'ye getirdiği paralı adamlar cakasını sattığınız bu lanet kitapları onlardan daha iyi bildiğinizden korkarlar ve bu da onlarda size karşı bir güvensizlik oluşturur. Hükümete gelince, fikirleri olan ya da bunu iddia eden her adamın onu kafakola alan ilk yüz­süz çene­baz tarafından muhalefete döndürülebileceği yeterince açık değil mi? Dolayısıyla fikirleri olan bir adam hükümetin işine gelmez. Kendi haysiyetiniz sizi bu kitapları kitabevine geri göndermeye mecbur kılıyor. Evinizde tek bir cildin bile bulunmaması gerekiyor, aksi halde gülünç duruma düşersiniz. Eğer bu kitapların havasını atarsanız, okuyan insanların dimağlarına saygı gösterirsiniz ve okumuş gibi yapmak zorunda kalırsınız, göndermeler yapıldığında anlamış gibi bir havaya bürünmeye mecbur kalırsınız, bundan daha tehlikeli ne olabilir ki? Kitapları açıkça küçümseyin ki buradan gelecek saldırılara karşı güvende olun. Olur da sersemin biri gelip size bu Voltaire ve Rousseau'nun *Jakoben* kitaplarından söz ederse ona, konumunuza uygun bir soylulukla, ‘Ben sabahları para kazanırım, akşamları da bunu zevklerim için harcarım,’ diye cevap verin. Zevkler Paris'te herkesin gördüğü gerçek şeylerdir ve sadece zengin adamlar onların tadını çıkarabilir. İşte Paris'le Bordeaux arasında var olan büyük fark budur. Paris'te canlı ve parlak olan her şeyin bulunduğu yer bulvardır. Hal böyleyken, bulvar insanları akşam saat altıda Café de Paris'ye muhteşem arabasıyla gelip pen-

cere önündeki, içinde şampanya şişelerinin şingırdadığı buz kovalarıyla donatılmış masaya oturan adamı nasıl dikkate almaz ki? Ben sadece saygınlık edinmenin ve sizi, hükümetin Yüce Meclis'e iki üç tüccarı almaya karar verdiğinde şöyle bir göz gezdirdiği listeye yerleştirmenin en basit yollarından söz ediyorum. Sizin gibi bir adamın Boulogne Korusu'nda gezdiği arabasını her yıl değiştireceğini biliyorum. Chantilly yarışlarında boy gösterirseniz, ismi herkes tarafından bilinen bir ata binersiniz ama yüz Louis altınını bütün amatörlerin göz ardı ettiği bir yarış atına yatırılırsınız. Sorun bakalım Paris'in en bilge adamına, bütün bunları ve diğerlerini yapabilir mi? Hayır, yapamaz. Örneğin şubat ayında bir akşam yemeğinde turfanda ürünler sunuyorsunuz, sofranızda bezelye olması gibi bir fikir geliyor aklınıza ve beş yüz franklık banknotu pazara yolluyorsunuz. Herkes masanızdaki bu bezelyeleri görür. Sizin gibi bir adamın doğal olarak uyandırdığı kıskançlık bu Jakoben yüzyılda inkâr edilemez. Bir aydını, bir Akademi üyesini sevmeyen herkes şöyle der: 'Kitaplarını okudum ama sıkıcı.' Paris'te o kadar çok gazete var ki sabah olur olmaz bu gazeteleri dolduracak şeyler bulmaya koyulmak gerekiyor, her şeyin nasıl da tartışmaya açıldığını siz de görüyorsunuz. En büyük düşmanınızın bile yüz écu tutan bezelye yemeğini inkâr edemeyeceğine bahse girerim. Nadir rastlanan bir avantajınız var, Paris'te bu konuda elinize su dökebilecek adam sayısı beş yüzü geçmez; verdiğiniz akşam yemeklerinde beş yüz franklık, bin franklık, bin beş yüz franklık turfanda ürünler sunabilirsiniz. Ama siz kalkmış kitaplar alıyorsunuz, kitapları sevdiğinizi herkese göstermek için pahalı ciltler yaptırıyorsunuz, fakat kitaplardan anlamıyorsunuz. En önemsiz avukat bile size üstün gelir ve eğer ayak direrseniz onun bütün üstünlüklere sahip olduğu, sizin küçük bir çocuk, onun- sa büyük bir adam olduğu bir konuda sizi tartışmaya zorlar. Oysa *dünyevi zevkler* dinine sadık kalmaya devam etmiş olsanız Paris'te beş yüzden fazla rakibiniz olmayacaktı ve

herkesin arzuladığı ve kimsenin reddedemeyeceği bu zevkleri tattığınızı herkes görecekti. On iki kişilik bir akşam yemeğine harcadığınız iki bin frank karşısında kıskançlığın ve kötülüğün söyleyebilecek neyi olabilir ki? Bordeaux'nun en büyük tüccarı, meşhur Mösyö Boissaux'nun içinde yaşadığı şatafat sürdürülebilir değil, iflas edecek, vesaire, vesaire. Fakat kıskançlık ve kötülük sizin iki bin franklık akşam yemeğinizi inkâr edemez. Rousseau ve Voltaire'in eserlerini satın aldınız, dahası, bunlardan birinin kitabını dikkatsiz bir biçimde çalışma masanızın üzerinde açık bıraktınız. İçeri giren ilk kişi size şunu diyecektir: 'Okuduğunuz bu sayfa saçma.' Siz bu sayfayı kötü buluyorsanız, bu sefer de muhteşem olduğunu savunacaktır. Eğer tartışmaktan kaçınırsanız, okuduğunu anlamayan ya da daha beteri, masasında açık bıraktığı cildi aslında hiç okumamış bir adam görüntüsü verirsiniz. Diyelim ki iki üç kişi ansızın çıkageldi, sizi tanıyorum, gözüpek ve yiğit birisiniz, olsa olsa bin écu geliri olan küçük bir ukala karşısında alttan alıyor gibi görünmek istemezsiniz. Elbette ondan çok daha farklı bir kafa yapısına sahipsiniz, ama o, masanın üzerinde açık duran Rousseau'nun paragrafını belki de yirmi defa okudu, bu küçük ukalanın belki muhakeme kuvveti olmasa bile hafızası vardır, Jean-Jacques'ın bu eseri üzerine on gazete makalesi okumuş bu ukala bütün bunları hatırlar. Vermek zorunda kalacağınız bin cevaptan birinde bir şeyi başka bir şey sanarak karıştırırsınız. Sözelimi Voltaire'in eserinde bulunan din karşıtı bir eleştiriye Rousseau'ya atfettiniz. Karşınızdaki kişi size acı bir alayla karşılık verir ve bu alçakça söz artık sizin adınızla birlikte anılır. Küçük ukala ve arkadaşları bunu her yerde tekrarlar, siz de tüm yaprakları koparılmış bir ağaç gibi kalakalırsınız, artık yükselmeniz mümkün olmaz. Adınız her geçtiğinde salonun bir köşesinde bir aptal vardır ve şöyle haykırır: 'Ha, şu Voltaire'le Rousseau'yu karıştıran tüccar! Hani şu *Homme aux quarante écus*'yü *Nouvelle Héloïse*'in yazarına ait sanan.'"

Féder'in belagatle çizdiği bu tasvir Mösyö Boissaux'yu öyle bir korkuttu ki kurulmuş bir makine gibi, çalışma masasının üzerinde açık duran Voltaire cildinin üzerine atıldı ve kitabı uzaktaki bir koltuğa fırlattı.

“Bu küçük gevezenin size iki bin franga mal olan on iki kişilik yemekleriniz hakkında ne kadar kötü konuşmasını istersiniz? Arkadaşlarınızdan biri şöyle haykıracaktır: ‘Kıskançlığından böyle konuşuyor, bu zavallı şeytan ömrühayattında böyle bir yemeği anca anahtar deliğinden görmüştür.’ Hükümet avukat güruhunun saldırısına uğruyor, siz de Rousseau ve Voltaire kitapları satın alarak adınızı gevezelerin ve hoşnutsuzların partisine yazdırıyorsunuz. Dünyevi zevklerin adamı olarak zengin insanlarla birlik içinde olmalısınız, çıkarlarınız onlarınkiyle aynı, onlar size güvenirse hükümet de size güvenir. İki bin franklık akşam yemekleri veren adam halktan korkar.”

Bu sözlerle birlikte Féder saatine baktı ve zıpkın gibi fırlayıp çıktı, unuttuğu bir işi varmış gibi yapmıştı. Bu kayboluşla birlikte Boissaux'nun gururu rahatladı. Şişko tüccar artık bütün dikkatini Féder'in öne sürdüğü olgulara makul bir itiraz aramaya vermek zorunda değildi. Bütün dikkati artık genç ressamın söylediği şeylerin gerçekliğini sorgulamakla meşguldü.

Féder kitaplara karşı ve dünyevi zevklere tapma lehine söylediği her şeyi Valentine'e kelimesi kelimesine anlattı.

“Eğer Mösyö Boissaux,” diye ekliyordu Féder, “vereceğim talimatlara uygun akşam yemekleri verirse belki elli bin frank harcayacak, ama en az altı ay içinde Opéra ve bulvarda tanınacaktır. O zaman da gururuyla öyle keyiflenecek ki Delangle kendisine, ‘Féder'in Valentine'e âşık olduğunu görmüyor musunuz?’ der demez onun yüzüne karşı gülecek.”

Bu üslupla konuşuyordu iki âşık. Kahramanımız, Madam Boissaux'yu bu dile alıştırmıştı. Elbette ki Féder şunu eklemiyordu sözlerine: “Evet, sizi tutkuyla seviyorum, ha-

yatımı değiştirdiniz, sizi nasıl sevdiğimi asla bilemezsiniz, vs.” Hiçbir zaman bu anlamda bir söz ağzından kaçmamıştı, ama sözleri hariç her şeyiyle hep aşktan bahsediyordu. Valentine de ona randevular veriyor, yani Viroflay’dan Boulogne Korusu’na hangi saatte geleceğini son derece titiz bir dakiklikle söylüyordu. Dostlarımız, Féder’in Viroflay’ye gitmediği günlerde burada görüşüyorlardı. Arabacıyı ve arabanın arkasına çıkan uşakları Boissaux’ya Féder vermişti. Féder bu uşakların boşboğazlık yapacak adamlar olmadığından emin olunca, atına egzersiz yaptıрма bahanesiyle yavaş yavaş Neuilly Köprüsü’ne kadar Madam Boissaux’nun önünden gitmeyi alışkanlık haline getirmişti. Ve asla Boulogne Korusu’nda onun yanında görünmüyordu. Féder, Valentine’e bu naif ruhu ürkütebileceğini düşündüğü bu önlemler hariç her şeyi söylüyordu.

Boissaux günler boyunca kitaplar konusunu hiç gündeme getirmemişti. Sonunda Féder’in verdiği tavsiyeleri tam manasıyla anlamadığından bu konuya tekrar döndü. Boissaux yüksek sosyeteye kabul edilmeye can atan bir adamın evinde kitapların görülmemesi gerektiğine Féder’i ikna etmeye çalışan kendisiymiş gibi konuşuyordu. Féder işlerin bu hale dönüşmesinden dolayı mutluluğun doruğundaydı, çok pahalı turfanda bezelyelerin güzelce ciltlenmiş kitapların yerini alması fikrinin aslında kendisine ait olduğunu sezdirecek en ufak bir sözcük etmemek için, Boissaux’yla yaptığı uzun sohbetler boyunca tüm yeteneğini sergiliyordu.

Boissaux, karısı karşısında, bu büyük değişimin onurunu kendisine mal ediyordu.

“Size akşam yemeğine gelen hiç kimse Paris’e döndüğünde, ‘Şu Boissaux’nun, cildi en zengin İngiliz kütüphanesini bile onurlandıracak bir Voltaire’i var,’ demez. Ama turfanda mevsiminde üzerine basa basa diyecekler ki: ‘Boissaux’nun evinde bugün yediğimiz bezelyelerin şekilleri de tatları da güzeldi.’”

Daha birkaç ay önce Boissaux'nun güçlü sesi sinirlerini bozarken işlerin bu hale geleceğini kim diyebilirdi Föder'e? Sabah saat on birde Föder Mösyö de Cussi'yi uyandırmaya gitti, on beş dakikalık bir görüşme kapmak istiyordu. Bu büyük şefle Boissaux'nun üç gün sonra vereceği akşam yemeğinin mönüsü hakkında konuşacaktı. Daha acı verici bir şeyi de itiraf etmeliyiz: Föder'in sabahın altısında uyanıp, onun talimatları doğrultusunda Viroflay'deki akşam yemekleri için eşsiz denebilecek yemekler satın alan emektar aşçıyla birlikte arabasına atlayarak sebze meyve haline koşmuşluğu da az değildi.

Föder aylar boyunca bu türden mucizeler yarattı. Boissaux bu akşam yemekleri için yaptığı gülünç masraflardan hiç şikâyetçi olmuyordu. Bununla birlikte şöhreti ancak kaplumbağa adımlarıyla yürüyordu. Pahalı bir yemeği sunarken horoz gibi kıpkırmızı kesiliyordu. Kibri zevkten öylesine çılgına dönüyordu, aldığı bu zevk öyle iğrençti ki herkes, başka bir davette olsa övgüler düzülecek güzel yemek hakkında tek kelime etmemek için âdeta sözleşiyordu.

Boissaux, zekâsının sizin de bildiğiniz tüm inceliklerine ana öğrenim eksikliğini ele veren davranış kusurlarını ekliyordu: Yemeğin ortasında uşaklarına kızıyor, onlara bağırarak misafirlerine sunduğu nadir yiyeceklerin fiyatlarını tekrarlıyordu ve kendisine iki kez servis yapılmasına özen gösteriyordu. En nihayetinde, gerçekten nasıl anlatılır bilmiyorum, yediklerini ağır ağır öyle bir çiğniyordu ki ağzından çıkan gürültü masanın diğer ucundan duyuluyordu. Yeni zenginliğin bu küçük münasebetsizlikleri, mönüleri çoğunlukla büyük bir şefin başyapıtı sayılabilecek yemekleri hiç hayran olmadan ağızlarına tıkan para babalarının gururları için büyük talihti.

Viroflay'nin zengin adamının kaba misafirleri akşam sohbetlerinde, kendilerine servis edilen hayran olunası yemeklerden ve sunuldukları iştah açmayı hedefleyen zekice

sıralamadan bahsetmek yerine ev sahibinin ağzından çıkan taşra budalalıklarından söz ediyorlardı.

Boissaux'nun devasa harcamalarına rağmen çok az şöhet edinmiş olması sebebiyle umutsuzluğa kapılan Féder oldukça tehlikeli bir yola başvurmak zorunda kaldı. Doğruca Opéra'daki locasına gitti ve orada başkalarının evinde akşam yemeği yemeyi iş edinmiş birkaç seçkin gurmeyi Viroflay'deki akşam yemeklerine davet etti. Bu beyefendilerin ahlakları her zaman yemek sanatındaki hassasiyetlerinin seviyesine çıkmaz.

Bu beyefendilerin yer aldığı ikinci yemekten sonra Boissaux'nun şöhreti tüm Paris'te yankılandı. Opéra'daki bazı aksesuarlarınkini anımsatan şaşırtıcı bir etki yarattı. Boissaux şans eseri kendini şöhet yolunda buldu. Şaşkına dönmüştü, sevinçten havalara uçmuş, kendinden öylesine geçmişti ki Féder'e dostluğun dilini andıran sözlerle hitap ediyordu. En sonunda zavallı kahramanımızın hizmetleri ödüllendirildi ve en azından bir süreliğine, Delangle'ın kötü bir sözünün ona zarar veremeyeceğini umabildi. Şansına, bu beriki bütün zamanını alan şeker piyasasında kazançlı işlemler yapmakla meşguldü. Féder her ne sebeple olursa olsun Madam Boissaux'nun portresi için de daha sonra yapmaya koyulduğu Delangle ve Mösyö Boissaux'nun portreleri için de ödeme kabul etmediğinden, Delangle şeker piyasasında elde ettiği kârdan eniştesine ayırdığı miktarla eşit bir payı Féder'e vermekte ısrar etmiş, Féder de bunu büyük bir sevinçle kabul etmişti. Zira onun için, o günlerde Madam Boissaux'nun çevresini oluşturan paralı insanların gözünde sadece basit bir sanatçı değil, aynı zamanda paralı bir adam olmak çok önemliydi.

Kendimizi bu hikâyenin yemek sanatıyla ilgili gelişmelerine kaptırdık ve Boissaux'nun ihtiyatsızca satın almış olduğu, kahramanımızın bilgece tavsiyeleri olmasa onu yanlış yola sürükleyecek pahalı kitaplardan tantanalı ayrılışından söz etmeyi unuttuk.

Yine, şöhrete layık fakat evin reisinin zarafet yoksunluğu ve pahalı yemeklerini misafirlere sunarken yüzünden okunan kibir sebebiyle yeterince nam salamamış olan bu takdire şayan yemeklerin birinde Mösyö Boissaux tatlısını yerken uşaklarından birine bir şeyler söyledi. Ve hemen sonra sesini yükselterek misafirlere döndü: “Kitapları istemiyorum artık. Sıkıyorlar beni. Tek iyi yerleri ciltleri olan birkaç yüz kitabı bekleme odasına taşıttım. Bu kitapları isteyen var mı? Arabanıza alıp götürmeniz konusunda ısrar ediyorum beyler. Onları alalı üç ay oluyor ama üç sayfa dahi okuduysam dişimi kırarım. Tıpkı bizi yavaş yavaş 1793’ün zevklerine geri götürmek isteyen şu liberallerin Meclis’teki nutuklarına benziyorlar. Tanrı beni o baldırı çıplakların ve Jakobenlerin iddialarına katılmaktan sakınsın! Dün Borsa’nın açılış saatinde, daha doğrusu Viroflay’den saat birde çıkan ve atlarını yormaya pek meraklı olmayan benim için Borsa’nın açılış saatinde, doğruca şu ciltçi herifin gevezeliklerini dinlemeye gittim. Kendisi bana Penthievre dükünün özel kalemi Mösyö Florian’ın eserlerini getirmişti. Bu Mösyö Florian, Voltaire’in çağdaşı olmasına rağmen bir Jakoben olamaz ama doğrusunu söylemek gerekirse tek satırını bile okumadım. Eğer onu size tavsiye ediyorsam bunun tek sebebi bana kitap başına on altı franga mal olan cildi. Sonuçta bu kitap bozuntusu yüzünden Borsa’ya ancak ikiye çeyrek kala gidebildim ve orada konuşmak istediğim insanları bulamadım. Kitaplar benim gibi, Jakobenlerden nefret eden ve hiç okumayan biri için tamamen gereksiz. Evimde bir tane bile kalsın istemiyorum, sizin almak istemediklerinizi yoksulların hayrına satsın diye bu akşam saygıdeğer papazımıza göndereceğim.”

Bu söylev biter bitmez misafirler masadan kalktı ve kitapların üzerine üşüştiler. Ciltler öyle harikaydı ki tek bir kitap bile kalmadı. Fakat Féder ertesi gün öğrendi ki misafirlerden hiçbiri bir eserin tamamını almamıştı. Talanın heyecanıyla her biri elini attığı ilk cildi alıp arabasına göndermişti.

Boissaux bütününü kendi icadı olan bu sahneyle Féder'in gözünde övgülere layık bir adam oldu. "Gerçekten de," diyordu kendi kendine, "Yüce Meclis üyesi olmaya duyduğu olağanüstü arzu bu adama ilham veriyor; keşke aynı zamanda ona daha tahammül edilebilir davranışlar kazandırsa."

Zor zamanlarda harekete geçmek gerektiğini kanıtlar gibi, talih Féder'e yardım etti. Delangle eniştesi Boissaux'yu Paris'e çağırmış, arkadaşlarıyla tanıştırmış, epey önemli birçok işte yer almasını sağlamıştı, fakat ifade edilmese de bunların bir şartı vardı: Boissaux hep ikinci sırada olacaktı. Viroflay'deki akşam yemeklerinin bir anda ısıldayan ihtişamı enişteyle kayınbiraderin ilişkisinde derin bir değişime neden oldu. Bir zamanlar Delangle, Boissaux'nun hiçbir çıkar yol vadetmeyen yerlerde, umutsuz görünen fiyatlarla bile spekülasyon yapabilme dehasına saygı duyardı. Boissaux'nun ikinci bir yeteneği daha vardı: Hiç avantajlı görünmeyen spekülasyonlarda bile sadece isteyerek para kazanmayı biliyordu.

Fakat Delangle her tür kabalığın kusursuz bir timsali kabul edilebilecek kayınbiraderine kabul salonlarında katbekat üstün gelmesi gerektiğini düşünmüştü. Bir de üstüne üstlük aslında oldukça sinsi olan Boissaux, kibrini okşayan en ufak bir şey olduğunda gülünç neşesini saklayamıyordu. Delangle şimdi bir rakibe dönüşen bu yakın arkadaşının tüm bu dezavantajlarına bel bağlamıştı. Başlangıçta Viroflay'deki muhteşem yemekler onu endişelendirmekten uzaktı çünkü hiçbir şey, Boissaux'nun büyük paralar harcayıp turfanda ürünlerle donattığı tabakların verdiği gururun mutluluğuyla titreyen sesiyle ve kırmızı yüzüyle karşılaştırılamazdı. Ama ne zaman ki Féder sosyetenin birkaç asalağını bu harika yemeklere davet etti, ne zaman ki bu yemeklerin şaşaası bir anda etrafta parıldamaya başladı, Delangle canevinden vuruldu. Birçok defa Delangle, Boissaux'nun yemekleri misafirlerine sunma biçimiyle masadakilerle birlikte ince ince alay etti, Féder de kayınbiraderin bu ihanetini Boissaux'ya

fark ettirmekten büyük mutluluk duydu. Bir gün, kolay öfkelenen bu iki kişi yemeğin ortasında neredeyse tartışmaya tutuştu. Delangle ilk önce şakacı bir tonda ana yemeklerden birinin o kadar da iyi olmadığını iddia etti. Boissaux yemeği hararetle savundu ve samimi dostluk kisvesi altında acı sözler daha da yaralayıcı oldu. Misafirler arasında bu iki hasmın bir hemşerisi vardı, Paris'e henüz gelmişti. Naifçe, masayı çınlatan bir ses tonuyla bağırdı: "Delangle arkadaş sevgili kayınbiraderinin verdiği yemekleri kıskanıyor."

Bu naif yorum öyle vakitli geldi ki bütün misafirleri kahkahaya boğdu.

"Doğru, yüce Tanrım! Kıskanıyorum!" diye haykırdı Delangle, öfkeden titriyor, kendini zor tutuyordu. "Boissaux gibi *benim* diyebileceğim bir yerim yok, bana tavsiyeler verebilecek bir arkadaşım yok. Fakat eğer uygun olursanız hepimizi gelecek salı Rocher de Cancale'de akşam yemeğine davet ediyorum; sizlere *bundan çok daha başka* bir akşam yemeği vereceğim."

Yemek verildi ve tabii ki Viroflay'dekiler kadar iyi bulunmadı. Gerçekten iyi bir akşam yemeği vermek Paris'te bile basit bir şey değildir, para savurma niyeti yeterli olmaz ve bir akşam yemeği en mükemmel lokantalarda bile başarısız olabilir. Örneğin Delangle'ın verdiği yemekte ikinci servis başlar başlamaz nahoş bir kızartma kokusu ziyafet salonunu kapladı ve mümkün olan bütün iyi niyetine rağmen Madam Boissaux bir süre hava almak için izin istemek zorunda kaldı. Onu çıkarken gördüklerinde, meyhanelerden her türlü kokuya alışkın olmalarına rağmen misafirlerin çoğu, kızartma kokusunun kendilerini ziyadesiyle rahatsız ettiğini bildirdiler. Dolayısıyla bu yemeğin sonu tam bir yıkımdı. Delangle öfkeliydi, Boissaux kayınbiraderinin talihsizliğine merhamet gösterir gibi yapmayı kimseye danışmadan akıl etti.

Sofradan kalkıldığı sırada Boissaux topluluğa, Viroflay'de kiraladığı fakirhanenin, evini teşrif eden insanların tepesine

yıkılmak üzere olduğunu, bu sebeple, *tadilat dolayısıyla* perşembe günü yemeğin iptal edildiğini duyurdu. Ama Boissaux bir sonraki perşembe herkesi saat tam altıda bekliyordu.

Boissaux bu birkaç günü alelacele ikinci bir yemek salonu yaptırmak için kullandı. Gayet başarılı bir biçimde bu salonun varlığını gizledi, öyle ki meyve servisi başladığı zaman Boissaux, “Bunun tıpkısının aynısı yemek salonumuza geçelim beyler. Herkes aynı buradaki düzende oturabilir, bu salonu et kokusundan rahatsız olmayasınız diye yaptırdım,” dediğinde misafirler tam bir şaşkınlık içinde kaldı.

Bu sözler Delangle’ın böğrüne bir hançer gibi saplandı. Bu salonun yapımı enişte kayınbirader arasına öyle bir nahoşluk soktu ki Féder, Delangle kalkıp Boissaux’ya, “Féder’in bütün bu alakasını neye borçlu olduğunu biliyor musun? Karına kur yapıyor,” derse berikinin bu sözlere inanmayacağını düşündü, bunun Paris’teki başarısını borçlu olduğu adamlarla arasını bozmak için söylendiğini varsayacaktı.

VII. Bölüm

Bir gün Viroflay'de verilen büyük bir yemeğin sonuna doğru, Boissaux'nun evine ikinci kez gelen ve oradakileri pek tanımayan bir misafir yeni geldiği Paris'teki haberlerden bahsediyordu:

“Bu sabah bir düello varmış, Opéra'nın müdavimlerinden genç bir adam öldürülmüş. Tanrım, sanki bu makûs talihini görüyormuş gibi hep üzgün dolaşan çok hoş bir gençmiş, Mösyö Féder adında biri.”

Bu şekilde konuşan misafirin yanında oturan biri onu kollarından kavradı ve eğilip ona alçak sesle birkaç söz söyledi. Boissaux da Delangle da haberi duymamıştı. Fakat Madam Boissaux tek bir sözcüğü bile kaçırmamıştı ve ölecekmiş gibi hissediyordu. Düşmemek için masaya tutundu, sonra hareketlerini etrafındakilerin fark edip etmediğine bakıp içinden, “Yirmi beş otuz kişi var burada, nasıl bir rezalet sergilerim! Yarın insanlar ne der?” dedi. Öngördüğü sahnenin verdiği korku cesaretini toplamasını sağladı. Mendilini alıp yüzüne yaklaştırdı ve kocasına, sıklıkla başına geldiği gibi yine burnunun kanadığını anlatan bir işaret yaptı. Mösyö Boissaux evin hanımının masadan kalkmasını açıklayan bir şey söyledi ve kimse salondan ayrılışına özel bir dikkat göstermedi.

Odasına geçti ve orayı hıçkırıklarıyla inletti. “Şimdi otursam,” dedi kendi kendine, “bir daha asla kalkamayacağım. Bu ev öyle küçük, bu insanlar da öyle münasebetsiz ki yemekten sonra buraya dahi gelebilirler. Hemen bu akşam Paris’e gitmeliyim, yarın da Bordeaux’ya. Haysiyetimi korumamın tek yolu bu.”

Zavallı kadın hüngür hüngür ağlıyordu. Ayakta duracak gücü kendinde bulamıyordu artık. Mobilyalara tutuna tutuna, yatak odasının yanındaki camekânlı kış bahçesine ulaşması yarım saati buldu. Geçen kışın soğğunun öldürdüğü ve henüz yenileri dikilmemiş birkaç portakal ağacı saksısına yaslına yaslına kış bahçesinin en arka kısmına ulaştı. Orada altı ayak boyunda ve yüzlerce kamışı olan bir tür Amerikan hasırotunun arkasına saklandı. Orada ilk defa kendi kendine, “O öldü, bu gözler onu bir daha asla göremeyecek!” demeye cesaret etti. Amerikan hasırotunun saksısına yaslanmak istedi fakat tutunacak gücü yoktu. Düştü, boylu boyunca yere serildi. Yokluğunda endişelenip birkaç dakika sonra onu aramaya çıkan kocası geldiğinde, kendisini görmesini istemediği bu pozisyondaydı.

Kendine geldiğinde daha yeni öğrendiği haberi unutmuştu. Kendini toz toprak içinde yatarken bulduğunda afalladı. Sonra bir anda korkunç gerçek yeniden aklına geldi. Kocasının ona ne olduğunu sormaya geleceğini, misafirlerden onu en yakından tanıyan beş altısının da onun arkasına takılacağını tahmin etti. “Ne yapacağım, ne olacağım?” diye haykırıyordu gözyaşlarına boğulan talihsiz kadın. “Şimdi hepsi kara haberi öğrendiler, içinde bulunduğum durumun bir parça mantıklı bir açıklaması nasıl olabilir ki? On dakika içinde mutluluğum gibi şerefim de yok olacak. Aramızda basit bir dostluktan başka bir şey olmadığına şu dünyada kim inanacak ki? Ben bile sekiz gün öncesine kadar hâlâ Föder’e karşı tek hissettiğimin dostluk olduğunu sanıyordum oysa.”

Telaffuz ettiği bu ismi duyduğunda hıçkırıkları ikiye katlandı, bu hıçkırıklar öyle güçlü, öyle sıkı ki neredeyse hiç nefes alamaz noktaya gelmişti. “Eh! Hakkımda ne söylendiğinin ne önemi var ki? Daima mutsuzluğun zirvesinde olacağım, zavallı kocama acıyorum ben. Bu kutsal mutluluk hissini, sadece Féder’in içeri girdiğini gördüğümde bile beni baştan aşağı saran o sarsıcı heyecanı bende uyandıramamışsa bu onun suçu mu?”

Tozun içinde doğrulup oturmayı başarabilen Valentine başını büyük bir vazoya dayadı ve yarım saatten fazla, gözleri kapalı ve yarı baygın, öylece kaldı. Arada bir yanağından aşağı bir damla gözyaşı süzülüyordu. Bu kelimeleri söylüyordu yarım yamalak: “Onu bir daha göremeyeceğim!” En sonunda kendi kendine, “İlk görevim kocamın şerefini kurtarmak,” dedi, “arabayı çağırmalı ve kimse görmeden Paris’e gitmeliyim... Yemektekilerden biri bile bu durumda olduğumu fark ederse kocamın onuru sonsuza kadar lekelenir.”

Valentine bu fikri tüm korkunç yanlarıyla şöyle böyle idrak etmeye başlamıştı. Fakat gidip arabacıyı çağıracak güçten yoksundu. Kesinlikle kendisini bu adamdan başkasının görmesini istemiyordu. Adam çok yaşlıydı ve kocasına araba kiralayan şirket tarafından gönderilmişti. “Bu adama para verilmesini, hatta sadece patronuyla konuşulmasını sağlarsam onu bir daha asla görmem,” diyordu kendi kendine, “belki de yarın geri bile dönmez, korkunç olayı sonsuza dek görmezden gelir; ama hizmetçilerimden biri dahi beni görürse, mahvolmuş bir kadın sayılırım.”

Bu düşünce Valentine’e umutsuzluktan kaynaklanan bir güç verdi. Bir portakal ağacı saksısının kenarına tutunarak ayağa kalkmayı başardı. Sonrasında olağanüstü bir gayretle odasına bir şal almaya gitti. Sanki üşümüş gibi şalı başına attı. “Arabacıya, soğuktan her yanımda titrediğini, ateş nöbeti geçirdiğimi, kocamı endişelendirmemek için acilen Paris’e dönmek istediğimi söyleyeceğim.”

Tekrar kış bahçesine gelen Valentine evin içine girmeden arabalara ulaşmak için bahçeye bakan camlı kapılardan birini açtı. Fakat panjuru açmak için gösterdiği çaba bütün gücünü tüketmişti. Camlı kapının eşliğinde hareketsiz kalmıştı. Etrafında birinin yavaş yavaş ve sanki temkinli bir biçimde yürüdüğünü duydu. Dehşete kapıldı, duvar boyunca gelen adam kendini camlı kapının önünde bulduğunda Valentine elleriyle yüzünü kapatmış ve kış bahçesine geri girmişti. Kapıyı açık görünce adam cüret edip içeri girdi. Bu kendini bilmez kim olduğunu görmek için parmaklarını biraz aralayan Valentine öfkeyle baktı: Gelen Féder'di.

“Ah biricik arkadaşım!” diye haykırdı kendini Féder'in kollarına atarak. “Ölmemişsiniz!”

(Belki bu hikâyenin burada bitmesi gerekirdi.)

Bu karşılamayla şaşkına dönen ve büyülenen Féder, elden bırakmamaya defalarca kendi kendine söz verdiği temkini tamamen unuttu. Bu tatlı yüzü öpücüklere boğdu. Yavaş yavaş Valentine'in taşkın duygularını fark etti, yüzü gözyaşlarıyla sıırılsıklam olmuştu. O ana kadar akıllı oldukça başında olan Féder bütünüyle kontrolden çıktı. Kadının yüzündeki gözyaşlarını dudaklarıyla siliyordu. İtiraf etmek gerekirse Valentine'in hali de Féder'i tekrar mantığa davet edecek gibi değildi. Kendini onun okşayışlarına bırakıyor, onu tutup tutup göğsüne bastırıyordu. Edebimizle nasıl itiraf edeceğimizi bilmiyoruz ama öpücüklere de iki üç kez karşılık verdi.

“Beni seviyorsun öyleyse?” dedi Féder güçlükle.

“Seni seviyor muyum!” diye cevapladı Valentine.

Bu tuhaf diyalog dakikalardır sürüyordu ki Valentine bir anda, başına neler gelmekte olduğunun bilincine vardı. Şaşılacak bir çabuklukla geriye birkaç adım attı ve yüz hatlarında korkuyla karışık bir şaşkınlık duygusu belirdi.

“Ah Mösyö Féder! Az önce olanları sonsuza kadar unutmak gerekiyor.”

“Asla, size yemin ediyorum, asla bu muazzam mutluluk anını size çağrıştıracak tek bir söz ağzımdan çıkmayacak. Kendimi böylesi acı bir çabaya maruz bırakamayacağıma göre, geçmişte olduğu gibi gelecekte de adınızın tarafımca asla telaffuz edilmeyeceğini söylememe gerek var mı?”

“Yüzünüze bakarken utancımdan ölüyorum; bana bir iyilik yapın ve bir süre beni yalnız bırakın.”

Féder en derin saygının tüm emarelerini göstererek uzaklaştı.

“Deli olduğumu düşünüyor olmalısınız!” diye haykırdı Valentine pencereye yaklaşarak.

Féder de birkaç adım attı ve kendini Valentine’in hemen yanında buldu.

“Daha yeni sizin öldüğünüzü söylemişlerdi bana,” dedi Valentine, “bir düelloda öldürülmüşsünüz. Siz de biliyorsunuz, bizleri gerçek bir dosttan ayıran an her zaman büyük bir acıyla doludur. Üzülmemek elimizde değildir. Bizi suçlamak haksızlık olur.”

Valentine bahane arıyordu; tutturmaya çalıştığı neredeyse resmî tonla, Féder’in biraz önce tanığı ve nesnesi olma mutluluğuna erdiği sevgi ve duygu dolu sesi arasındaki çelişki o kadar çarpıcıydı ki.

“Hayatımın en mutlu anını karartmaya çalışıyorsunuz,” dedi Féder, Valentine’in elini tutarak.

Valentine’in oyunu sonuna kadar devam ettirecek gücü yoktu.

“Peki öyleyse, gidin dostum,” diye cevapladı Valentine elini ellerinden çekmeden. “Bırakın bu büyük derdime, bu büyük deliliğime derman bulayım. Bir daha asla bundan söz etmeyin bana, fakat gidin, duygularım hiçbir surette değişmedi. Elveda, karşınızda ikiyüzlülük sergilemek istemiyorum; Tanrı aşkına yalnız bırakın beni. Öldüğünüzü söylediler bana. Lütfen, sizi bir daha göremeyeceğimi sandığımda çılgınca özlemiş olduğuma gelecekte pişman etmeyin beni.”

Féder büyük bir hürmet gösterir gibi yaparak boyun eğdi. Valentine buna minnettar kaldı çünkü bahçenin yirmi ayrı noktasından görülebiliyorlardı. Bununla birlikte bu aslında hoşuna gitmemişti. Onun gözünde Féder, davranışlarına ikiyüzlülük karıştığı için yozlaşmıştı; Féder'in kendisine karşı sergilediği davranış ikiyüzlülükle karışıksa bu durumda kendisi ne oluyordu?

Bu aşırı saygının yapmacık olduğu gerçekten doğrudu. Féder bir kadını tam da bu, kendini en çok ifşa ettiği anda, yapmış olduğu bu deliliği unutturmak için gururunu okşayarak ve kadın ruhunun bu alışkanlığının büyük iştahını en abartılı saygı gösterileriyle gidererek teselli etmek gerektiğini çok iyi biliyordu.

Fakat Féder'i Valentine'e bağlayan tuhaf duygunun en tatlı, en sıradışı etkilerinden biri, eğer böyle ifade edebilirsek, birbirine aşkla bağlanmış iki ruhtaki mutluluğu aynı seviyede tutmaktı.

Féder aşırı saygılı selamlarını gören Valentine'in gözlerindeki hayal kırıklığı belirtilerini gayet açıkça fark etmişti. "Bu hoşnutsuzluk onu, belki yarın, ona sadece temkin gibi görünen bir güvensizliğe sürükleyecek," diye düşündü, "ve muhtemelen bana gelip, öldüğümü sanırken, beni tutkuyla sevdiğini itiraf etmiş bulunduğunu inkâr edecek. Bu ihtiyatlı tavırların üstesinden gelmek için çok zorlanacağım, daha biraz önceki tutkulu itiraflarının bana umudunu verdiği muazzam mutluluğun tadını çıkaracağıma, binbir takla atmak zorunda kalacağım." Bu düşüncelerin yerini hemencecik yenileri aldı. "Onu endişelendirmem gerekiyor," dedi Féder kendi kendine, "insan mutluluktan çok emin olursa onun ancak mahzurlarını görür."

Féder kendinden emin ve görünürde, özellikle biraz önce meydana gelmiş esrikliklerle kıyaslandığında gayet soğuk bir biçimde Valentine'e doğru yaklaştı. Valentine'in elini tuttu, genç kadınsa şaşkın ve kararsızdı, Féder ona felsefi ve

soğuk bir tonda, “Bir sevgiliden önce onurlu bir adamım ben,” dedi, “bunun bir gün gerçek olmaktan çıkacağından korktuğum için, sizi tutkuyla sevdiğimi söylemeye cüret etmeyeceğim; bana böylesi samimi hisler besleyen bir dostu kandırmak istemem. Belki de yanıliyorumdur, kader şu ana kadar karşıma Valentine’inki gibi bir gönül çıkarmamıştır. Ama şu saate dek kadınların karakterinde öyle çok sadakatsizlik ve hafiflik gördüm ki bir kadın tamamen benim olmadıkça onu tutkuyla sevecek kadar kendimi bırakmam.”

Gerçekten inanıyormuş gibi bir tonda söylenen bu sözlerden sonra Féder Valentine’e dostça bir havayla hoşça kal dedi. Valentine hareketsiz kaldı, düşüncelere daldı. Şimdi-den, Féder’in kollarına atılmasına sebep olan anlık çılgınlık yüzünden kendini azarlamayı bırakmıştı.

Féder Boissaux ve yanındakilere katıldı. Ölüm hikâyesinden de misafirlerle el sıkışarak kurtuldu.

“Bu şekilde öldürülecek bir adam olmadığınızı biliyordum,” dedi Boissaux.

Delangle’ın karşılamasıysa bu kadar dostane değildi. Féder aslında ortada kendisiyle alay ettiğini iddia eden bir çılgın olduğunu anlattı. Adam ona saldırmış ve mecburen kılıçla küçük bir düelloya tutuşmak zorunda kalmıştı. Çılgın adam göğsünden bir yara almış ve sakinleşmişti; sonra yaranın üstüne sülük koymuşlardı. Bu ayrıntının yol açtığı kahkaha, şarabın etkisindeki bütün paralı adamların Féder’in davranışlarına gösterdikleri istenmeyen ilgiyi sonlandırdı. Hemen sonra Madam Boissaux’ya bakınabildi. Fakat kocası Paris’e gitmesi için izin vermişti, uzun süre önce çıkmıştı.

Ertesi gün Féder Madam Boissaux’nun rahatsızlığının haberini almaya en güzel soğukkanlılığını takınarak geldi. Onu salonunda hizmetçisi ve iki işçisiyle kendini korumaya almış olarak buldu, herkes perde yapmakla meşguldü. Madam Boissaux hasse bezi ölçmek ve kesmek için kalkıp duruyordu. Bakışlar da davranışlar kadar soğuktu. Daha dün birbirleri-

nin kollarında ağlayarak birbirlerini sevdiklerini itiraf etmiş bu iki varlığın tavırları üstünkörü bakan bir gözlemci için şaşırtıcı olurdu. Valentine Féder'le yalnız görüşmemeye yemin etmişti. Beriki ise dün akşam söylemişti; sevildiğinden emin olmadıkça öylece kendini kaptırıp sevmeyecekti.

Féder yirmi beşinde ya vardı ya yoktu ama hiçbir biçimde kadınların gösterilerine inanmazdı. En sevecen tutkunun en lütfekâr itirafı onda sadece tek bir düşünce uyandırırdu: "Tutkuyla sevdiğime ikna edilmeye çalışılıyorum." Kendi ruhundan korkuyordu, karısı için yaptığı tüm delilikler aklına geliyordu ve gerçekte bunları neden yaptığını anlayamıyordu. Ona kalan tek hatıra, çok neşeli bir karaktere sahip ve Paris'ten gelen giysilere tutkun küçük bir kızıdan ibaretti. Üstelik, âşık olduğu zaman boyunca yüreğini hoplatan duygulara dair net ve ayrıntılı hiçbir şey anımsamıyordu. Hatıralarında kendini tuhaf çılgınlıklar yaparken görebiliyordu yalnızca, ama bunları yapmak için bulduğu gerekçeleri hatırlamıyordu.

Bu yüzden aşk Féder'de çok kuvvetli bir korku hissine neden oluyordu; eğer Valentine'e âşık olacağını öngörseydi şüphesiz, bir yolculuğa çıkardı. Her gün Valentine'i görmeye sürüklenmişti, çünkü bir kere son derece güzeldi. Yüzünün bir ressam olarak bakmaktan yorulmayacağı bazı özellikleri vardı, örneğin ideal burun hatları ve cennetteki, her tür tutkunun ötesinde bir azize ait gibi görünen keskin bakışları ve iffetli, muhteşem ifadeleriyle gözlerine tam bir karşıtlık oluşturan, biraz fazla dolgun ve en ateşli tutkuları ifade etmeye kadir dudak konturu.

İkincisi, Féder her gün Valentine'in yanına gitmeye kendini kaptırmıştı çünkü Valentine onun için oyalayıcıydı. Resmin, sert bir idrak anında minyatür portre yapmaya hiçbir yeteneğinin olmadığını anlayalı beri ona verdiği acıları düşünmüyordu onun yanındayken. Bir karar vermesi gerektiğini hissediyordu, bile bile kötü şeyler yaparak yaşa-

maya karşı dayanılmaz bir tiksinti duyuyordu. Özünde bu ruh, gerçek bir Parisliyi güldürecek, Güneylilere özgü ateşli bir dürüstlüğe sahipti. Madam Boissaux'nun portresini yapmadan önceki sene atölyesi ona on sekiz bin frank getiri bırakmıştı. Bir aktrisle alenen birlikte yaşamasına rağmen terbiyeli bir genç olarak görülüyordu. İnsanlar Rosalinde'in onun için tek bir kuruş bile harcamadığını iyi biliyorlardı. Ama yine aynı Rosalinde'in becerisi sayesinde insanların Féder'e gösterdikleri iyilik bununla sınırlı kalmadı. Yedi yıl önce kaybettiği eşini hâlâ tutkuyla özleyen biri olarak görülüyordu, bu sayede oldukça dürüst bir adam olduğu düşünülüyordu. Ve bu ateşli dürüstlüğün namı, adı sanı ve atları olan kadınlara kadar yürümeye başlamıştı.

Dahası, soylu biri olarak doğduğunu öğrenmişlerdi. Biraz çılgın olan babası ticarete atılmış olsa da dedesi Nürnberg'in saygıdeğer bir soylusuydu. Üstüne bir de Féder, soyluluğuna yakışan duygulara sahipti. Hiç politika konuşmazdı ama bilirlerdi ki hiç şüphesiz *Gazette de France*'tan¹⁸ başka bir şey asla okumazdı. Ve bu genç minyatür ressamının dolabında, bir dindarlık furyasıyla yeni edisyonları yayımlanan tüm *kilise babalarının* eserleri vardı.

Böylesi güzel bir şöhrete sahipken Féder Institut'de boşalan ilk koltuklardan birine heves edebilirdi. Ona seksen bin frank gelir getirecek, hâlâ cazibeli, tek kusuru günden güne daha âşık görünmek olan bir kadınla evlenmek tamamen elindeydi. Féder büyük bir tesadüf eseri, onu pek mutsuz eden bir şey keşfetmişti: Son serginin olduğu dönemde Rosalinde Féder'in minyatür alanında başarısını garanti altına almak için gazete makalelerine neredeyse dört bin frank para harcamıştı. Sonuçta hiçbir yeteneği olmadığını kabul ettiğinden beri başarıları artıyordu. Bunun açıklanması çok kolaydı. Daha ziyade kadınlar portre yaptırıyordu ve doğanın renklerini yakalayacağım diye kendini öldürmekten vaz-

18 İlimli muhafazakârların yayın organı. (ç.n.)

geçeli beri modellerini, doğanın gerçek tonlarını bulmak için her şeyini ortaya koyduğu zamanlarda hiç sahip olmadığı bir utanmazlıkla pohpohluyordu.

Féder'in aslında Paris'te dendiği gibi bir ahmaktan başka bir şey olmadığını kanıtlamak için, az önce saydığımız tüm avantajlara rağmen, oyalanmaya ihtiyacı olduğunu söylememiz yeterli olacaktır. İşin özü şu ki Féder kötü yaptığını bilerek portre yapmaya devam etmeyi dürüstçe bulmuyordu. Ama şu *kötü* sözcüğü için söylenecek çok fazla şey vardı: Paris'te minyatür yaparak yaşayanların dörtte üçü yetenek açısından Féder'in çok altındaydı. Gülünç vesveselerini artıran şey, sahip olduğu fikirleri doğrulukla Rosalinde'e söylemesine rağmen Madam de Mirbel'in portrelerini incelerken yaptığı ölümcül keşfi onunla paylaşmamış olmasıydı.

Her gün Madam Boissaux'ya gitme alışkanlığının yaşamını hareketlendiren diğer bütün duyguları askıya aldığını da eklersek, Féder'in durumunu ve karakterini resmetmeyi tamamlamış olacağız. Onunla tanışmadan önce birkaç kez, "Âşık olacak kadar deli miyim?" diye sormuştu kendi kendine. O günlerde, bir fevkaladelik yoksa Valentine'e gitmemeye çalışıyordu, ama onunla her zaman görüştüğü saati geçirmesi zor oluyordu; bazı zamanlar şeytana uyuyor, Valentine'in evine koşuyor, sözünde durmuyor ama sonuçtan utanç duyuyordu. Âşık olduğundan en son ciddi ciddi şüphelendiğinde atına atlamıştı; Valentine'i görebileceği saatte, Seine Nehri kıyısında, Paris'e on fersah uzaklıktaki Triel'deydi.

Viroflay'deki sahne her şeyi değiştirdi, Madam Boissaux'nun perişan halini gözleriyle görmüştü, bunun bir numara olmadığına hiç şüphesi yoktu, Féder'in öldüğünü sandığı besbelliydi.

Bu sahneyi takip eden gece boyunca kendini çılgınca âşık hissetti. "Eğer," dedi kendi kendine, "ilk aşkımin neden olduklarına benzer çılgınlıklar yaparsam uyandığımda mahvolurum. Ama bu sefer tehlikede olan talihim olmaya-

cak. Aşk, beni mutsuz etmek için kendisinden başka bir şeye ihtiyaç duymayacak. Kesin işleri abartacağım, Valentine'in dindarlığı uyanacak ve sonunda onu görmemi yasaklayacak. Ben zayıflığımı biliyorum, bir aptal olmam için tutkuyla arzulamam yeterli. O sofu ve inançlı. Hiçbir zaman onu zorlayacak ve mutsuz etmeyi göze alacak cesareti kendimde bulamayacağım. Bu konumda yalnızca kendime karşı gücüm kalacak ve bir adamda bulunması gereken cesarete yeniden kavuşmamın tek yolu kalbime hükmeden tutkuyu söküp atmak olacak.”

Kafasından geçen bu düşünceler dolayısıyla son derece korkmuş olan Féder, Valentine'e karşı en sert kararları aldı. “Böylesi içten ve böylesi genç bir ruhta,” diyordu kendi kendine, “bana gösterdiği tutkulu duygu birkaç gün içinde ortadan kaybolmaz, hele ona acı çektirerek bu duyguyu kaybetmesine yol açmaktan hiç korkmuyorum. Neyse ki kış bahçesindeki tuhaf olay esnasında tutkulu bir aşkın hiçbir işaretini vermedim. Cazibeli bir kadın, ilkgençliğinin çiçekleri içinde, yanaklarında gözyaşlarıyla kollarıma atıldı ve bana onu sevip sevmediğini sordu. Benim yerimde olan hangi genç adam bunu öpücüklerle yanıtlamazdı ki? Ama yine de bir süre sonra sağduyuya dönebildim ve o muhteşem ifadeyi kullandım: ‘Bir kadın tamamen benim olmadıkça onu tutkuyla sevecek kadar kendimi bırakmam.’ Sebat etme meselesi bu sadece. Eğer tedbirsizlik edip ellerini avuçlarıma alsaydım, tatlı elini dudaklarıma götürseydim şimdi her şeyi kaybetmiştim ve ortadan kaybolmak gibi en korkunç çarelere başvurmak zorunda kalacaktım.”

Féder, Valentine'i ilk ziyaretinde bu korkunç düşünceleri hiç durmadan kendine hatırlatma ihtiyacı duydu. Valentine o sırada işçilerle çevrelenmiş ve görünürde sadece perde yapmak için kumaş ölçüp biçmekle meşguldü. Onu eviyle ilgilenirken görünce çok sevimli bulmuştu. Sanki ev hanımlığının görevlerine bütünüyle bağlı iyi kalpli bir Alman'dı. Ama onu

ne yaparken görse sevimli bulmazdı, ona onu tutkuyla sevmek için yeni sebepler verdiğini düşünmezdi ki?

“Sessizlik aşkın belirtisidir,” diye düşünüyordu Féder, haliyle Madam Boissaux’nun bulunduğu yemek salonuna girdikten sonra konuşmaya başladı ve susmadı; aşk ve tatlı duygulardan yüz fersah uzak konularda gevezelik ediyordu. Bu tuhaf laf kalabalığı Valentine’i başlangıçta mutlu etti. Kuvvetli hayalgücü, Féder’in konuşmasını az çok kış bahçesinde bıraktığı yerden devam ettireceğinden korkmuştu. Onun için etrafını işçilerle çevrelemişti. Çok geçmeden Valentine’in içi rahatladı; az sonra bu rahatlık fazla geldi; Féder’in hayal dünyasının olması gerekenden bambaşka imgelerle meşgul olduğunu görünce derin bir iç çekti. Féder’in neşesi onu özellikle şoke etmişti. Féder’e naif ve sevgi dolu, enfes bir şaşkınlıkla bakıyordu. Féder kollarına atılarak onu rahatlatabilmek için canını verirdi. Şeytana uymamak için kendini öyle zor tutuyordu ki bu bayağı çareye başvurdu: Çabucak saatine baktı ve geç kaldığı bir iş toplantısı bahanesiyle ortadan kayboldu. Fakat duyguları öyle şiddetliydi ki merdivenlerde durmak zorunda kaldı. “Bir gün yakayı ele vereceğim kesin,” dedi kendi kendine, düşmemek için merdivenin tırabzanına bütün kuvvetiyle tutunuyordu. Valentine’in, fazlasıyla karşılaşmaktan korktuğu yerde hiç aşk göremediği için şaşkın, hatta mutsuz bakışı, belki de kahramanımızı önceki günün tutkulu okşamalarından daha mutlu etmişti.

Boulogne Korusu’nda gezinti saatiydi. Féder atına atladı; ama ormana girer girmez bir arabanın atlarıyla çarpışacak gibi oldu ve daha ileride de neredeyse bir filozofu ezecekti. Adam kitap okuyarak yürüyordu, görünür olsun diye düşüncelere dalmak için burayı seçmişti.

“Ata binemeyecek kadar dalgınım,” dedi kendi kendine Féder. Gözünü önünden ayırmamaya dikkat edip daha yavaş bir tempoda sürdürü atını.

VIII. Bölüm

Ne kadar delirdiğini akşam daha da iyi anladı; Opéra'nın fuayesinde kendisini selamlayan Delangle'la karşılaştı. Bir süre dehşete kapıldı, taşralının insanın ruhuna dokunmaya hiç müsait olmayan kaba sesi ta içinde çınladı. Delangle ona, “Kız kardeşimi görmeyecek misiniz? Şu an locasında,” diyordu.

Bu söz üzerine, Föder aldığı kararlara rağmen gitmeye mecbur olduğuna kendini ikna etti. Madam Boissaux'nun locasında görülmezse bu fark edilirdi. Dolayısıyla locaya girdi. Neyse ki orada bir sürü insanla karşılaştı ve sessizce durup sevimli görünmeye çabaladı.

“Konuşmadığım için,” diyordu içinden, “kendimi mutluluğun tadını çıkarmaya bırakabiliyorum.” İçeride Toulouse'dan gelen karaya yeni ayak basmış biri vardı. Bu adamın kulağına bazı insanların yanlarında tuz şişesi taşıdığı çalınmıştı, o da büyük bir parfüm şişesi alarak bunu sirke tuzuyla doldurmuştu. Locaya girdiğinde şişenin tıpasını açtı; her tarafa sirke kokusu yayılmış ve herkesi rahatsız etmişti.

“Koku size ne çok dokundu Mösyö Föder!” dedi Valentine.

İki kere tekrarladığı, “Şey, evet madam” cevabından başka söyleyecek bir şey bulamamıştı. Her türlü kokudan dayanılmaz derecede tiksiniyordu; ama o akşamdan itibaren sirke kokusu onun için kutsallaştı ve bu kokuyla her karşılaştığında keskin bir mutluluk duygusuna kapıldı.

Valentine, “Bu sabah ne kadar konuşkandı,” diyordu kendi kendine, “eğlenceli olduğunu sandığı hikâyeler anlatıp duruyordu, akşamsa çıtı çıkmıyor! Kalbinden neler geçiyor acaba?” Cevap şüphe götürmezdi ve genç kadına tatlı tatlı iç çekti: “Beni seviyor.”

O akşam gösteri Madam Boissaux’nun oldukça ilgisini çekmişti, bütün aşk sözleri doğruca kalbine akıyordu. “Hiçbir şey sıradan değil, hiçbir şey abartılı değildi.” (Schiller.)

Tam iki ay böyle geçti. Tutkuyla âşık Féder, ağırbaşlı temkinliliğini hiçbir biçimde elden bırakmadı. Féder’le her karşılaşması Valentine’in onun hakkındaki fikirlerini tamamen değiştiriyordu. Pek basit ve mütevazı karakteri şimdi oldukça garip tutarsızlıklar gösteriyordu. Örneğin Paris’te kaldığı ilk günlerde paralı adamların karılarının yaptıkları çılgınca harcamaların hikâyelerini yoğun bir tiksintiyle dinlemişti. Şimdi kendisi bu kadınların davranışlarının en savurganlarını taklit ediyordu. Böylece bir gün kocası evde yaygara çıkardı çünkü bir sabah Viroflay’dan Paris’e tam dört hizmetçi göndermişti. Söz konusu, akşam yemeğinden önce giymek üzere Madam Delisle’den bir elbiseydi.

“Ama bugünkü akşam yemeğine kimseyi beklemiyorsunuz ki!”

Mösyö Boissaux Féder’i saymıyordu, o aile dostuydu. Bazı ipuçlarına göre Valentine Féder’in o akşam geleceğini düşünüyordu. Elbise beş buçukta gelmişti fakat Féder ortada yoktu. Valentine bir an için çılgına döndü. Kendisine onu sevdiğini hiçbir zaman söylememiş bu sevgilinin davranışlarına yön veren o çoğu zaman zalim fikir ve arzuları tahmin etmekten çok uzaktı.

Rosalinde Othello kadar kıskançtı. Kâh ağzını açmadan günler geçiriyor, kâh öylesi nazik tavırlı, öylesi yumuşak karakterli bu kadın şiddetli sitemler ediyor ve sözleri davranışlarına da yansıyor. Örneğin Féder’in hizmetçilerine para veriyordu, Féder rezaletten kaçınmak için uşağını kovmuştu

ve oda hizmetçisinden saklanmak zorunda kalıyordu. Atını Champs-Élysées'deki bir at tüccarının ahırına bırakıyordu. Bütün bu sıkıcı önlemlere ve diğerlerine rağmen Rosalinde her yaptığını öğrenmeyi başarıyordu. Bu sevimli dansçı eskiden beri dindardı. Bir dansçıda böyle bir özellik olacağını kimse düşünmez, değil mi? Kıskançlık yüreğini kapladıktan sonra Rosalinde iyice dindar oldu. Tüm gününü kilisesinde geçiriyordu. Papazlara kilisenin ihtiyaçları için çok para veriyordu. Tiyatrodan ayrılmaya niyetli olduğunu ilan etti. Kurnaz insanlar onu, bu adımından sonra aralarında çok sayıda tanınmış kadının olduğu bir dindar kadınlar cemaatine kabul edileceğini söyleyerek umutlandırmışlardı. Bu yolla, Féder kendi servetini edinmeden önce onunla evlenmesini sağlamayı düşünüyordu. Bütün bu boğucu hareketlerle tek elde edebildiği Féder'in aklına Paris'ten sonsuza kadar ayrılmayı düşürmek oldu. Féder, Rosalinde Viroflay'ye gelip rezalet çıkaracak diye tir tir titriyordu. Zaten şüphe içindeki Delangle'ın ne kadar işine gelirdi bu kimbilir!

Bir yandan Madam Boissaux'nun tutkusunu –tabii bu tutku samimi, gerçekse– iyice kızıştırmak için gereken her şeyi yaparken, ona aşktan söz etmemek: Féder'in doğru bir hesaplamadan ziyade çekingencilik yüzünden karar kıldığı hareket planı işte buydu. Zira Madam Boissaux'nun gerçek bir tutkusu varsa kendini ifşa edebilirdi, bu da evinin kapısını Féder'e kapatırdı. Fakat çekingenciliği, Madam Boissaux'yu kızdırma korkusu nedeniyle, onu ilk konuşmayı yapmaya zorlamak istiyordu, haliyle bu, nihai bir sonuca varacaktı. Bununla birlikte ondan bir şey saklamak elinden gelmediği için, Delangle'ın şüphelerinin neden olduğu aşırı korkuyu ona itiraf etti. Bu itiraf yirmi iki yaşında dindar bir kadınla yirmi altı yaşında onu delicesine seven adam arasında sıradışı bir diyalog geçmesine vesile oldu.

“Ya Mösyö Boissaux'ya, ihtiras rüyalarının gerçekleşmesi için verdiğim zahmetlerin tek bir sözle açıklanabileceğini,

bunun tek nedeninin sizi delicesine seviyor olmam olduğunu söylerse! Nasıl cevap veririm?”

“Büyük bir günah olacak bu tutkuyu kesin bir şekilde inkâr ederek cevap verin.”

“Fakat hayata ve tutkulara dair azıcık tecrübesi olan bir adam bile bana baksa, kısacık bir bakış bile atsa âşık olduğumu hemencecik görür. Böylesi âşıkâr bir gerçeği hangi yüzle inkâr ederim?”

“Yine de inkâr etmek gerek; çok geçmeden bu yasak aşkın sonunu göreceğiz.”

Bir gün Viroflay'deki muhteşem yemeklerden birinin ortasında Matmazel Rachel'in beklenmedik başarısından söz ediliyordu.

“Bu genç kızda özellikle sevdiğim şey, tutkuların ifadesini abartmaması; *Cinna*'daki Émilie rolünün bazı bölümlerinde bile rolünü okuduğu söylenebilir. Bu, abartmadan yaşayamayan bir kalabalığın ortasında takdire şayan bir şey. Aramızdaki romancılar, ciddi yazarlar, şairler, ressamalar, hepsi kendilerini dinletmek için abartıyorlar.”

Misafirlerden hiçbiri Boissaux'nun sözlerini cevaplamadı. Her zamanki sohbet konularının o kadar uzağındaydı ki herkes şaşkınlıktan buz gibi kalakalmıştı.

Féder dostuna edebiyatçı bir mektup arkadaşı bulmuştu; bu iş için emekli bir vodvilciyi seçmişti. Bu yazışma dâhilinde Viroflay'ye her gün yirmi satırlık bir mektup geliyordu. Önceki günkü piyes hakkında, sanayi fuarı ya da tablolar hakkında, kaplumbağanın ölümü ya da Sampayo davası hakkında söylenmesi gereken sözlerdi bunlar. Boissaux büyük bir çoğunluğu Féder tarafından yazılan bu mektuplardan her birine on frank ödemeye razı olmuştu. Gerçekte bu cümleler milyonerin konuşmasında kötü bir izlenim yaratıyordu ama önünde bunları tekrar ettiği insanlar zaten anlamıyordu. İşin eğlenceli kısmı Boissaux'nun, yazışmalar başlayalı

beri bundan F  der'e tek kelime etmemiş olmas ı ve mektubu bozarak ona tekrar ederken, pişkin pişkin, F  der'in bir önceki akşam yazdığı düşünceleri kendisininmiş ve o an aklına gelmiş gibi anlatmasıyd ı.

Bazen inceliği olan bu fikirler geleceğin Yüce Meclis   yesi tav ırlarının b  t  n   içinde tuhaf bir çelişki oluşturuyordu. Örneğin zengin olduğundan beri Boissaux, her zamanki ikircikliğini saklamak için konuşmasını kısa sessizliklerle ayrılmış art arda patlamalar ya da ani çıkışlarla hızlandırma alışkanlığı edinmişti. Paris'teki bir salonda hiçbir şey, bu alışkanlık haline gelmiş yapmacık davranıştan daha acayip değildir. Onun kaba arabacı sesi duyulunca herkes dönüp bakıyor, ayakta-kımından birinin seviyesiz bir hik  ye anlattığı, anlatırken de sarhoş arabacı taklidi yaptığı fikrine kapılıyordu.

Yine de, toplumda en çok kabul gören g  rg  s  zl  kleri bile fark eden F  der'in Ticaret Bakanı Mösyö N...'nin salonuna takdim ettiği kişi buydu. Bu bakanın göreve gelir gelmez özel sekreterliği denen şanlı göreve atadığı genç adam, bakanlıkların en meşakkatlisinin dertlerini unutmak için vakit geçirmeye evine gittiği, kraliyet müzik akademisinin hoş şarkıcısı Matmazel M...'nin yeğeniydi. Bu devlet adamı birbirine zıt ve tamamen uyumsuz menfaatleri birlikte idare etmeye soyunmuştu; o sırada bakanlığın uğraştığı konu şekerdi, bakanın bu konuda hiçbir şey bilmemesi de bu sıkıntılı duruma tuz biber ekiyordu. Paris'te, hem de hükümetin yüksek makamlarında, orijinal belgeleri okumaya ayıracak on beş günü olan bir adamı nereden bulacakt ı?

.....

.....

Stendhal [Marie-Henri Beyle] (1783-1842): Genç yaşta teğmen olarak orduya girdi, Napoléon'un İtalya ve Rusya seferlerine katıldı. Almanya, Avusturya ve Rusya'da çeşitli askerî görevlerde bulundu. Bir dönem Marsilya'da ticaretle uğraştı, Trieste'de bir süre konsolosluk görevini sürdürdü. Fransız edebiyatında gerçekçilik akımının en önemli temsilcilerinden kabul edilen Stendhal'in bitirilmemiş eseri Féder ya da Paragöz Koca, Marsilyalı genç bir portre ressamının öyküsünü anlatır. Yazarın büyük bir beceriyle incelediği döneminin toplumsal yükselme hırsları, çıkar ilişkileriyle aşkın çatışması gibi temalar taşra-şehir gerilimi içinde ele alınırken diğer eserlerinde pek bulunmayan bir mizah öne çıkar. Yazarın ölümünden sonra, 1854 yılında yayımlanan Féder ya da Paragöz Koca ilk defa Türkçede okurlarla buluşuyor.

Fevzi Akkoç (1975): Gebze'de doğdu. İlk ve orta öğretini burada tamamladıktan sonra İstanbul Üniversitesi Antropoloji Bölümü'nden mezun oldu. İstanbul'da özel sektörde dış ticaret alanında çalıştıktan sonra Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde bir süre öğretmen olarak görev aldı. İstanbul Üniversitesi Fransızca Öğretmenliği Bölümü'nde eğitim gördü.

Féder ya da Paragöz Koca haricinde yine Stendhal ve Balzac'ın çeşitli eserlerini Türkçeye kazandırmak için çalışmaktadır.

9 786254 052934

12 TL